

Ukraińskie Pismo Podlasia

2 (180) 2022

Cena 6,00 PLN VAT 5%

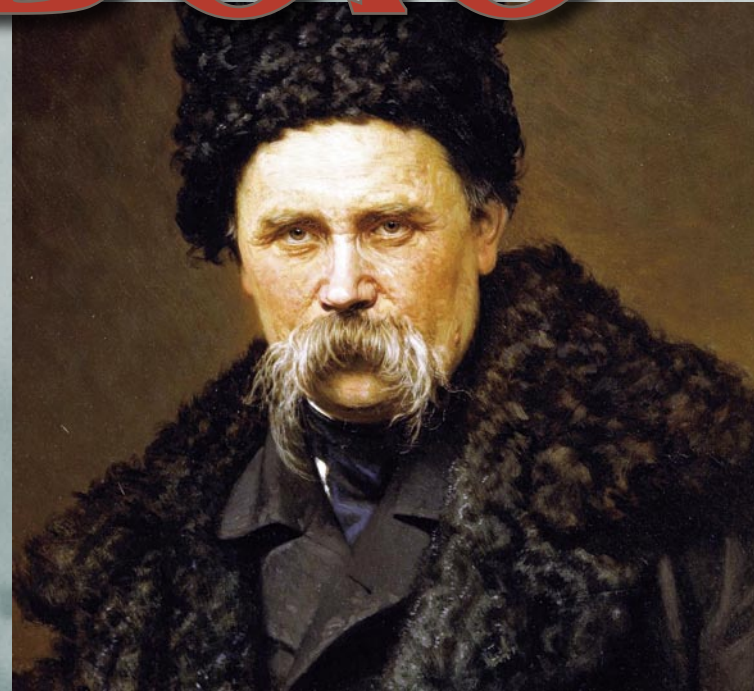

NAD BUHOM

I NARWOJU

www.nadbuhom.pl

НАД БУТОМ І НАРВОЮ

НАД БУГОМ І НАРВОЮ NAD BUHOM I NARWOJU

№ 2 (180) ВЕСНА — WIOSNA 2022

ЗМІСТ НОМЕРА ❖ SPIS TREŚCI

Н. Григорук, <i>Руок у Курашеві – нуост і весна</i>	3
L. Łabowicz, <i>Wieści nie tylko z podlaskich miast i gmin</i>	4
В. Гаць, <i>І молодь переживає</i>	7
РеД., <i>Нема вже церкви в Заворичах</i>	7
L. Łabowicz, <i>Wojna w Ukrainie z perspektywy podlaskiego podwórka</i>	8
I. Гирич, <i>Київ у російсько-українській війні. Річка Ірпінь: Рефлексії 22-го дня</i>	15
М. Рудська, <i>Як ніколи важливе те, що ми древній народ з глибокою історією</i>	16
О. Гаврилюк, <i>*** мені читали казки на ніч</i>	16
С. Лащенко, <i>Підляшшия в серці «материкового» українця</i>	17
<i>«Ми були у Більську центральним осередком...» – Про акцію допомоги під час війни розповідає Марія Рижик</i>	20
Ю. Гаврилюк, <i>Україна – бій за свободу. Росія – боротьба проти неминучого майбутнього (З редакторських нотаток 2014 року)</i>	22
А. Орльонов, <i>Україна Славетна: від князя Кія до нашого часу</i>	24
Ю. Плева, <i>Повісті з нашого села: Піліп, Ксеня і газети</i>	26
Л. Лабович, <i>Про нашу мову просто – непросту: «Біда сама до хати пришла»</i>	29
Ju. Nawryluk, <i>Zagadka Mřskoho Liřsa, czyli skąd się wzięła wieś Pasticzniki Duże i przysiółek Siemiwołoki</i>	30

РеД., <i>Децо з «медоточивого» минулого</i>	32
С. Савчук, <i>Куди піде наш підляський «руський мір»?</i>	39
(JH), <i>Charlampowicze z ziemi brzeskiej</i>	42
O. Fotinicz, <i>Charlampowicze – rodzinna historia, zaczęta koło cerkwi w Rohaczach</i>	43
(ред.), <i>З організованого життя над Бугом і Нарвою</i>	46

НАША ОБКЛАДИНКА

Український воїн, який утікачам з-під російських обстрілів допомагає перейти через зруйнований міст на річці Ірпінь (фото Ігоря Захаренка). **Тарас Шевченко** – портрет виконаний Іваном Крамським (1837-1887), уродженцем козацької слободи Нова Сотня на околицях міста Острогозька (уродженцями Східної Слобожанщини – заселених українцями теренів, які зараз перебувають в межах Російської Федерації, були також інші близькі до Шевченка видатні особи, як актор Михайло Щепкин (1788-1863) та історик і мислитель Микола Костомаров (1817-1885). **Великодні писанки** – виконання й фотографія Олександри Гаврилюк. **Двері** зруйнованої російською ракетною системою «Град» церкви Різдва Пресвятої Богородиці (УПЦ МП) в селі Перемога у Броварському районі Київської області (фото Ірини Ющенко – «Трибуна-Бровари»). **Стор. II:** Після 24 лютого **український прапор на знак солідарності з Україною** з'явився на багатьох будинках публічних установ у Польщі, таких як Сейм та міські і гмінні управління, а також школи (фото Ю. Гаврилюка). **Стор. IV:** Перша весняна зелень на деревах у старокорнянському присілку Семиволюки (фото Ю. Гаврилюка).

Імператив — Україна!

На Підляшші весна, в Україні – війна! Наш попередній номер мав бути просто першим повністю багатоколірним, а виявився першим «довоєнним», хоч, звісно, 24 лютого почався лише черговий етап російсько-української війни. Окрім передовиці, писаної тоді, коли не було ще ясним, чи ця повномасштабна агресія відбудеться («бо ж не знаємо, що насправді мерщиться в головах Путіна й інших “кремлежителів”»), відкривав його фрагмент написаної у Києві поеми «Мазепа» Володимира Сосюри – зі словами «тільки сильними народи куються в нації, ідуть крізь бурі в радісні походи, торують для нащадків путь».

Сосюра писав свою поему у 1930 році, коли перший епізод «кування» модерної української нації зброєю та кров'ю, якому історики дали ім'я «Українська революція (1917-1921)» (або «Визвольні змагання (1917-1921)»), був уже пройдений, хоч завершився він половиною, а то й лише третиною бажаного успіху. Тоді над Дніпром, на відміну від доби «царської Росії», національної окремішності українців вже не заперечувалось та не заборонялось вживання української мови у публічній та науковій сфері, однак існуюче тут політичне утворення у формі «радянської республіки» (спочатку УСРР, від 1937 р. – УРСР), було несамостійним, залежним від примх центральної більшовицької влади у Москві – примх назагал імперських та злочинних, які у цих же 1930-х коштували український народ мільйони жертв.

Ситуація у 1940-х та пізніших роках також була далекою від оптимізму, все ж – коли дивитись через призму сьогодення – політичний процес, який у 1917-1918 рр. запустили українські діячі, спочатку мрійники – автономісти, які створювали Українську Народну Республіку, відтак більші реалісти – самостійники, які проголошували її незалежність, прогресував навіть в опресивних обставинах «ра-

дянської влади» (хоч вони самі стали вигнанцями-емігрантами або жертвами репресій, нищеними фізично та морально). Попри всі втрати внаслідок чергових хвиль репресій та масштабних зусиль, які мали «100 національностей СРСР» перетворити у русифіковану «радянську людину», формувалася критична маса, потрібна для проголошення у 1991 році державної незалежності України, відтак успішного її захисту в умовах агресії з Москви – спочатку інформаційної та більш закулісної, від 2014 р. явної і мілітарної.

Сьогодні вже немає сумніву, що процес формування української політичної нації завершується. Як самі бачимо з ходу подій – незалежна держава Україна не випадко-

вість, але імператив – наказ історії, що не підлягає дискусії та апеляції. Імператив, якого не відкличуть ні базікання кремлівського диктатора і його пропагандистів про «один народ», ні надалі повторювані, також поза Російською Федерацією, шаблонні фрази про «братство» і «спільну Дніпровську купелю» українців з «русскими» (москови-тами-росіянами). Нічого не змінять також курйозні вигадки, нібито пояснення, про те «хто вигадав Україну» чи «хто їй щось подарував». У Росії в це все можуть і свято вірити та щиро ненавидіти Мазепу, Петлюру та сучасних українських політичних діячів, хоч найпершим об'єктом ненависті україноненавистників повинен бути – **Шевченко**.

Пам'ятник Тарасові Шевченкові у розташованому на північний захід від Києва селищі міського типу Бородянка – після російського терористичного обстрілу житлових будинків. Фото поміщене 2 березня 2022 року на ФБ сторінці ЄвроМайдан – EuroMaidan (без вказання автора)

Це правда, що на початку ХХ ст. у середовищі російських націоналістів та в урядових колах Російської Імперії набрали поширення, зрозуміло, що з виразною негативною конотацією, терміни-кліше «мазепинство» та «мазепинський (мазепинсько-український) рух». Відтак, у роки Першої світової війни обвинувачення в «мазепинстві» було достатньою підставою для судового та адміністративного переслідування українських діячів, особливо в окупованих російською армією Східній Галичині та Буковині. Хоч однак очільник Гетьманщини (автономної держави Війська Запорозького) Іван Мазепа, який в певному моменті «не стерпів» та підняв зброю проти московсько-петербурзького царя, був важливою фігурою української історії, одним із символів української боротьби за волю, в цій історії він і залишився. Діяльною постаттю українського сьогодення є зате, народжений більш ніж сторіччя після смерті козацького гетьмана – Шевченко. Попри те, що, за словами Дмитра Десятерика, журналіста газети «День»: «Шевченко – це догма. Це мука школярів. Це сумний вусатий дід. Це важкий бронзовий пам'ятник. Він надто патетичний. Він весь час молиться і плаче. В нього все про село, скільки можна. Його весь час ховають. Він весь час вмирає. Семенко вже спалив свого «Кобзаря»».

«І раптом це все стало абсолютною неважливо – констатує журналіст, перебуваючий у обстрілюваному російськими ракетами Києві. – Раптом виявилось, що Шевченко – це суво-

рий вусатий чоловік в броніку, касці і з автоматом. Або, як варіант, у кожусі, смужковій шапці та з «Джавеліном».

Вчора весь день в моїй стрічці у Фейсбуці спливали вірші Тараса. Хтось просто публікував на своїй сторінці без коментарів, хтось додавав пару слів від себе, хтось малював цілі картини з цитатами чи знімав відео з бійцями ЗСУ, що декламують Кобзаря. Але в якому б вигляді ці рядки не з'являлися, відчуття завжди було одне й те саме: вони неймовірно сучасні. І не просто сучасні. Вірші Шевченка – це якраз саме те, що нам потрібно зараз чи не найбільше. Разом із «Джавелінами» і «Байрактарами»» (опубліковано 10.03.2022).

Після подавлення зриву Мазепи все в «українських справах» Петербурга йшло згідно із «царськими задумками» – відбулась повна ліквідація політичної окремішності Гетьманщини та Київської митрополії, що відкрило шлях до русифікації, в тому числі й захопленого у 1793-1795 рр. Правобережжя. Але 25 лютого (9 березня) 1814 року під стріхою сільської хати, саме на Правобережжі, сталася подія, яка російські справи в Україні збила з бажаного для Петербурга/Москви напрямку – подія на перший погляд звичайна, але яка, вибачте пафос, надалі впливає на хід світової історії. Бо хоч перший крик новонародженої дитини Григорія і Катерини Шевченків, яку охрестили іменем Тарас, почув мало хто, то слова дорослого вже поета потрясли, здавалося б – стабільним, світом Імперії, у якій «на всіх язиках все мовчить».

«Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля.
І неситий не виоре
На дні моря поле.
Не скує душі живої
І слова живого».

#ШевченкоЗакликаєУкраїнаПеремагає

«Тарас Григорович прочитав мені свої недруковані вірші – згадував Микола Костомаров, який з поетом вперше зустрівся у 1845 р. – Мене охопив страх... Тарасова муза прорвала якийсь підземний склеп, уже кілька віків замкнений багатьма замками, запечатаний багатьма печатями, засипаний землею, навмисне зораною і засіяною, щоб сховати від нащадків навіть згадку...». Отже, Україна – земля свободи, здавалося б на віки втраченої та в глибокому склепі-гробівці похороненої – знов заговорила... «Я побачив – писав ще Костомаров, – що муза Шевченка роздирала завісу народного життя. І страшно, і солодко, і боляче, і захоплююче було зазирнути туди!!! Поезія завжди йде вперед, завжди зважається на сміливу справу; за нею йдуть історія, наука і практичний труд».

Костомаров ці думки записав у квітні 1861 року, недовго після смерті поета. Від цього часу минуло 16 десятиріч, наповнених дослідженнями української історії, працею кількох поколінь українців у різних галузях науки та всім цим «практичним трудом», завдяки якому «народна маса» перетворилась у державну націю. До речі, всупереч ілюзії московських «комуняк», що цензуюючи та тенденційно інтерпретуючи Шевченкові твори, вдається переконати українців, що Радянський Союз це «сім'я вольна, нова» з його ж «Заповіту»:

Поховайте та вставайте,
Кайдани порвіте
І вражою злою кров'ю
Волю окропіте.

І мене в сем'ї великій,
В сем'ї вольній, новій,
Не забудьте пом'янути
Незлим тихим словом.

Такого роду маніпуляції не мали успіху, адже «радянська» влада вимагала слухняності та конформізму, коли, як влучно це висказує Оксана Данильченко, викладачка Київського національного університету імені Тараса Шевченка: «Унікальність Шевченка в тому, що окрім геніальності він був сміливим. Сміливим, щоб змалку йти за покликом серця і реалізувати себе, свої мрії і навіть свій талант. Щоб висловлювати свою точку зору та бути собою до самого кінця, а не догоджати комусь заради чогось. Сміливим, щоб виступити проти неправди, проти тиранії – одному за всіх, за весь народ, за своїх сестер і братів – по крові й по нації. Він

був відвертим і чесним, він був бійцем у своїй іпостасі та в міру своїх можливостей. Шевченко не лукавив. Його характер, вчинки, вірші, картини – уся його спадщина сповнена сили, ніжності, стійкості, болю, сміливості, пориву до боротьби за свою правду, віру, країну, націю.

Нам завжди імпонують сильні – ті, хто надихає, хто має стрижень – лідери, одним словом. Шевченко був лідером. Він мав колосальну внутрішню силу. І якщо промова Черчилля захоплюється світ, то не менше світ захоплюється і поезією Шевченка. Це своєрідні політичні й духовні маніфести. Шевченко наш неофіційний духовний лідер. І це назавжди. Його сила, погляди, волелюбний дух, нескореність, єдність, наче геном у крові всіх українців – він заклад це, а ми передаємо з покоління в покоління».

Не все в українській історії «завдяки Шевченкові», але саме завдяки цій сміливості Шевченко, якого поезія, тут знов повертаємося до рефлексій Костомарова, «горить незгасним вогнем – вогнем Прометея...», став маркером національної ідентичності. Бо «Україна це імператив» не тому, що мова, що вишиванка, що український хліб і борщ, а тому, що цей борщ і хліб, у вишиванці чи без неї, печуть і варять сміливі люди, для яких важливою темою розмов є – їхня свобода та гідність. І саме тому заплілям для України, воюючої проти «цивілізації утиску, насильства і підкорення» (вслів львів'янина Богдана Тихолоза), стає весь – так зненавиджений російськими «кремлежителями» – цивілізаційний Захід, що почерез континенти та океани західної півкулі простягається від Польщі, отже й Підляшшя, аж по Японію.

Юрій ГАВРИЛЮК

Руок у Курашеві – пуост і весна

Шостакувські старожил Іван Пліс перед найхоружою хатою села – світлина виконана в часі фотосесії «Як колись одягались». Фото Ю. Гаврилюка

Як кунчаються м'ясніці, люде готув'ються до посту. Жункі шикують тое, што понапрадали за Піліпівку і м'ясніці, вносят кросна до хати, бо треба виткати до Великодня. Бо не можна, щоб основа лежала на літо – казалі, што не буде урожаю, а ще як покладе яйця пуд квоктуху, то будут не зайграни. А мужчини вже шикують збужа до сі'яня, а нектори, як скорм'ят за мнуого, то чухаються за голову – як купіті? І зачинають у марцові рі'зати і рубати дрова, якіє навозілі зимою. Але то порадоchnи господа-

ріє – до Великодня у їх всьо зробляне у порадоk, а у тих, што носи сіні, то їм ні холодно, ні жарко – жуонка і соломою напаліт.

Жункам боульш роботи, бо витикают – кросна ж треба викінуті з хати пуд Великдень, хату випрататі, а ще як заколют паршука, то треба його отупаті. А ще увечери не можна сказаті мужикові, што утомлена, треба слухатись, што вуон хоче, бо може сказаті тесьові. Ой, буде біда!

Послі Великодня будут починатись тяжкі роботи. Жуонка з мужиком бе-

руться до вивозіня гною. Ніхто нікого не наймав, удвох вивозілі. Бо й не било за што найматі – хоті'лі штось будоваті, зачиналі ді'ті доростаті.

Пуд кунець кві'тня зачиналі садіті картохлі, то било весоло. Куоньмі треба било садіті, то й треба било люді (бабуов) до накіданя, ну і так одін день садят у одного господара – і погостілі. На другі день у другого і знов погостілі. І так кілька дьон весоло.

Послі того саді'ня беруться садіті городи – найперуч пришикують, шпадльом вироб'ят розплугі, щоб виглядали як нарисовани. А саділі мнуого всього, бо билі велікі сі'м'ї.

Колі городи вже засаджани, то бі'лят полотна на траві'. І пасут кури, коб не лі'злі у город і не роздрапали тих виклепаних розплугув. Як хтось з хатніх не упільновав кури, то вуйна у хаті; а заперті не можна било, бо не будут нестіся. Як сусі'дова курка подрапала, то сварка на пув сьола. Або і так било – сусі'дчини маля гусенятка посядали на розослане полотно і повалялі, то одна другуй зорвала хустку і нарвала чуприни – аж мужик розбороняв.

Ніна ГРИГОРУК

Wieści nie tylko z podlaskich miast i gmin

Hajnówka. 19 lutego mieszkańcy Hajnówki oraz lokalni społecznicy w ramach obchodów „Wieczna Pamięć / Wieczna Pamięć” upamiętnili 79 osób zamordowanych w 1946 roku przez oddział Romualda Rajsa „Burego”. To pokojowa forma sprzeciwu wobec organizowanego w tym samym dniu przez środowiska narodowe Hajnowskiego Marszu Pamięci Żołnierzy Wyklętych, podczas którego jest upamiętniana postać „Burego”.

W trakcie tegorocznych obchodów „Wieczna Pamięć / Wieczna Pamięć” ich uczestnicy zgromadzili się koło Urzędu Miasta w Hajnówce. Przed budynkiem ułożono ze zniszczonej liczby 79, symbolizującą liczbę prawosławnych ofiar pacyfikacji z 1946 roku. Wcześniej w cerkwi Narodzenia św. Jana Chrzciciela w Hajnówce modlono się do św. św. Męczenników Ziemi Chełmskiej i Podlaskiej – ofiar pacyfikacji, które półtora roku temu Sobór Biskupów Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego włączył do grona męczenników.

Dwie godziny później rozpoczął się Hajnowski Marsz Pamięci Żołnierzy Wyklętych, organizowany corocznie od 2016 roku przez środowiska narodowe. Według ocen dziennikarzy wzięło w nim udział około stu osób. Uczestnicy wydarzenia przemaszewali ulicami miasta, nie zabrakło też prób zablokowania marszu. Jak stwierdzili na swoim profilu Obywatele RP, którzy nie pierwszy raz próbowali zablokować inicjatywę narodowców, hajnowski marsz jest „...pożywką dla propagandy Łukaszenki i Putina, szczególnie szkodliwą w obecnym czasie”.

Ukraina. 24 lutego rozpoczęła się inwazja Federacji Rosyj-

skiej na Ukrainę, stanowiąca eskalację trwającej od 2014 roku wojny na Donbasie. Została ona poprzedzona uznaniem przez Rosję **21 lutego** niepodległości Ługańskiej Republiki Ludowej oraz Donieckiej Republiki Ludowej – pseudopaństwowych struktur utworzonych w 2014 roku jako baza dla rosyjskiej wojny hybrydowej przeciwko Ukrainie. **23 lutego** „republik” zwróciły się o pomoc w odparciu rzekomej „agresji” ukraińskiej.

Przygotowując się do nowej fazy wojny, Rosja odwołała się do stałego elementu ze swego arsenału propagandowego, wysuwając oskarżenia skierowane pod adresem Ukrainy – o „ludobójstwo”, a pod adresem Zachodu – o „zachęcanie Kijowa do agresji militarnej”. Miało to służyć za uzasadnienie decyzji o uznaniu państwowości „republik” i rozpoczęciu szeroko zakrojonych działań wojennych, nazywanych „specjalną operacją wojskową”. Tysiące żołnierzy oraz sprzęt wojskowy w pobliżu swojej granicy z Ukrainą Rosja gromadziła od **marca i kwietnia 2021 roku**. W lutym **2022 roku** przeprowadzone zostały ćwiczenia wojskowe w Białorusi wspólne z siłami zbrojnymi tego kraju, po których wojska rosyjskie nie wróciły już do Rosji.

24 lutego 2022 roku Władimir Putin ogłosił, że podjął decyzję o rozpoczęciu „specjalnej operacji wojskowej” w celu „demilitaryzacji i denazyfikacji” Ukrainy oraz wezwał ukraińskich żołnierzy do złożenia broni i udania się do domów. Prezydent Ukrainy Wołodymyr Zełenski ogłosił wprowadzenie w całym kraju stanu wojennego.

Pierwsze dni inwazji nie przyniosły Rosjanom spodziewanych sukcesów, a więc za-

jęcia Kijowa i zmiany władz wybranych przez obywateli Ukrainy na kolaborantów. Wojska rosyjskie spotkały się ze zdecydowanym i silnym oporem ukraińskich sił zbrojnych, jak i ogółu Ukraińców, którzy zjednoczyli się przeciw najeźdźcy. Małe sukcesy osiągnięte przez siły okupacyjne z czasem zaczęły iść w parze z niszczeniem infrastruktury cywilnej miast oraz coraz większą brutalnością Rosjan wobec ludności cywilnej. Wobec braku znaczących postępów w inwazji wojska rosyjskie zaczęły ostrzelać całe miasta, mający na celu zastraszenie społeczności, złamanie woli walki oraz zmuszenie władz ukraińskich do kapitulacji. W ciągu pierwszych tygodni wojny został niemal doszczętnie zniszczony Mariupol – ukraińskie miasto portowe. Zginęło wielu jego mieszkańców, w tym kobiety i dzieci.

Już **25 lutego** organizacja Amnesty International oświadczyła, że posiada niezbite dowody na to, że Rosja naruszyła międzynarodowe prawo humanitarne, a niektóre z jej ataków mogą być uznane za zbrodnie wojenne. Po miesiącu rosyjskich barbarzyńskich ataków na ludność cywilną zginęło – według danych ONZ – co najmniej 1 000 ofiar cywilnych. Rzeczywista liczba ofiar może być jednak dużo wyższa, gdyż **pod koniec marca** już ze wstępnych szacunków wynika, że w samym oblężonym przez Rosjan Mariupolu zginęło prawie 5 000 ludzi, w tym ok. 210 dzieci.

Ekspertki podkreślają, że po miesiącu walk na Ukrainie rosyjskie straty przewyższają już te z 10-letniej wojny w Afganistanie. **23 marca** wysoki rangą urzędnik NATO przekazał dla „The Wall Street Journal”, że zostało zabitych, zranionych,

wziętych w niewolę oraz zaginęło na Ukrainie do 40 tysięcy rosyjskich żołnierzy. Sama liczba zabitych wynosi od 7 do 15 tysięcy. Z kolei strona ukraińska podaje, że do **31 marca** zginęło 17,5 tysięcy żołnierzy okupanta.

Reakcją na nie spowodowaną i niczym nie uzasadnioną inwazję na Ukrainę było jednoznaczne potępienie działań Rosji przez opinię publiczną większości państw świata, rządy i organizacje międzynarodowe. Wobec Federacji Rosyjskiej, a także Białorusi, która wsparła rosyjską agresję, wdrożone zostały znaczące sankcje gospodarcze, a do Ukrainy popłynęła pomoc, w tym także w sprzeczności wojskowej. Dużą pomoc Ukraińcom uciekającym z terytoriów objętych walką okazała Polska, która w ciągu miesiąca przyjęła ponad dwa miliony uchodźców.

W akcje pomocy humanitarnej dla Ukrainy włączyły się również podlaskie miasta, m.in. Białystok, Bielsk Podlaski, Hajnówka, Siemiatycze, Narew, Czeremcha, Kleszczele, samorządy wiejskie, liczne instytucje, stowarzyszenia, firmy, szkoły, osoby prywatne oraz organizacje pozarządowe, w tym Związek Ukraińców Podlasia. Są prowadzone zbiórki pieniędzy, organizowane miejsca noclegowe, praca, pomoc medyczna, prawna, bezpłatne kursy języka polskiego oraz inne formy pomocy dla uchodźców.

Białystok. 22 lutego – po oficjalnym wejściu wojsk rosyjskich na terytorium samozwańczych „republik” – oraz **24 lutego** – w dniu rosyjskiej inwazji na Ukrainę – Stowarzyszenie „Młodzi Demokraci” zorganizowało w centrum Białegostoku demonstrację pod hasłem „Białystok Solidarny z Ukra-

iną” (Білосток солідарний з Україною). Jego uczestnicy protestowali przeciwko agresji rosyjskiej. W wiecu wzięli udział przedstawiciele społeczności ukraińskiej Podlasia, obywatele Ukrainy mieszkający w mieście oraz przedstawiciele diaspory białoruskiej w Białymstoku.

Bielsk Podlaski. 27 lutego w Bielskim Domu Kultury odbyły się „IX Bielskie Klimaty Artystyczne 2022” (na foto). Ze względu na zbrojną agresję Rosji przeciwko Ukrainie koncert zadedykowano obrońcom Ukrainy. Na scenie wystąpili bielscy wykonawcy, w tym działający przy BDK Ukraiński Zespół Pieśni i Tańca „Ranok”, który wykonał pieśni ludowe o tematyce historycznej. Na zakończenie koncertu ukraińska młodzież wraz z innymi zespołami działającymi przy Bielskim Domu Kultury zaśpiewały „Modlitwę za Ukrainę”.

Siemiatycze. 27 lutego na placu Jana Pawła II w Siemiatyczach odbyła się manifestacja „Siemiatycze Solidarne z Ukrainą!”. Jej uczestnicy wspólnie odsłuchali hymnu państwowego Ukrainy i wyrazili swój sprzeciw działaniom putinowskiej Rosji. „Miejsce Ukrainy jest w Europie, nie w Rosji!” – podkreślano.

Kuzawa – Czeremcha. 28 lutego 1987 roku, dokładnie 35 lat temu, w wiejskim klubie w Kuzawie odbyło się zebranie założycielskie koła Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego, połączone z projekcją video występów zespołu pieśni i tańca dońskich Kozaków. Była to inicjatywa miejscowej młodzieży, która postanowiła sformalizować swoją działalność związaną z zachowaniem ukraińskiego dziedzictwa kulturowego Czeremchy i okolicznych wsi. Koło przez kilka lat prowadziło ak-

tywną działalność ukraińską – organizowało koncerty, zabawy nowogoczne (маланки), wykłady, eliminacje podlaskich zespołów przed Festiwalem Kultury Ukraińskiej w Sopocie, konkursy pisanek i inne przedsięwzięcia. Na zaproszenie młodych aktywistów z koła UTSK przebywał w Czeremsze chór „Żurawli”. Łącznie odbyło się kilkadziesiąt koncertów z udziałem takich zespołów, jak „Dumka” z Górowa Iławeckiego, „Bandura” z Przemyśla, „Czeremosz” z Węgorzewa czy „Horyna” z Równego.

Koło w Kuzawie/Czeremsze było jednym z pięciu kół Ukraińskiego Towarzystwa

dzenie w 1995 roku nauczania języka ukraińskiego do Szkoły Podstawowej w Czeremsze (obecnie Zespół Szkolno-Przedszkolny w Czeremsze), działalność dziecięco-młodzieżowego zespołu ukraińskiego „Hiłoczka” oraz cykliczne imprezy ukraińskie („Polsko-Ukraińskie Spotkania Muzyczne”, z czasem przekształcone w „Dzereła – Ukraińskie Tradycje i Transformacje”).

Białystok. 1 marca w kawiarni teatralnej BTL Lalki w Białymstoku pod hasłem „Gramy dla Ukrainy!” odbyła się potańcówka z białostocką kapelą „Batareja”. Do artystycznej formy wsparcia Ukrainy przyłączyło się kilkudziesięciu widzów. Cały dochód z wejściówek oraz ze zbiórki podczas potańcówki został przekazany na pomoc ofiarom wojny. Zebrane pieniądze trafiły do Fundacji „Nasz Wybór”, która prowadzi Ukraiński Dom w Warszawie.

Białystok. 5 marca w białostockich „Spodkach” odbył się koncert pod hasłem „Solidarni z Ukrainą!”. Wzięły w nim udział: wokalna grupa Zespołu Pieśni i Tańca „Kurpie Zielone” z Białegostoku, która wystąpiła z repertuarem pieśni z Podlasia i Suwalszczyzny, ukraiński zespół folklorystyczny „Dobryna” z Białegostoku oraz „Hoyraky” z Bielska Podlaskiego, wykonawca ukraińskiej muzyki folk-rockowej. Podczas koncertu zbiórkę na rzecz pomocy Ukrainie prowadził Caritas Archidiecezji Białostockiej.

Koncert zorganizował Podlaski Instytut Kultury.

Bielsk Podlaski. 5 marca w parku Króla Jagiellończyka na przeciw Urzędu Miasta w Bielskim Podlaskim odbył się kiermasz „Nasza Siostra Ukraina”, który był połączony ze zbiórką charytatywną na pomoc dla uchodźców z ogarniętej wojną Ukrainy (na foto). Zorganizowały go „Bielskie Babeczki”, czyli – jak czytamy na FB –

„grupa kobiet o wielkich sercach i ogromnej chęci niesienia pomocy”.

Za datki do puszek można było otrzymać smaczkowe dania: kielbaskę z grilla, bigos, grochówkę z kociołka, watę cukrową, wędliny, chleb domowej roboty, ciasta i słodycze. Zostały one udekorowane barwami Ukrainy. Na miejscu rozwieszono pięciometrową flagę Ukrainy przygotowaną przez bielską firmę odzieżową De Facto. Została ona przywiązana do słupa z kierunkowskazami w stronę miast partnerskich Bielska Podlaskiego. Jednym z nich jest Rachów (Раків) na zakarpackiej Huculszczyźnie.

Kiermasz „Bielskich Babeczek” zakończył się ogromnym sukcesem. Wszystkie przygotowane dania i słodycze rozeszły się w ciągu niespełna trzech godzin. Zebrano ponad 12 tys. zł na rzecz uchodźców z Ukrainy.

Niemczyn. 5-6 marca w Centrum Rękodzieła Ludowego w Niemczynie odbyły się warsztaty śpiewu tradycyjnego „Budzimy wiosnę!”. Pieśni z Podlasia i Polesia, w tym śpiewanych gwarą ukraińską, uczyła Julita Cha-

rytoniuk – śpiewaczka, bębniстка, kulturoznawczyni, animatorka kultury.

Białystok. 6 marca w Okręgowej Izbie Lekarskiej w Białymstoku zabrzmiała muzyka cerkiewna barokowego kompozytora ukraińskiego Maksyma Berezowskiego, a także ukraińskie pieśni ludowe w klasycznym wykonaniu. Z koncertem pod hasłem „Solidarni z Ukrainą” wystąpił zespół Ensemble Quattro Voce.

Białystok. 9 marca 1997 r., dokładnie 25 lat temu, na antenie OTVP Białystok – nowego ośrodka telewizyjnego w Białymstoku – zaczęto nadawać magazyn „Sami o sobie” poświęcony ogółowi mniejszości narodowych zamieszkujących ówczesne województwo białostockie. Trwający 30 minut program składał się z części w językach białoruskim, litewskim, ukraińskim («Cami nro cebe»), rosyjskim oraz redagowanych w języku polskim felietonów dotyczących mniejszości romskiej, tatarskiej, niemieckiej oraz społeczności polskiej zamieszkałej na Wschodzie. Do września 2002 roku poszczególne części ukazywały się w jednym blo-

ku w niedzielę między godziną 8:00 a 8:40, jednak w wyniku zmian zachodzących w TVP3 zmienił się czas emisji poszczególnych części. Obecnie część ukraińska jest nadawana jako oddzielny program „Przegląd Ukraiński” («Український перегляд») w niedzielę o 20.00, a powtórka – w środę o 19.40.

Białystok. 10 marca w centrum Białegostoku, przy pomniku Marszałka Józefa Piłsudskiego, odbył się wiec solidarności z Ukrainą, zorganizowany przez Miasto Białystok. Wzięły w nim udział setki osób, które chciały okazać swoje wsparcie dla zaatakowanego przez Rosję narodu ukraińskiego. Ze słowem do zgromadzonych zwrócił się prezydent Białegostoku Tadeusz Truskolaski, a podziękowania za pomoc narodowi ukraińskiemu wyrazili między innymi – z telebimu ambasador Ukrainy w Polsce Andrij Deszczycia (Андрій Дешиця) oraz z odtworzonego nagrania Ihor Poliszczuk (Ігор Поліщук), mer Łucka, miasta partnerskiego Białegostoku. Podziękowali oni mieszkańcom Białegostoku i całej Polski za okazaną pomoc.

Na wiecu rozbrzmiewały hymny Polski i Ukrainy. Minutą ciszy uczczono dotychczasowe ofiary wojny. Barwami ukraińskiej flagi rozświetlono siedzibę dawnego Archiwum Państwowego, a obecnie Galerii im. Sleńdzińskich.

Bielsk Podlaski. 12 marca w Bielskim Domu Kultury odbył się koncert pod hasłem „Kultura przeciw przemocy”. Wzięły w nim udział bielscy artyści, m.in. Ukraiński Zespół Pieśni i Tańca „Ranok”, a także wokaliści Studia Piosenki „Fart”, działającego przy Bielskim Domu Kultury. Inicjatorką koncertu była Justyna Porzezińska, kierownik „Fartu”. Występujący chcieli wyrazić swój sprzeciw wobec wojny na Ukrainie, a także zwrócić uwagę na tragedię, która dotyka mieszkańców tego kraju. Wśród widzów byli

nie tylko bielszczanie, ale także uchodźcy z Ukrainy, którzy po wybuchu wojny znaleźli się w Bielsku Podlaskim.

Koncert miał charakter charytatywny, a obecni widzowie mogli wspomóc Ukrainę darami, które zostały przekazane na pomoc uchodźcom. Ponadto w przerwie występów odbywały się licytacje prac plastycznych wykonanych przez artystów z Ukrainy oraz Bielska Podlaskiego.

Orla. 19 marca w Gminnym Ośrodku Kultury w Orli odbył się koncert charytatywny dla chorej Soni Kubajewskiej z Solniczek koło Białegostoku, która urodziła się z poważną wadą układu nerwowego. Na scenie wystąpiły członkinie Studia Piosenki „Fart” (Bielski Dom Kultury), a także dzieci – uchodźcy z ogarniętej wojną Ukrainy. Zespół ukraiński pod kierownictwem Julii Panasiuk działa przy Bielskim Domu Kultury. Przygotowywania odbywały się w ramach zajęć w BDK, a stroje mieli artyści z Ukrainy otrzymali od Ukraińskiego Zespołu Pieśni i Tańca „Ranok” z Bielska Podlaskiego.

Poza koncertem w Orli odbywał się również kiermasz, na którym można było kupić słodkości, ozdoby wielkanocne, kosmetyki. W przerwie prowadzone były licytacje obrazów i różnego rodzaju usług (sesje fotograficzne, kosmetyczki etc.). Dochód został przeznaczony na rehabilitację chorej dziewczynki.

Bruksela – Przybudki. 22 marca w Brukseli ogłoszono wyniki głosowania na Europejskie Drzewo Roku 2022. Zwyciężył 400-letni Dąb Dunin – Strażnik Puszczy Białowieskiej – rosnący w Przybudkach (*po-naszomu* – Przybudki) w gminie Narew. Jest to dąb szypułkowy, będący pozostałością po dawnej Puszczy Ładzkiej. Drzewo miało niegdyś strzelisty kształt, dzisiaj ma kształt rozłożysty, co jest efektem uderzeń pioruna, w wyniku których połamane zostały jego konary. Jako

помник природи został zarejestrowany w 2001 roku. Obecnie rośnie na otwartej przestrzeni niedaleko wsi Przybudki.

Dąb Dunin od wieków otaczany jest szczególnym szacunkiem i podziwem przez miejscową ludność, ale także zachwyca turystów odwiedzających Podlasie. Jako ciekawostkę można podać, że znalazł się on m.in. na okładce płyty „Scenariusz” folk-rockowego zespołu „Hoyraky”, grającego muzykę ukraińską.

W 2021 roku Dąb Dunin wygrał polską edycję konkursu Drzewo Roku organizowanego przez Klub Gaja i tym samym zapewnił sobie udział w konkursie europejskim. W głosowaniu na Europejskie Drzewo Roku 2022 podlaski kandydat z historycznym rekordem 179 317 głosów pozostawił większość rywali daleko w tyle. Drugie miejsce zajęła Hiszpania, której reprezentant Dąb z Lasu Bankietowego zdobył 168 234 głosów. Trzeci na podium stanął Wielki Dąb Korkowy z Portugalii z 70 563 głosami.

Białystok. 30 marca w auli Wydziału Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu w Białymstoku odbyło się spotkanie z pochodzącą z Podlasia dr Dominiką Rosłoń, politolożką z Katedry Politologii i Stosunków Międzynarodowych Instytutu Nauk Humanistyczno-Społecznych Uniwersytetu Narodowego Politechnika Lwowska na temat „Przyszłość Ukrainy, Rosji i Europy”. Badaczka przedstawiła przyczyny, przebieg i możliwe skutki wojny w Ukrainie.

Ludmila ŁABOWICZ

Fot. Ju. Hawryluka

І молодь переживає

Часто ми чули в розповідях наших батьків чи бабусь і дідусів про те, який важкий час вони колись пережили. Всі думають, що у сучасній молоді немає більшої проблеми, ніж відсутність інтернету в телефоні. Але я дуже захоплююся своїми однолітками, які так мужньо все переносять, незважаючи на все, що відбувається, не ламаються, ще й мають силу здійснити свої мрії.

Може почнемо з початку...

Останнім часом сьогоднішня молодь дуже часто піддається випробуванню. Вже кілька років ми прокидаємося з думкою «Що у нас сьогодні нового?». Нам було нелегко, коли позбавили нас «нормальної» освіти та традиційного відвідування школи. Хоча майже кожен учень скаржився на школу, зараз таких людей не так багато. Почалося у 2019 році, коли відбувалися протести вчителів. Коли все затихло, два річники – один з гімназії, другий з восьмирічної вже початкової – в один час пішли до середньої школи. Для нас це була величезна зміна – закриття гімназії, нові люди, юрби в коридорі і постійне запитання «Чи потраплю я до школи своєї мрії?».

Настала мить спокою, але ненадовго, бо тільки до березня. У березні ми почули, що пандемія, і щоб зупинити

її, школи закриваються на два тижні. Страх і паніка знову були в наших головах. Закриті кінотеатри, гуляти не можна. День у день ми були позбавлені наших розваг і насолод, зачинені вдома перед комп'ютером, де проходили наші уроки. Як знаємо, на двох тижнях не закінчилося. Пандемія триває і сьогодні, але принаймні ми повернулися до традиційної науки.

Коли ми трохи відпочили, 24 лютого на нас звалилась чергова новина, яка швидко облетіла світ – в Україні почалася великомасштабна війна. Спокійним тамтого дня ніхто не був. У кожного з нас були запитання «Чим я можу допомогти?», «Що мені робити?», «Як поводитися?», але були й запитання «А якщо в Польщі почнеться війна?».

Швидко створювалися пункти збору речей необхідних для біженців та в самій Україні. Люди показали свою допомогу. Вони їздили на кордон забирати тікаючих від небезпеки людей, багатьом забезпечили дах над головою.

Минають наступні дні війни – ми постійно молимося про мир, хвилюємося за наших друзів. Молодь переживає, що ще нас чекає, що з нами буде, що ми ще переживемо.

Вікторія ГАЦЬ

Нема вже церкви в Заворичах

«Уже всё... Нема в Заворичах церкви вже...» – саме так, «зовсім по-підляському», прозвучав коментар з-за кадру на знятому смартфоном фільмі з палаючою церквою, який у Інтернеті розмістив мер Броварів Ігор Саложко (Заворичі розташовані у Броварському районі, на північний схід від Києва).

Фото Ю. Гаверилова

7 березня почався Великий піст. Але із-за російської агресії не всі православні в Україні будуть могли привітати Воскресіння Христове у своїх храмах. В їх числі – прихожани церкви Св. Юрія у недалеких від Києва Заворичах, яка згоріла саме 7 березня, після обстрілу села реактивними снарядами (церква, яка належала Бориспільській єпархії УПЦ МП, була збудована у 1873 р., у стилі, що типовий також для тодішнього («царського») церковного будівництва на Подляшші (для порівняння: церква Св. Пророка Іллі у Пудбізькові, колишньому Пудбізькові). **РеД.**

Wojna w Ukrainie z perspektywy podlaskiego podwórka

Federacja Rosyjska pod absurdalnymi hasłami „denazyfikacji i demilitaryzacji Ukrainy” oraz „ochrony ludności przed ludobójstwem ze strony kijowskiego reżimu” rozpoczęła 24 lutego wojnę z Ukrainą. Dziś już chyba nikt potrafiący właściwie oceniać fakty nie powinien mieć złudzeń, jak wygląda owa „rosyjska ochrona”. To ostrzeliwanie szpitali położniczych, dziecięcych, psychiatrycznych, przedszkoli, szkół, bloków mieszkalnych, a nawet elektrowni atomowych. To grabieże, masowe zabijanie niewinnej ludności cywilnej, w tym dzieci, gwałty, tortury, egzekucje, porywanie dzieci, ostrzeliwanie korytarzy humanitarnych oraz wywożenie ludności ukraińskiej w głąb Rosji. Także my, z perspektywy naszego podlaskiego podwórka, patrzymy z przerażeniem na ten spektakl barbarzyństwa i okrucieństwa w wykonaniu rzekomo „bratniego narodu”.

Bohaterski naród ukraiński

Gdy próbuję pisać o tym, co się dzieje, trwa 40. dzień rosyjskiej agresji na Ukrainę. Ukraińcy wciąż bohaterko walczą, odpierając ataki najeźdźców, a w wielu miejscach przechodzą do kontrofensywy. To co się rozgrywa na Ukrainie, jest ogromnym zaskoczeniem dla całego świata, w tym też światowych ekspertów, o czym możemy czytać niemalże codziennie, śledząc prasę. Nikt się bowiem nie spodziewał, że Ukraińcy – armia, elita polityczna, cały naród – okażą aż tak duże męstwo i determinację, by bronić swej niepodległości, a także tak dobre przygotowanie do stawienia czoła „niepobedimój” w powszechnym przekonaniu armii rosyjskiej. Po ponad miesiącu walk, pomimo znacznej przewagi rosyjskiej – jeśli chodzi o stan ilościowy,

a także potencjał militarny – nie udało się armii rosyjskiej osiągnąć zakładanego celu, tzn. zdobycia Kijowa, obalenia ukraińskich władz i podporządkowania sobie Ukrainy.

Pamiętam, z jakim paraliżującym lękiem po pierwszej nocy wojny – z 24 na 25 lutego – sięgałam po komórkę, by przeczytać wiadomości. Byłam niemalże pewna, że pierwszą wiadomością, którą zobaczę, będzie – „Kijów zdobyty”. Większych szans na obronę stolicy nie dawali też zachodni eksperci, a w gazetach już 25 lutego pisano m.in.: „Urzednicy ds. bezpieczeństwa USA obawiają się, że Kijów upadnie za kilka dni, a rząd zostanie obalony w ciągu tygodnia”, „Kijów w ciągu kilku dni padnie pod naporem sił rosyjskich, a opór armii Ukrainy zostanie skutecznie zneutralizowany” etc. Tymczasem minął ponad miesiąc i Kijów – kolebka Rusi Kijowskiej – nie został zdobyty. Niewyobrazalna wręcz siła i odwaga narodu ukraińskiego, jego wola walki i poświęcenie zaimponowały całemu światu, który stanął po stronie ofiary napaści. Jednocześnie prezydent Ukrainy, dawny komik Wołodymyr Zełenski, wyrósł na prawdziwego męża stanu, bohaterko stojącego na czele swego narodu – anegdotyczne już stały się jego słowa „Potrzebuję amunicji, nie podwózki”, gdy Amerykanie zaproponowali mu ewakuację z Kijowa.

Zdecydowany opór Ukraińców stał się też zaskoczeniem dla samych Rosjan, którzy myśleli, że wejdą na Ukrainę jak do siebie, instalując marionetkowy rząd, a miejscowa ludność, w głównej mierze rosyjskojęzyczna na wschodzie Ukrainy, przywita ich kwiatami. Ponoć Rosjanie wzięli nawet ze sobą mundury galowe – tak byli pewni swego zwycięstwa. Tymczasem Ukraińcy pokazali, że nie chcą żyć pod tyranią Rosji i mimo nierównych na pierwszy rzut oka szans – stanęli do walki z „drugą armią świata” o prawo do decydowania o losie własnego kraju.

Skuteczna taktyka prowadzona według standardów NATO, dobre dowództwo, doskonała wiedza zwiadowcza, wysokie morale, ogromna wiara Ukraińców

Grupa mieszkańców Charkowa, która przed zbombardowaną 1 marca siedzibą Administracji Państwowej Obwodu Charkowskiego (odpowiednik urzędu wojewódzkiego) nagrywała film z wezwaniem, aby agresorzy poszli tam, dokąd ukraińska załoga na Wyspie Węży posłała rosyjski okręt wojenny. Na sąsiedniej stronie: Antyokupacyjna demonstracja w Chersoniu (13 marca 2022 r.).

w zwycięstwo, w dodatku świetna kampania informacyjna, która już w pierwszym tygodniu sprawiła, że cały cywilizowany świat stanął po stronie Ukrainy. To wszystko w połączeniu z pomocą militarną ze strony Zachodu przynosi efekty i daje nadzieję na to, że 22. armia świata w starciu z drugą militarną potęgą ma mimo wszystko szanse na zwycięstwo. Wojska rosyjskie są dziesiątkowane, niektórzy eksperci podkreślają nawet, że Rosja w ciągu miesiąca „specjalnej operacji wojskowej” w Ukrainie straciła więcej żołnierzy niż wojsko sowieckie przez 10 lat wojny w Afganistanie, czy też armia USA przez ostatnie dwadzieścia lat w Afganistanie i Iraku. W dodatku w ciągu miesiąca Ukraińcy zabili co najmniej kilkunastu najwyższych dowódców rosyjskich, w tym aż siedmiu generałów. „To już nie jest kompromitacja, to upokorzenie” – podkreślały chociażby polskie media, dodając, że to największe straty rosyjskich dowódców od czasów II wojny światowej. W dodatku Ukraińcy – nie tylko armia, ale też cywile – przejmują rosyjski sprzęt wojskowy. Po Internecie krążą dziesiątki memów z Cyganami kradnącymi rosyjskie czołgi, rolnikami holującymi porzucony sprzęt wojskowy

i inne obrazki ośmieszające „wielką” armię rosyjską. „Kreml powinien nałożyć sankcje na Rosję za dozbieranie Ukrainy” – śmieją się polscy internauci.

Jeżeli ktoś chce śledzić na bieżąco straty wojsk rosyjskich, aktualne dane znajdzie codziennie na stronie o wymownej nazwie <https://minusrus.com>.

Zdawałoby się, przygotowanie Ukraińców do wojny nie powinno być dla nikogo zaskoczeniem. W końcu przecież wojna w Ukrainie trwa nie od 24 lutego 2022 roku, ale od ośmiu lat. Rosyjska inwazja na Krym i walki na Donbasie spowodowały, że siły zbrojne Ukrainy w szybkim tempie zaczęły się modernizować i profesjonalizować. W warunkach wojny armia doskonaliła procedury, organizację oraz sposób szkolenia. Swoją taktykę i umiejętności rozwijali też ukraińscy snajperzy (co zapewne wykorzystują dziś, likwidując wysokich rangą dowódców rosyjskich). Ponadto w ciągu ostatnich kilkunastu miesięcy prezydent Zełenski doprowadził do zmian na najważniejszych stanowiskach, związanych z obronnością, a wykształconych jeszcze w czasach ZSRR dowódców zastąpiło nowe pokolenie, często z doświadczeniem bojowym wyniesionym z walk

na Donbasie. Obecne ZSU, czyli Zbrojni Siły Ukrainy (Siły Zbrojne Ukrainy) to już nie ta sama zdezelowana postsowiecka armia, która nie stawiała oporu w czasie aneksji Krymu przez Rosję w lutym 2014 roku.

Ukraińcy, którzy od ośmiu lat byli w stanie wojny, od dawna przygotowywali się do otwartej agresji rosyjskiej. Już w 2019 roku Ołeksij Arestowycz, ukraiński analityk polityczny i wojskowy, doradca Szefa Kancelarii Prezydenta Ukrainy ds. komunikacji strategicznej w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego i obrony, przewidział wojnę z Rosją na pełną skalę do 2022 roku. Podał nawet wszystkie obszary interwencji wojskowej i metody prowadzenia wojny przez okupanta, co okazało się zresztą nadzwyczaj trafną prognozą. Według słów Arestowycza z 2019 roku Ukrainę czekają dwie drogi – albo wstąpienie do NATO i wojna z Rosją, albo podporządkowanie w ciągu 10-12 lat Ukrainy Moskwie. Ukraińcy, którzy od wielu lat deklarowali, że nie chcą żyć pod rosyjską dyktandą, walczą teraz o wszystko – o swoją niepodległość i prawo do życia w wolnym i demokratycznym kraju, a także o wolną Europę.

«Narade moskal, czy ne narade, a szykuwatys treba!» – kijowski dziennikarz serwisu Цензор.НЕТ Jurij Butusow podczas ćwiczeń obrony terytorialnej 16 lutego 2022 roku. U dołu – selfie z 15 marca, wykonane nieopodal linii frontu i opatrzone notatką: Dwa nowoczesne, wyprodukowane w 2021 r. czołgi T-80 BMW, które były na wyposażeniu rosyjskiej 200. brygady zmotoryzowanej, trafiły w ręce żołnierzy ukraińskich, na jednym z nich miejscowi mieszkańcy czym prędzej namalowali flagę ukraińską. Ogółem 200. brygada porzuciła 6 takich czołgów oraz ponad 30 sztuk innego sprzętu bojowego» (FB Юрій Бутусов; także kanał „Бутусов Плюс” na YouTube).

„Orki z Mordoru”

O ile pierwszym dużym zaskoczeniem dla świata stał się tak silny opór Ukraińców w walce z wrogiem, o tyle drugim okazał się stan armii rosyjskiej. Chociaż uznawana była za drugą po USA potęgę militarną świata, dysponującą uzbrojeniem, którego mogły jej pozazdrościć inne kraje, to już pierwsze dni wojny odsoniły słabości tej armii. Słaba logistyka, skorumpowane kierownictwo, niskie morale i zdemoralizowanie żołnierzy rosyjskich, wśród których znaleźli się też niedoświadczeni i słabo zmotywowani poborowi, niekiedy w umundurowaniu i z wyposażeniem sprzed kilkudziesięciu lat, brak

paliwa, amunicji, a nawet jedzenia, czołgi ogołocone ze wszystkiego, co można było sprzedać na złom, bez elektroniki, miedzianych kabelek i styków wykonanych ze złota etc. Nic dziwnego, że obserwując to co się dzieje w Ukrainie, wielu obserwatorów orzekło, iż uznawana za jedną z najpotężniejszych machin wojennych świata nie jest zdolna do prowadzenia skutecznej wojny. „Jeśli inwazja na Ukrainę miała być pokazem siły rosyjskiej armii, to pokaz przyniósł odwrotny efekt” – zaczęły pisać media.

Niestety, brak sukcesów na froncie „niepobedimój” armii i niepowodzenie pierwotnej strategii okupantów zaczęły iść w parze z niewyobraźną wręcz eskalacją okrucieństwa i bandyckimi

atakami na bezbronną ludność cywilną. Bombardowania i naloty na ważną infrastrukturę cywilną i mieszkalną mają na celu nie tylko zastraszenie ludności cywilnej, ale także spowodowanie katastrofy humanitarnej, co powinno – w przekonaniu władz w Moskwie – skłonić władze ukraińskie do kapitulacji. Mają też inny cel – świadome zniszczenie narodu ukraińskiego, który Rosjanie traktują z pogardą i nienawiścią.

Codziennie świat dowiaduje się o kolejnych bestialskich zbrodniach żołnierzy rosyjskich. Szokujące obrazy z Mariupola i innych ukraińskich miast i wsi, masowe egzekucje ludności cywilnej w Buczy, Irpieniu i Hostomlu są dowodem na zbrodnicze działania Rosji, która pokazała, że jest w stanie posunąć się do ludobójstwa, byleby tylko osiągnąć swoje cele.

Prymitywizm, okrucieństwo i bezwzględność wojsk rosyjskich sprawiło, że dość szybko Ukraińcy zaczęli nazywać swoich agresorów „orkami z Mordoru”. Ta nazwa wyjęta wprost z powieści Tolkiena „Władca pierścieni” pokazuje, że dla narodu ukraińskiego rosyjscy żołnierze to nie ludzie, ale odrażające uosobienie zła, walczące w służbie sił ciemności. Z kolei kraina zła – Mordor – to putinowska Rosja.

„To ne wuojsko, ono bydło”

Patrząc na to co wyprawiają żołnierze rosyjscy na Ukrainie, nieodparcie przychodzi na myśl rodzinne opowieści o armii radzieckiej z czasów II wojny światowej. Jak się bowiem okazuje, dzisiejsza armia rosyjska – jej stan i poziom zdemoralizowania – niewiele się różni od tej, którą pamiętają najstarsi Podlasianie.

„To ne wuojsko, ono bydło” – ponoć stwierdził mój pradziadek Aleksander, gdy po raz pierwszy zobaczył Rosjan w 1939 roku w Bielsku Podlaskim. Naszych przodków szokował wygląd radzieckich żołdatów marnie uzbrojonych, w obszarpanych mundurach: „Odin w kufajci, odin w szyneli, odin w watuowci”, a także ich zachowanie: „W samochodi leżył w sołomi jak swinia, ni hołowy ne pudwede”. I chociaż wielu prawosławnych traktowało ich początkowo, ze względu chociażby na wspólne wyznanie, jako przedstawicieli bratnie-

go narodu, to szybko owi „bracia” swoim zachowaniem pozbawili ich złudzeń. Wystarczy porozmawiać z nielicznymi Podlasianami pamiętającymi czasy II wojny światowej, by z tych opowieści wyłonił się bardzo niepochebny obraz żołnierzy radzieckich, jakże adekwatny do tego, co widzimy dziś na Ukrainie. Starsi ludzie niejednokrotnie opowiadali o „bardaku” w armii radzieckiej, o masowych grabieżach i okrucieństwie żołdatów, o gwałtach i innych okropieństwach przez nich dokonywanych.

Często radzieccy żołnierze postrzegani byli przez naszych dziadków jako prymitywna dzicz. Szokowało ich zachowanie, ale też budziło pogardę. Przypomina mi się w tym miejscu opowieść o dwóch żołdatkach radzieckich, którzy w 1939 roku trafili do mojego rodzinnego Zbuczka. Mieszkańcy wsi ze śmiechem opowiadali o tym, jak dzielni młojcy próbowali jeść kasztany, a ponieważ im nie szło, jeden z nich stwierdził, że pewnie są jeszcze niedojrzałe: „Odin doleti” w i dawaj ji”sti. A druhi każe: »ani jeszcze niesozrielyje«. Takij towkacz z Rosiji” – skomentował mój dziadek Wasil.

„Ne armia, ono bydło”, „takiji towkaczy” – aż ciśnię się na usta, patrząc na dzisiejszych rosyjskich „wyzwolicieci” na Ukrainie, których zachowanie nie różni się zbytnio od zachowania żołdatów radzieckich podczas II wojny światowej.

Mój dziadek Wasil, który znalazł się na robotach przymusowych i po wyzwoleniu Prus Wschodnich został wcielony do armii radzieckiej, opowiadał, że Rosjanie nie liczyli się z ludzkim życiem, także swoich żołnierzy: „Wziali takich jak ja i od razu na mjaso. Stalin szuffeju kidaw wuojsko [na pohibel]”. Podobnie jest dzisiaj – zdemoralizowana armia rosyjska, zdolna do najgorszych okrucieństw, nie liczy się z ludzkim życiem. Nawet swoich żołnierzy rosyjskie dowództwo traktuje jak mięso armatnie. Powiedzenie Stalina, że przecież „ludiej u nas mnoga” jako reakcja na ogromne straty w ludziach Armii Czerwonej podczas II wojny światowej, nadal jest aktualne. Do końca marca 2022 roku Rosjanie stracili na Ukrainie według danych ukraińskich ponad 17 tys. żołnierzy, ale jak podają brytyjskie źródła wywiadowcze, Rosja gotowa jest stracić nawet 50 tys. żołnierzy! Ciała żołnierzy są albo zostawiane, albo palone w ruchomych krematoriach, Rosjanie używają też do

tego celu pieców metalurgicznych w Doniecku. Samo grzebanie jest niebezpieczne dla reżimu w Moskwie, ponieważ później można znaleźć pozostałości i ustalić tożsamość zmarłych. A przecież w putinowskiej telewizji nikt nie mówi o wojnie, na której masowo giną rosyjscy żołnierze, ale o „specjalnej operacji wojskowej”, podczas której armia rosyjska wyzwala wdzięcznych Ukraińców z rąk nazistowskich oprawców. Jak powiedział generał Waldemar Skrzypczak, komentując to, że Rosjanie nie chcą odbierać z Ukrainy ciał swoich żołnierzy, a po prostu porzucają je na polu walki: „Rosyjska armia pozostała mentalnie i bojowo w okopach II wojny światowej”.

Wojna tuż za naszymi drzwiami

Wojna, która dzieje się tak blisko, wstrząsnęła wszystkimi, także Polakami, którzy okazują Ukraińcom ogromne wsparcie, co widać też na naszym podlaskim podwórku. Już w pierwszych dniach agresji pod numery Związku Ukraińców Podlasia rozdzwoniły się telefony od ludzi, którzy proponowali pokoje w swoich mieszkaniach matkom z dziećmi, chcieli przekazać dary lub datki finansowe (niekiedy dość znaczne, kilkudziesięcioletnie), nawet pytali o możliwość wstąpienia do armii i walki po stronie Ukraińców. Polacy i polskie firmy masowo ruszyli, by pomagać uchodźcom, zyskując tym samym uznanie na świecie i wdzięczność Ukraińców. Wsparcie napływało z wielu stron i widać było wzrost prawdziwego współczucia wobec ofiar haniebnej napaści. Duże znaczenie miała też świadomość, że jeżeli Ukraińcy nie zatrzymają wojsk rosyjskich, wojna może zapukać także do polskich drzwi. Jednoznacznie potępiono Rosję jako agresora.

Swoje akcje pomocy od samego początku prowadzi Związek Ukraińców Podlasia: organizuje pomoc humanitarną na Ukrainę, wsparcie dla uchodźców, wyjazdy Ukraińców do Finlandii, a także manifestacje – dotychczas odbyło się ich pięć: dwie w Bielsku Podlaskim, w Czeremsku, Hajnówce i Białymstoku. Jedną z nich zorganizowano wspólnie ze środowiskiem białoruskim, co było rzadką, ale jakże ważną i potrzebną wspólną inicjatywą ukraińsko-białoruską na Podlasiu.

Bronić i chronić to też kobieca rola: Mi-gawka z kijowskiej ulicy. U dołu: Bojowniczką obrony terytorialnej z kotem uratowaną z ostrzeliwanego Irpienia (FB Український контент).

Widać bardzo duże poruszenie i ogromną empatię wobec pokrzywdzonych przez wojnę. Każdy pomaga jak może – przyjmuje u siebie uchodźców, włącza się w pracę wolontariacką na rzecz Ukraińców, przynosi dary, wpłaca pieniądze czy chociażby bojkotuje firmy, które nie wyszły dotychczas z Rosji. Owo poruszenie widać także wśród osób, które dotychczas w jakiś sposób darzyły Rosję sympatią. Pamiętam, jak w 2004 roku niektórzy ze znajomych oburzali się na widok noszonej przeze mnie pomarańczowej wstążki, będącej symbolem poparcia dla Wiktora Juszczenki, a tym samym proeuropejskich dążeń Ukrainy. Sympatia do Rosjan w środowisku podlaskiej społeczności prawosławnej zawsze była przecież dość wysoka, tym bardziej że wielu z „naszych ludzi” jeszcze na początku wojny

„...banderowcy, najemcy, naziści esesmańscy”

Niestety, patrząc chociażby na nasze podlaskie podwórko, widać, że wbrew jakimkolwiek zdrowemu rozsądkowi, wciąż uchowali się tu sympatycy polityki rosyjskiej. Uważnie obserwuję różne grupy na Facebooku oraz to co dodają, komentują lub lajkują osoby stąd, w tym moi znajomi. I, muszę stwierdzić, że niekiedy ogarnia mnie przerażenie, że pomimo kolejnych doniesień o rosyjskich zbrodniach nadal są osoby, które w sposób otwarty lub bardziej zawoalowany popierają Putina oraz dyskredytują Ukraińców jako „faszystów” i „banderowców”. Są to nierzadko osoby z nastawieniem antyeuropejskim (choćby korzystają ze wszystkich zdobyczy cywilizacji europejskiej), antyamerykańskim i anty-NATO-wskim (mimo że to przynależność do NATO chroni nas w tej chwili przed rosyjskim „wyzwoleniem”) oraz antyukraińskim (choć często posługują się na co dzień gwarą języka ukraińskiego), ponadto zafascynowane Rosją i jego elitą (Putinem, Ławrowem) oraz niezwykle podatne na rosyjską propagandę. To nie tylko osoby starsze, które w czasach Polski Ludowej były karmione opowieściami o bratnim dla prawosławnych Podlasiaków narodzie rosyjskim oraz zaczone propagandą rosyjską, lejącą się z oglądanej w Hajnówce czy Bielsku Podlaskim oraz okolicy telewizji rosyjskiej czy białoruskiej. To niestety też osoby młodsze, podatne na wszelkiej maści fake newsy w Internecie, gdzie od lat działają rosyjscy trolle.

To, że Rosja od lat zajmuje się zorganizowanym szerzeniem dezinformacji w przestrzeni publicznej, jest już bardzo dobrze udokumentowane. Wiadomo, że powielaniem rosyjskiej narracji oraz rozprzestrzenianiem fałszywych informacji w Internecie na całym świecie zajmuje się chociażby działająca od 2013 roku Agencja Badań Internetowych w Petersburgu, nazywana potocznie fabryką trolli. Zatrudnione tam zorganizowane grupy komentatorów, zależne od rosyjskich służb specjalnych, nadzwyczaj aktywnie uczestniczą w dyskusjach na forach i blogach internetowych w celu szerzenia dezinformacji, w tym także na temat Ukrainy i Ukraińców. W Polsce ich działalność była dość dobrze widoczna m.in. po wydarzeniach Euromajdanu z lat 2013-2014

Notatki i zdjęcia z 1 kwietnia na stronie Jurija Butusowa: „Pogrom wojsk rosyjskich koło wsi Welyka Doroha w obwodzie czernihowskim – 31 jednostek sprzętu bojowego zostało zniszczonych lub zdobytych przez 58. brygadę i jednostkę sił specjalnych Sił Zbrojnych Ukrainy”. Standardowy wygląd czołgu po trafieniu przez rakietę przeciwpancerną, np. ukraińską „Stuhnę-P” («Стугна-П») lub podobne systemy zachodnie („Jawelin”, NLAW). U dołu zdjęcie nie mniej wymowne: Spalona rosyjska ciężarówka, którą załadowano „trofejami” zrabowanymi w ukraińskich domach (wprawdzie dywany spłonęły, ale charakter ładunku zdradza niepalne blaszane konstrukcje pralek automatycznych.

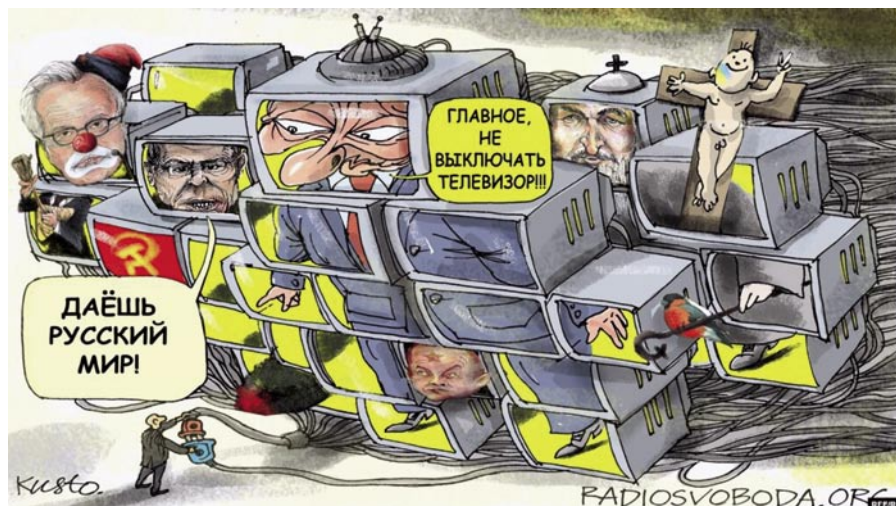
miała możliwość oglądania nasiąkniętej propagandą telewizji rosyjskiej. Jednak – z tego co obserwuję chociażby wśród moich znajomych na Facebooku – widok bomb spadających na ukraińskie miasta oraz informacje o masowych mordach niewinnej ludności cywilnej skutecznie uleczył wielu z nich z miłości do „matuszki Rosji”, niosącej światu „wyzwolenie”. Najlepszym lekarstwem okazał się po prostu własny strach przed tym, że „bracia” Rosjanie po szybkim zajęciu Ukrainy zapukają też do naszych drzwi – w końcu przecież z jakiegoś powodu reżim Łukaszenki, sterowany przez Moskwę, wywoływał kryzys migracyjny tuż pod naszym domem, na granicy polsko-białoruskiej. Niejeden zapewne uświadomił sobie, że jeśli już Rosjanie przyjdą tu kogokolwiek wyzwalać, to będzie to „wyzwolenie”, podobne do tego, które zgotowali Ukraińcom chociażby w Mariupolu, Buczy, Irpieniu czy Hostomlu.

Odnoszę wrażenie, że zdecydowana większość dawnych prawosławnych sympatyków Rosji z Podlasia przewartościowała swoje dotychczasowe poglądy i uświadomiła, że kraj ten nie jest wcale naszym bratem. Bo chyba trzeba być totalnie oderwanym od rzeczywistości, by nie widzieć, że Rosja to faszystowsko-totalitarny twór, którego wierchuszka – przy wsparciu tamtejszej Cerkwi z patriarchą Cyrylem I na czele oraz społeczeństwa rosyjskiego z mózгами wypranymi przez masową propagandę państwową – dokonuje ludobójstwa na prawosławnej, w dużej mierze rosyjskojęzycznej, ale też rosyjskiej ludności na Ukrainie. To co „orkowie” wyprawiają na Ukrainie z ludnością cywilną, nieodparcie budzi skojarzenia z eksterminacją narodu żydowskiego przez III Rzeszę w czasie II wojny światowej.

oraz aneksji przez Rosję Krymu i inspirowanej przez Rosję wojny na Donbasie. Pamiętam ogromne poparcie, jakie społeczeństwu ukraińskiemu udzielili wówczas Polacy, oraz swoje zdziwienie, gdy po pewnym czasie wśród komentarzy na polskich portalach internetowych coraz częściej zaczęły się pojawiać wpisy na temat „banderowców”, „zbrodni UPA”, „Wołyńia”. Manipulowanie trudnymi tematami polsko-ukraińskimi oraz coraz liczniejsze wpisy antyukraińskie były świadomym działaniem rosyjskich trolli, mającymi jeden cel – antagonizowanie Polaków i Ukraińców.

Zintensyfikowanie działań kont, które siały w mediach społecznościowych dezinformację na temat wydarzeń w Ukrainie, stało się widoczne tuż przed rosyjską agresją zbrojną. Według Instytutu Badań Internetu i Mediów Społecznościowych 21 i 22 lutego 2022 roku miało się pojawić 4,5 tys. wzmianek o charakterze prorosyjskim lub wspierającym działania Rosji wobec Ukrainy.

Od dość dawna w celu dyskredytowania Ukraińców propaganda rosyjska wykorzystuje chociażby pojęcia „banderyzmu”. Za czasów sowieckich określenie „banderowcy” odnosiło się do wszystkich sprzeciwiających się władzy sowieckiej, czy też władzy Moskwy nad Ukrainą (dlatego też przez Ukraińców pojęcie to jest odbierane jako symbol sprzeciwu wobec Moskwy). Później zaczęto go używać w stosunku do wszystkich Ukraińców, którzy byli przywiązani do własnego języka, kultury, narodu. Pamiętam, jak w 2004 roku z grupą studentów filologii ukraińskiej Uniwersytetu Warszawskiego pojechaliliśmy na letnią szkołę ukrainistyki do Berdiańska – miasteczka portowego nad Morzem Azowskim (dziś zajętego przez Rosję), 84 km od Mariupola. Gdy Polacy z naszej grupy w jednej z tamtejszych restauracji odezwali się po ukraińsku, zostali nazwani przez miejscowych „banderowcami”. Jak więc widać, dla rosyjskojęzycznej ludności na wschodzie Ukrainy, która również była karmiona rosyjską propagandą, „banderowcem” stawał się każdy mówiący po ukraińsku, nawet jeśli był Polakiem. Dziś sami mieszkańcy Berdiańska przeistaczają się w owych „banderowców”, gdy setkami, a nawet tysiącami wychodzą na proukraińskie demonstracje, krzycząc po ukraińsku „Berdiańsk to Ukraina” (Бердянськ це Україна)...

Karykatura polityczna Ołeksija Kustowskiego: „Najważniejsze, aby nie wyłączali telewizora”, czyli Putin i jego „gwiazdy” – telepropagandyści, a w istocie terroryści informacyjni (od lewej: Michałkow, Sołowjow, Kisielow, Gundiajew) oraz „ukrzyżowany chłopczyk”, czyli rosyjski fake news z lipca 2014 roku, na tyle monstrualny, że doczekał się nawet hasła w Wikipedii („Телесюжет про розп'ятого хлопчика”, „Распятый мальчик”, „Crucified Boy”, „Affaire de l'enfant crucifié” itd.).

Bezwzględna wojna informacyjna, w której Rosja przy pomocy armii trolli propaguje fake newsy mające zdyskredytować „banderowskich” Ukraińców i „nazistowską juntę”, rządzącą tym krajem, wciąż trwa. Zwrócił na to uwagę chociażby polski dziennikarz i reportażysta Witold Szablowski, autor reportażu „Sprawiedliwi zdrajcy. Sąsiedzi z Wołyńia”, poświęconego Ukraińcom ratującym Polaków na Wołyniu. Na swoim koncju na FB napisał tak: „Jeśli w najbliższych dniach ktoś będzie Ci coś pisał o rzezi wołyńskiej, to – pardon my French – każ mu wyp...ć. Takich głosów jest ostatnio coraz więcej, ale ktoś, kto je dziś rozpowszechnia, albo jest rosyjskim trollem, albo nie rozumie, co się dookoła niego dzieje”. Dalej dziennikarz pisze: „Przez te lata wiele razy widziałem, jak Rosja próbuje wykorzystywać tę tragedię do dzielenia Polaków i Ukraińców. Wiecie, jaki kraj, oprócz Polski, zawsze pamiętał o rocznicy rzezi? Doniecka Republika Ludowa. Co roku oficjalnie wspominali każdą rocznicę. Nawet się nie kryją z tym, że próbują nas dzielić za pomocą tego dramatu”.

Odwołanie do rzezi wołyńskiej wciąż można znaleźć w komentarzach internautów, ale jest ich w tej chwili, jak się zdaje, znacznie mniej. Wielu dziennikarzy i historyków podkreśla, że nie jest to dobry moment na wypominanie krzywd Ukraińcom – „...spierać się dziś o przeszłość z Ukraińcami, którzy walczą o podstawowe prawa i padają ofiarami zbrodni wojennych, byłoby nieprzyzwoitością”

– powiedział chociażby prof. Grzegorz Motyka. Zupełnie niezrozumiałe w tym kontekście wydaje się mówienie o „banderyzmie” czy „Wołyńiu” zwłaszcza przez prawosławnych mieszkańców Podlasia. Niestety, bywa, że posty dyskredytujące Ukraińców, ukazujących ich jako „banderowców”, nazistów, udostępniają, lajkują i komentują osoby rozmawiające gwarą ukraińską, biorące aktywnie udział w różnorodnych przedsięwzięciach ukraińskich na Podlasiu, ba!, nawet takie, które swego czasu otwarcie mówiły o sobie, że są Ukraińcami. W sytuacji gdy Rosjanie mordują niewinnych cywili ukraińskich, jedna z moich wieloletnich koleżanek – notabene, podlaska Ukrainka spod Milejczyc, pisze na przykład o dzieciach ukraińskich, „...które śpiewają „nasz ba'ko Bandera”, a ćwiczą z nożem i siekierą”. Niestety, nawet moi znajomi (na szczęście nieliczni) są w stanie powtórzyć każde rosyjskie propagandowe łgarstwo, byleby tylko wybielić Rosję i zrzucić z niej odpowiedzialność za to, co wojska rosyjskie wyprawiają obecnie w Ukrainie.

Zdarza się, że osoby z Podlasia próbują przedstawić Ukraińców jako nazistów. Rzucił mi się nawet w oczy obrazek Zelenskigo w mundurze SS-mana. Ciekawe, jak to możliwe, by Żyd był jednocześnie nazistą? Tak się jednak składa, że propaganda rosyjska nie odwołuje się do faktów, ale do emocji, konserwując i podsycając w ludziach, którzy mają np. uprzedzenia w stosunku do Ukraińców, zakorzenione stereotypy.

Oprócz przedstawiania Ukraińców jako nazistów, innym propagandowym kłamstwem Rosji jest przypisywanie ukraińskim siłom zbrojnym odpowiedzialności za eskalację sytuacji w Donbasie, a nawet oskarżanie Ukraińców o ludobójstwo. Właśnie w ten sposób Rosja starała się sfabrykować uzasadnienie decyzji o uznaniu państwowości samozwańczych republik, a następnie o rozpoczęciu „specjalnej operacji wojskowej” w Ukrainie. Tyle że przedstawiciele Międzynarodowego Trybunału Karnego, Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka oraz Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie zgodnie orzekli, że nie znaleźli dowodów na ludobójstwo w Donbasie. Należy też pamiętać, że to przecież Rosja, tak łatwo oskarżająca innych o to co sama robi (a więc ludobójstwo), rozpętała separatystyczną wojnę na Donbasie przeciwko Ukrainie. A przecież to m.in. ten kraj w memorandum Budapesztańskim z 1994 roku zagwarantował Ukrainie integralność terytorialną.

Okazuje się jednak, że fake news o „ukraińskim ludobójstwie na Donbasie” ma swoich zwolenników także na Podlasiu. Pewna pani pochodząca z Kuraszowa (przynajmniej tak podaje na FB) pisze o uchodźcach ukraińskich, „...którzy z terenów republik Ługańskiej i Donieckiej już osiem lat uciekają od bomb banderowców, najemców, nazistów, essesmańskich, ukraińskich zrzuconych przez białe ręce nie mądrych Ukraińców” (pisownia oryginalna). Wpisów w podobnym tonie można zresztą znaleźć więcej.

Oczywiście, w naszym podlaskim środowisku są też ludzie, którzy w sposób jawny stają po stronie Moskwy, jak chociażby pewien troll z podlaskiej Kottłówki, popularyzujący posty chwalcące Putina oraz udostępniający „rewelacje” w rodzaju: „85% zniszczeń Mariupola dokonała armia ukraińska”.

Można powiedzieć, że osoby tego pokroju to nic innego jak internetowy plankton. Niestety, to co piszą, bezmyślnie lajkują później inni, także osoby, które znam osobiście.

Często takich gorliwych piewców Rosji określa się mianem „pożytecznych idiotów”. Określenie to jest przypisywane Leninowi, który nazywał tak zachodnich dziennikarzy piszących entuzjastycznie o rewolucji bolszewickiej. Później odnosiło się ono do osób i środowisk sympatyzujących z ZSRR i jego polityką.

Wiktor Suworow w jednej ze swoich książek przywołał jeszcze jedno określenie tych, którzy nie za pieniądze, ale z pobudek ideologicznych pomagali Rosji w działalności antypaństwowej na Zachodzie. Jest to (przepraszam co wrażliwszych czytelników za określenie) – gównojad.

Kim jest gównojad? Suworow wyjaśnia to tak: „W Związku Radzieckim każdy marzył, żeby znaleźć się za granicą – gdzie, to sprawa drugorzędna (mogła być nawet Kambodża). Kiedy Rosjanin chce powiedzieć, że coś jest naprawdę dobre – mówi: »To jest zagraniczne«. Nie jest ważne skąd albo jakiej jest jakości – jest zagraniczne, a więc dobre. A tu nagle człowiek znajduje takiego przyjaciela Związku Radzieckiego, który ma wszystko (od żyletek Gillette po perfumowane prezerwatywy), który może wszystko kupić w sklepie (nawet banany), a który wychwala pod niebiosa Związek Radziecki. Jest to tak patologiczne, że jedynym właściwym określeniem był »gównojad«”.

Określenie to jest jak najbardziej adekwatne także dzisiaj – w stosunku do tych wszystkich, którzy mieszkają chociażby w Polsce – kraju bądź co bądź europejskim i demokratycznym, na nie najgorszym poziomie życia, a mimo to wciąż obnoszą się ze swoją sympatią do autorytarnej Rosji, gdzie łamane są prawa człowieka, zabijani, zsyłani do łagrów lub zamykani w więzieniach przeciwnicy polityczni, a większość ludzi żyje w nędzy, okradana przez elity polityczne. Gównojady, powtarzając niesprawdzone, często zupełnie fałszywe informacje, sięgają rosyjską dezinformację, a przez to świadomie lub nieświadomie stają się narzędziem Rosji w osiągnięciu przez nią celów politycznych.

* * *

Wojna trwa i wciąż nie wiemy, czym się skończy. Chociaż nie jesteśmy w tej sytuacji, co nasi bracia w Ukrainie, to również w pewien sposób w niej uczestniczymy – mówiąc o tym, co się dzieje, włączając się różne akcje pomocy uchodźcom czy choćby piętnując postawy wszelkiej maści miłośników Rosji, rozsiewających antyukraińskie treści. Bo dziś nie można być pośrodku – albo jest się po stronie dobra i uświadamia bezmiar zbrodni dokonywanych każdego dnia przez Rosjan na narodzie

ukraińskim, albo popiera się zło w czyściej postaci. A bycie po stronie zła to nie tylko otwarcie chwalenie Rosji i Putina, ale też wszelkie próby rozmywania rosyjskiej odpowiedzialności (bo przecież winne NATO, Zachód, sami Ukraińcy etc.), dyskredytowanie ofiary czy nawet obojętność wobec tego co się dzieje. To prawda, że Zachód przez wiele lat wolał przymykać oko na zbrodnie Rosji i dalej prowadził z nią interesy, w tym też do zbrajał jej armię, ale fakty są takie, że to Rosjanie, nie kto inny, zrzucają bomby, zabijają dzieci, gwałcą kobiety, strzelają do starców. To Rosjanie w imię swojej imperialistycznej polityki próbują zniszczyć naród ukraiński. I każdy człowiek, mający w sobie choć trochę empatii, nawet jeżeli nie darzył dotychczas Ukraińców szczególną sympatią, jest w stanie jasno powiedzieć, kto jest sprawcą tego zła, a kto ofiarą.

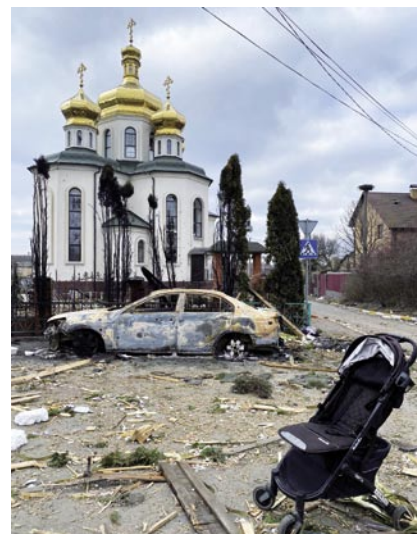
Chciałoby się mieć nadzieję, że Rosja w tej wojnie poniesie sromotną porażkę. Już ją zresztą ponosi. To przecież jej działania doprowadziły do tego, że zjednoczył się nie tylko naród ukraiński, ale też Zachód i NATO. To oni sprawili, że Ukraińcy pokazali całemu światu, że są Narodem przez duże „N”, gotowym do walki o swoją niepodległość. Zaś sama Rosja, obnażając nieudolność swojej armii, ośmieszyła się na oczach wszystkich, a po tym, jak jej wojska zaczęły dokonywać ludobójstwa na bezbronnej ludności cywilnej – straciła jakkolwiek prestiż i szacunek w oczach cywilizowanego świata. Już na zawsze Rosjanie pozostaną w zbiorowej świadomości jako zbrodniarze z Buczy, Mariupola i innych ukraińskich miast. Miejmy nadzieję, że nie zapomną im tego nie tylko Ukraińcy, ale też cały świat, a odpowiedzialni za tragedie, które dzieją się na naszych oczach, staną przed Trybunałem w Hadze.

Gdy kończę ten artykuł, wojska rosyjskie, które opuściły obwód kijowski, przygotowują się do przejścia kontroli nad całością Donbasu. Z ostatnich analiz Pentagonu wynika, że ukraińskie wojsko może odnieść zwycięstwo w wojnie z Rosją. Miejmy nadzieję, że gdy ten numer naszego czasopisma ujrzy światło dzienne, owe prognozy zaczną nabierać coraz bardziej realnych kształtów i Ukraina będzie bliżej zwycięstwa nad „Mordorem” i jego „armią orków”.

Ludmila ŁABOWICZ

Київ у російсько-українській війні

Річка Ірпінь: Рефлексії 22-го дня

Річка Ірпінь. Стара межа Польщі і Росії аж до другого поділу Польщі. Мешканець лівого берега, якийсь Грицько чи Іван Кравченко з Княжич, був до 1793 р. польським обивателем, а правого – Іваненко або Петренко з Бобріци – російським підданним. Грушевський називав землі, обмежені заплавами річок Стугни і Ірпеня – київським трикутником. Тут творилась історія давньоукраїнської держави. Згодом ця, колись повноводна, ріка перетворилася на зарослий водоростями потічок. Лише топоніміка нагадувала, що колись тут кувалася державна історія України-Руси: Гостомель, Білгородка, Княжичі, Жорнівка, Дзвонкове, Липовий Скиток.

У Білгородці – вали княжого міста Білгорода, що був також єпископською столицею. Місцевість навкруги нагадує Київ. Звивається змійкою вниз Ірпінь, ніби старий Дніпро-Славути. Зелені луки розбігаються на увесь заірпінський простір, нагадуючи колишню незабудовану Дарницю. Пагорб дитинця, вали Володимиріві, криниця на місці, де старий білгородець обдурив печенігів під час облоги міста, витягнувши з колядки цебро з киселем, зготовлений з останніх їстівних запасів містян.

З року на рік з моїм кумом ми проводили літом мирний час на березі річки, обмілілої після меліорації у 1960-х. Медитували під палючими, але лагідними променями такого рідного підкиївського сонця. А сьогодні це знову рубіж, кордон між московською ордою і хліборобським світом XXI ст. Його намагаються форсувати моторизовані колони сучасного фюрера, і загрузають у багні торфяників цієї, вже ніби і зовсім несерйозної річки. І знову за переправи через таку, нібито зовсім спокійну і мирну річку, ведуться вже тритижневі тяжкі бої у аналогові такого собі гданського Trójmiasto: Ірпінь, Буча, Гостомель.

Як билинні герої – відбивають київські захисники безстанні атаки безжалюгідного і бездушного ворога.

Минуло тисячоліття, а ніби нічого не змінилося. Помінялася хіба назва кочовиків-номадів. Тоді були печеніги, половці, татари – тепер московити. Знову здригнулися білгородські вали, що постали в часах батька давньоукраїнської держави, і знову захлинулася атака ворога, але вже не кінна – танкова. Виявилося не до снаги модерній техніці подолати перепони

Річка Ірпінь – у березні 2022 року межа між російськими руйнівниками-вбивцями та українськими оборонцями життя у свobodі: Втікачі переходять по знищеному мості на східний берег Ірпені. Церква Св. Юрія в Ірпені (УПЦ МП) – внаслідок російського обстрілу погоріли парафіяльні будинки. Фото Ігоря Захаренка

ще феодального часу. Гарно попрацювали наші предки, звівши на тисячу років фортифікаційну споруду, яка виявилася не по зубах новітнім ординцям.

Сучасна цивілізаційна війна ніби пробиває на хронологічній матриці ті ж такі репери історичного часу, що заворожує нас своєю магічністю циклічної повторюваності. Замість старого форпосту давнього Києва – Білгорода, на овруцькій трасі постав новий. Сьогодні – це Буча. За литовсько-руськими літописними розповідями десь тут Гедимін наніс поразку татарським князям на початку XIV ст., і Київщина стала частиною Великого князівства Литовського, а згодом і литовсько-польської Речі Посполитої. Залишилася частиною західного європейського простору.

І ось, у 2022-му році, ці місця знову визначають, чи бути Києву з Європою і нормальним світом, чи знову потрапити в багно московського «безвременья», у його «пропащий час». У XVIII ст. Ірпінь теж розмежував західний європейський і азійський світи. Дивні історичні паралелі і метаморфози дарує нам Провидець. Не відомо, чи не для того, щоб зафіксував це колись у коштовних шатах мистецького золотарства Йосиф Маршак – єврейсько-український Фаберже початку XX ст., що народився у селі Гнатівка, яке знаходиться саме навпроти літописного Білгорода.

Ми вступили в історичний, переломний час своєї історії. Такими був 1648 рік і постання козацької держави за великого гетьмана Богдана Хмельницького. Ми програли свою Полтаву 1709 року за іншого великого гетьмана Івана Мазепи. Збройно упокорилися московським окупантом у національно-визвольних змаганнях Української революції 1917-1921 років. Ми не маємо права програти зараз, бо *L'Ucraina farà da sé* – Україна свого досягне. Україна переможе. Доля світу вирішується і на цих ірпінських луках.

Ігор ГИРИЧ

Київ, 17 березня 2022 року

Як ніколи важливе те, що ми древній народ з глибокою історією

У ці темні дні, як ніколи важливе те, що ми древній народ з глибокою історією. Може здаватися, що це лише балачки на фоні того, що потрібне в першу чергу: зброя, підтримка наших неймовірних воїнів, і нашого міцного тилу, їжа, посівна, медикаменти, допомога тимчасовим переселенцям в Україні і за кордоном. Зараз як ніколи потрібно виставляти пріоритети.

Наші корені – це те, що відчувається глибоко всередині. Це те, що тримає нас міцно-міцно на ногах. Потужним захистом не пропускає отруту сумнівів і вагань.

Те, що ми українці, що це наша споконвічна земля відчувається живим, цупким, пульсуючим еством всередині.

І ми вистоїмо і переможемо!

Ми переможемо цю темряву, цей липкий клубок хворобливих амбіцій, що пре на наші землі, в наші міста, села і порти. У росіян було багато шансів ста-

ти нормальними людьми, мати свою історію і культуру, від якої не стає тошно в усьому світі. Але вони втрачали їх багато разів і зараз остаточно спалили мости. Вони самі себе зробили такими потворами, вся історія яких поміщається в синювате світло телевізора. Не мають майбутнього людці, які підтримують війну, які закликають вбивати дітей, які тримаються за брехню і жадібність.

У ці дні, я як ніколи відчуваю підтримку своїх коренів. Це дає мені сили робити все, що я можу для нашої перемоги.

Слава Україні!

Одного дня ми переможемо і я всіх вас обійму!

* * *

мені читали казки на ніч
років десь двадцять тому
деякі з них були страшні
і все ж я не боялась
бо знала правила казок –
кінець буде щасливим

і про війну я думала ось так
що вона десь, як ці казки
далеко в часі і просторі

війна не казка
війна недалеко

сьогодні ми
відправили в дорогу
все необхідне
одяг
ліки
їжу

іграшки

в одній коробці
плюшевий ведмедик
і пластиковий пістолет

раз вкрадене дитинство
вже не повертають

Олександра ГАВРИЛЮК
Вроцлав, 27.02.2022 р.

Малюнок і текст
Марися РУДСЬКА
(Київка)

Підляшшя в серці «материкового» українця

За іронією долі лише початок нової фази російсько-української війни допоміг вперше побачити цей омріяний мною край. Таке ставлення до Підляшшя, його казковість очевидно була сформована читанням часопису «Над Бугом і Нарвою». Специфічні, дуже ностальгійні фотографії підляського краю нагадували мені рідне Чернігівське Полісся – дуже подібні краєвиди, ось тільки церков на Підляшші набагато більше.

Нагода побачити Підляшшя трапилася несподівано

Знайома киянка, тікаючи від ракетних обстрілів, попросила допомогти при переїзді до Литви, адже там в неї рідня. Погодився, бо розумів – їй, пенсіонерці, важко буде добиратися з великою кількістю речей. Дорога до Польщі була непростою та все ж легшою, аніж для наших попе-

редників. Чув, що перед тим харків'яни та мешканці Сум добиралися залізницею до Перемишля «стоячи на одній нозі». Ми ж, хоч і сиділи на проході і провідник час від часу наступав нам на ноги, все ж мали можливість як посидіти, так і подрімати. Поляки у Перемишлі здивували теплим прийомом, вразили шляхетністю і доброю, майже досконалою, організацією справи. Потім нам вдалося взяти квиток на поїзд до Варшави. В дорозі милувалися польськими пейзажами. Здивували зграйки козуль на полях – тваринки зовсім нелякані. Мельйоративні канали перебувають у хорошому стані і сосна майже не сохне. У Варшаві нас зустрів родич знайомої і вже з ним досить довго добиралися до Литви.

Литва, як і Польща, вразила теплим ставленням до України та українства. На автівках та державних установах нерідко український

прапор поряд з литовським. Навіть у провінції часто можна помітити напис «Слава Україні», або «Slava Ukraini». Литва і Польща в цьому сенсі дуже відрізняється від Сербії та Болгарії, де досі дається взнаки традиційне русофільство.

Виконавши свою місію у Литві, вирішив поїхати на Підляшшя

До Більська їхав через Сувалки. Це місто вже знайоме великій кількості українців через термін Сувалківський коридор, який використовується російською пропагандою. Литовці також припускають, що Путін може спробувати з'єднати Білорусь із Калінінградською областю, де також багато війська та зброї. Але в той сонячний день думати про такий варіант не хотілося. Гарне містечко, а на південний схід від нього чудові ліси.

Сергій Лащенко народився в 1954 році в родині вчителів російської мови, які обоє походили з Сіверщини (Чернігівська область). Середню школу закінчив у Таращі, що на Київщині. Як стверджували місцеві краєзнавці, ця школа сформувалася в 1915 році на основі евакуйованої з Підляшшя «Більської гімназії» (назва є двозначна, але найпевніше йдеться про гімназію в Білій, тобто насправді – Білянську гімназію). В 1976 році закінчив лісогосподарський факультет Української сільськогосподарської академії у Києві. Перші статті на захист української мови написав для преси у 1989 році. Згодом зацікавився кримською проблематикою і в 2000-му році офіційно став кореспондентом «Кримської світлиці», пишучи не лише про стан вивчення української мови на півострові, але й проблеми кримських татар. Завдяки активній популяризації «Кримської світлиці» на материковій Україні передплатники газети з'явилися як у західному Львові, так і на північній Чернігівщині. З 2016 року дописує до газети

«Культура і життя», активно друкуючи матеріали на тему національної ідентичності.

Як сам каже, темою Берестейщини і Підляшшя зацікавився, по суті, випадково – завдяки провідникам поїзду «Київ – Брест», яким їхав у 1989 році. Вони непогано розмовляли українською, принаймні, не гірше, ніж мешканці Таращанщини, які українську мову вивчали в школах. Дівчата були з Кобринського району. Тоді й прийшло усвідомлення, що українство може добре зберігатися навіть за межами України. Трохи пізніше берестейці Василь Горбачук, Володимир Леонюк та Віктор Місіюк змогли зацікавити Сергія Лащенко Підляшшям. Перші числа нашого часопису він прочитав у 2003 році, після зустрічі з головним редактором, а згодом на сторінках «Над Бугом і Нарвою» друківані були статті Сергія Лащенко, присвячені Берестейщині. І ось, у березні 2022 року з'явилася нагода, щоб і Підляшшя побачити власними очима. (РеД.)

На фото Ю. Гаврилюка: Сергій Лащенко на городищі у Дорогичині.

Зустріч через дев'ятнадцять років

В Більську мене зустрів редактор часопису «Над Бугом і Нарвою». Тепло обнялися, пригадавши, що наше знайомство відбулося у вересні 2003 року у Львові, на одному із Форумів видавців. Відтоді й читаю часопис «Над Бугом і Нарвою». Якщо і не всі номери під ряд, то значну їх кількість. Але в силу певних обставин пропустив багато цікавого після 2014 року. І ось нове занурення в культуру і реальність Підляшшя.

Відразу звернув увагу на вірш Антона Верби, написаний у 1997 році. Там є такі рядки: «У споминах живуть підляські дні і ночі». У моєму серці також живуть дні і ночі рідної північної Сіверщини (Чернігівська область), але там ніколи не було такого теплого, ностальгійного, з любов'ю зробленого часопису, як «Над Бугом і Нарвою». А тепер мала Батьківщина моїх батьків взагалі окупована ворогом. Геббітскомісаріату і гестапо ще нема, але хліб привозять лише раз на

два дні, видають по талонах лише по пів буханця на людину. Ось така там «денацифікація».

З радістю переконаюся, що редактор, як і раніше, твердо дотримується всеукраїнського курсу. Про це й назви статей говорять. «Не оно на Пудляши, бо у Карпатах тоже люде наши» (№ 1/2022). Там цікаво про Гуцульщину та її закарпатську столицю Рахів (звуть його ще й Гуцульським Парижем). Подумалося: якби ж не було війни... Ми з братом саме в цьому році збиралися поїхати в Рахів і піднятися на Го-

верлу. А тепер же комунікації порушені, війна зовсім не сприяє гірському туризму. Зате Підляшшя, нарешті, побачив!

Знову занурююся в читання. На сторінці 24 того ж номеру, який вийшов напередодні нового російського вторгнення, гарне фото найбільшого у світі літака «Мрія». З сумом подумав, що цей літак був нещодавно знищений ворогом на летовищі у Гостомелі. Чи відбудуємо зруйноване окупантами, а якщо так, то коли?

Мій стіл завалений цікавими книгами. Тому переключаюся і на інші видання – скажімо, на книгу Юрія Гаврилюка «Від Володимирових походів до лінії Керзона». В'ячеслав Брюховецький у своєму «Слові до читачів» так пише про редактора і його справу: «Випробування, що випали на долю його кривняків, не заморозили природньої сили цієї галужки українського народу, про що свідчать факти діяльності культурних осередків і творчих індивідуальностей, діяльності в несприятливих умовах, у постійній боротьбі за право вижити і жити, в необхідності щоднини перевершувати себе вчорашнього і рухатися далі». Від себе додаю: краще і не скажеш про місію діячів Підляшшя.

У суботу отримую повідомлення від друзів – обговорюємо ракетний обстріл Львова. Питають усі: Чи не постраждала Твоя родина, чи не зруйнований будинок? Ні, руйнувань поки мало. Проте, я все більше думаю про Чернігів. Для моїх дідів-прадідів саме це місто було найголо-

внішим. А тепер воно лежить в руїнах. Чи збереглися там хоча б древні церкви, чи відбудується воно, чи стане таким же гарним, як було колись? А з іншого боку – хто заборонить Путіну знищити Львів? Для нього ж це символ непокірного українства і Заходу як такого – зрівняв би з землею все, як би міг. Вся надія на те, що ракети і бомби російському фюрерові у великій кількості потрібні в інших місцях.

І знову про підляські реалії

Звідси до моєї окупованої Сіверщини сотні і сотні кілометрів. Але коли читаю поему «Вінець» Ірини Боровик з фразами «і солодкім і гу^оркім», «щастя бу^оль», «на могільці ву^оз везе», «де я ї^оду, ой де?», «гру^ом розкроює землю» це так подібно до нашої північно-чернігівської вимови, майже ідентично!

А ще мені дуже сподобалися рядки Євгенії Жабінської зі збірки «Коли приходить тиша»:

Як тебе назвати
мій народе
як назвати вас
люди з добрим поглядом
сумних очей
як тебе назвати
моя мово
як назвати тебе
музико мого дитинства
материнська пісню
як назвати тебе
моя пушчанська країно?

Це вже літературна мова, яку авторка, як виявляється, вивчила само-тужки.

Що для мене, і таких, як я Підляшшя? Це дивом збережений шматочок нашої етнічної території. Хай українство тут і не розкошує, але ж якось тримається! І ховати його рано. Пригадую, як зустрічав у Львові та в Луцьку берестейців з українським сентиментом. Майже від кожного з них чув: «Як тільки з'являється нагода – ідемо в Україну. І приваблює нас не лише мова, яка тут вільно квітне і розвивається. Але й той дух свободи, якого нема в Білорусі».

Це й справді – важливо мати територію, яка надихає! Тому й Підляшшя з його великою кількістю церков і православних цвинтарів, з його міцною історичною пам'яттю є важливим місцем для кожного небайдужого українця. Я прожив довге життя. Здавалося б, мене вже нічим не можна здивувати. Але це було до тих пір, поки не бував у підляському Дорогичині. Це найкрасивіший шматочок нашої давньої Русі! Широкий Буг і давнє городище на височезній горі. Є, звичайно, подібні місця і в Києві, і в Каневі, і в Лютежі... Але тільки тут, в Дорогичині долина великої ріки збереглася майже незайманою. Тут все так, як було тисячу років тому – ліси й луки. Саме тому кожен українець повинен хоча б раз у житті побувати на Підляшші.

Більськ, 27 – 30 березня 2022 р.

Сергій ЛАЩЕНКО
Фото Ю. Гаврилюка

Дорогий Читачу наш з Пудляша!

Коли прагнеш свого рідного слова і знань про нашу пудляську історію, мову й культуру, то незалежно од того, як сьой екземпляр нашого часопису попав у Твої руки – наступни можеш купити у кіосках і склепових пунктах продажу фірми **KOLPORTER** на терені **Більського, Гайнувського і Сім'ятицького повітів**, а тоже у **Білуї-Пудляській, Білостоці, Варшаві, Вроцлаві, Гданську, Гурові-Ілавецькому, Кракові, Лігніці, Лодзі, Любліні, Ольштині, Перемишлі, Ряшеві, Сяноці, Холмі, Щеціні**. Так само в будь-який момент можеш у Редакції оформити передплату, як собі, так і сім'ї, друзям і знайомим.

Nasz drogi Czytelniku z całej Polski!

Niezależnie od tego, w jaki sposób ten egzemplarz naszego pisma trafił do Twoich rąk – następny możesz kupić w punktach sprzedaży firmy **KOLPORTER** na terenie **pow. bielskiego, hajnowskiego i siemiatyckiego** oraz w **Białej Podlaskiej, Białymstoku, Chełmie, Gdańsku, Górowie Iławeckim, Krakowie, Legnicy, Lublinie, Łodzi, Olsztynie, Przemyślu, Rzeszowie, Sanoku, Szczecinie, Warszawie, Wrocławiu**. Możesz także za pośrednictwem Redakcji zamówić prenumeratę, zarówno sobie, jak też rodzinie, przyjacielom i znajomym.

«Ми були у Більську центральним осередком...» — Про акцію допомоги під час війни розповідає Марія Рижик

Зразу після варварської агресії Росії на Україну Союз українців Підляшшя ініціював різні форми підтримки та почав організувати допомогу для біженців, які опинилися на Підляшші, в основному в Більську. У який спосіб у цей складний час підляська українська організація допомагає українцям — розповідає голова Союзу українців Підляшшя, **Марія Рижик**.

У Більську ми зорганізували дві демонстрації, потім ще одну в Гайнівці і в Черемсі. Окрім того ми зробили мітинг разом з представниками білоруських середовищ коло Консульства Білорусі в Білостоці.

— *Союз не лише організував демонстрації, але почав також більш конкретну, матеріальну допомогу.*

— Зразу після першого мітингу ми почали збірку продуктів у нашому офісі при вулиці Криничній 14 у Більську. Ми кожного дня чергували в осередку від 8.00 ранку до 21.00 вечора. До нас приходили люди, які приносили харчові продукти та інші необхідні речі, а також з'являлися перші біженці, яким ми надавали допомогу. На початку до нас заходили люди з Західної України, але потім почали з'являтися біженці з Центральної і Східної України.

Протягом перших двох тижнів наше бюро функціонувало фактично нон стоп. Велику справу робили волонтери, в основному наші більські пенсіонери, які проводили в осідку багато годин і нам допомагали.

— *Збірка продуктів це не єдина форма допомоги?*

— Так. Союз розширив свою діяльність. Ми офіційно реєстрували збірки — матеріальну, але також фінансову. До нас почали приєднуватися інші організації, садочки, школи, фірми, між іншими ми почали співпрацю з мережею крамниць «Arhelan». Вони збирали різні продукти та згодом нам їх переказували, а ми тим усім ділилися з людьми, які потребують. Ми теж спільно з іншими організували різні форми допомоги. «Bielskie Babeczki» провели в Більську ярмарку, на якій зібрали понад 12 тисяч злотих, за які було куплено медикаменти в Україні. Окрім того був концерт у Більському будинку культури. Відбувся там благодійний концерт та аукціон для біженців.

Ми не тільки організували матеріальну допомогу, але й шукали транспорту, який міг би привезти до нас людей з кордону. Ми також шукали в різних фірмах машин, які могли завезти харчові та медичні продукти на кордон.

На початку люди приносили до нас все, що могли, тому ми багато продуктів переказували до Холма, а потім також до Люблина, згодом це все перекладали на рейсовий автобус, який довозив допомогу безпосередньо до Луцька або Рівного. Це тривало досить довго, але потім виявилося, що не можна вже переказувати допомоги через рейсові автобуси.

— *Союз українців Підляшшя та індивідуально члени організації від самого початку активно включаються в різноманітні акції підтримки. Це не тільки збірка продуктів, але також надання інформації, допомога при пошуку помешкання, праці та інші питання.*

Людмила Лабович: Союз українців Підляшшя постійно організує різні акції підтримки та допомоги для постраждалих під час війни українців. Які дії з початком агресії почала українська організація в регіоні?

Марія Рижик: Ми почали від мітингів. Уже наступного дня після російського вторгнення Союз зорганізував демонстрацію проти війни у Більську, на якій були представники влади та жителі Більська. Ми висловили свою позицію, а також точно назвали агресора, тобто Росію. Знаємо, що люди в нас, на Підляшші, дивилися російське і білоруське телебачення, а там по-іншому говориться про те, що відбувається в Україні. Тому ми не тільки хотіли сказати, що ми проти війни, але й показати людям, хто насправді агресор, що це Росія напала на Україну.

Наш офіс при вул.
Криничній у Більську
Підляському працює
від 17.00 по 19.00.

Nasze biuro przy ul.
Krynicznej 14 w Bielsku
Podlaskim jest otwarte od
17.00 do 19.00

— Окрім допомоги на місці та переказування продуктів і речей в Україну, ми помагали знайти помешкання біженцям. Спільно з бургомістром Більська Ярославом Боровським та владою Більського повіту ми шукали родин, які могли прийняти біженців. Окрім того ми помагали поселитися українцям у тих місцях, які запропонувала влада міста чи повіту. Багато людей зголошувалося до нас з пропозиціями, що вони можуть взяти до себе біженців, деякі навіть пропонували, що вони заберуть їх з кордону. Так що ми були у Більську осередком, можна так сказати, центральним, який помагав у кожному моменті того страшного конфлікту.

— Почалися також зв'язки Союзу з фінами. У чому полягає ця співпраця?

— Фіни почали в себе збірку дарів для українських біженців та для України. Ми нав'язали співпрацю між іншими з Університетом Східної Фінляндії, а також з приватними особами, такими як Timo Kangastie. Наша співпраця полягала в тому, що фіни привозили до нас матеріальну допомогу – медикаменти, каріматки, спальні мішки, харчування, одяг. Ми це складали у крамниці «Arhelan», згодом волонтери це все сортували і пакували. Згодом ми речі з Фінляндії передавали безпосередньо до Рівного, частину до Луцька, Тернополя і Ковеля, знаємо, що з цих міст допомога ішла далі до Харкова, Києва та інших міст в Україні.

— І теж помагали у виїзді біженців до Фінляндії.

— З Фінляндії вже кілька разів приїжджала до нас колона машин з матеріальною допомогою. Згодом тими машинами фіни забирали до себе біженців з України. Вони їм забезпечували на місці харчування, помешкання, медичну допомогу, навіть роботу.

Крім допомоги з Фінляндії, була також допомога з Брюсселю у Бельгії та зі Швеції. Були від них транспорти до нас. Їх організували, передусім, особи, які родом з Підляшшя. Вони там просто проводили збірки – люди принесли речі, які вони потім переказували далі.

— Іншою формою допомоги біженцям є організація занять для дітей з України. Чи Союз українців Підляшшя веде тут якісь дії?

— Так, нам вдалося зорганізувати світлицю – такий садочок для дітей, який діє при Більському будинку культури за згодою бургомистра та будинку культури. Заняття поча-

лися уже на початку березня і відбуваються досі. Початково брали в них участь усі діти, які хотіли. Потім ми однак вирішили, що діти шкільного віку повинні ходити до школи, тому осталися дошкільнята.

Дітьми займаються вчителі з Рівного, вони ведуть фольклорні заняття та різні майстер-класи. Помагають працівники будинку культури. Дякуючи допомозі бургомистра Більська діти мають обіди в Початковій школі № 5 у Більську.

На сьогоднішній день є майже 20 дітей. Вони бавляться, дивляться українські фільми, інтегруються. Початково діти проводили час у будинку культури з 10.00 до 14.00, але ми дійшли до висновку, що краще довше, щоб батьки могли знайти роботу. Тому зараз пункт працює з 8.00 до 15.00.

— На початку помітний був великий спалах активності, але відомо, що допомога вимагає великих зусиль та величезної волонтерської праці людей, які часто мають свою роботу та свої обов'язки. Як зараз виглядає ситуація та яку допомогу після майже двох місяців війни веде Союз?

— Ситуація є напруженою і боїмося, що буде далі. Війна продовжується і не видно кінця. Біженці хочуть іти до роботи, але з тим, зокрема тут у Більську, тяжко. Тому деякі виїжджають до Фінляндії, де забезпечують їх працею – може не завжди відповідно до освіти, але основне, що можна заробити гроші.

З другого, однак, боку зараз ситуація трохи унормувалася, тому що менше людей приїжджає до Більська. Окрім того, ми вже знаємо, де є вільні місця в нашому місті, а якщо їх нема, пропонуємо біженцям нічліги на селах.

Офіс Союзу функціонує весь час – маємо харчі та інші продукти, а як у біженців є якісь проблеми, стараємося допомогти або скеровуємо, куди треба – до лікарні, юриста.

Зараз ми обмежили наш час роботи. Просто хочемо, щоб люди пристосувались до нас. Сьогодні наше бюро працює щодня з 17.00 до 19.00, буває однак, що часом відкрите довше. Однак доступний наш телефон, можна домовитись на конкретну годину, тоді ми приїжджаємо і даємо те, що потрібне.

— Дякую за розмову.

Розмовляла

Людмила ЛАБОВИЧ

Фото Ю. Гаврилюк, Архів СУП

Україна – бій за свободу. Росія – боротьба проти неминучого майбутнього (З редакторських нотаток 2014 року)

Друкований журнал має свої переваги – можна його читати в будь-якому місці світу, аби було трохи світла. Є також надія, що хоч кілька примірників десь збережуться, коли з цих чи інших причин інтернетний сайт зовсім зникне з серверів. Мінусом є обмеженість місця, наслідком чого багато написаного може залишитись «у шухляді». Така доля зустріла й чимало нотаток зроблених у 2014 році – у момент, коли війна постсовєтської Росії проти незалежної України пе-

рейшла з поля маніпуляцій та пропаганди у поле реального бою, хоч військова агресія була маскована брехнею про «іхтамнетів» та «проросійських сепаратистів» – нібито «шахтарів і трактористів». Минуло з цього часу 8 років, масштаб російської агресії проти України зовсім інший, але суть ситуації, яка призводить до все більш злочинної війни та все більш збоченої брехні – не змінилася. Тому тодішні думки вирішив віддати зараз у друк без якихось більших змін.

На Підляшші весна й початок літа 2014 року були такі, як завжди – пора зелених ланів, перетканих кольоровими цвітами та культурних заходів, зокрема конкурсів церковного й світського співу. В Україні ж фактично війна.

Війна це політика, а з нею як зі складною хворобою, адже видно, що діється щось поганого, але інколи важко дійти до першопричин та й ніколи не відомо, які будуть наслідки – як дії самих шкідливих бактерій, так і застосованих проти них лікувальних засобів (або їх відсутності). Не виняток й те все, що за справою Росії твориться в Україні, яка стала об'єктом «братньої» агресії.

Але хоч справді важко ще стовідсотково сказати, як і коли приймалися у Кремлі конкретні рішення й чого насправді хотіла добитися «кремлівська верхушка», то все ж загальна причина, яка призвела до такої ситуації, давно відома. Це неспроможність Росії, яка загрузла десь на шляху від придушеного «татаро-монгольським» ярмом середньовічного Московського князівства, переселитися в сучасність і стати – сильною та авторитетною і загальношанованою – модерною державою.

Теоретично Російська Федерація має умови, щоб бути успішною країною багатих громадян – найбільшу у світі територію, отже й величезні природні ресурси. Також населення до їх освоєння не так знов мало – 143 млн (9 місце у світі). Це, що воно розкинуте на величезному просторі, не повинно бути проблемою, бо ж навіть ще рідше заселена (ще більш «дика») й не менше підарктична 35-мільйонна Канада зовсім непо-

Євгеній Ветошкін. На порозі війни (Одеса, 2014 р.)

гано дає раду – її економія на рівні багатих європейських держав, адже випрацьовує щорічно біля 40 тис. американських доларів продукту на особу (т.зв. реальний ВВП – за паритетом купівельної спроможності). Показується однак, що продукт на російську «статистичну душу» більш ніж вдвічі менший від канадського, хоч і небагато поступається державам нещодавно прийнятим до Європейського Союзу, як Польща, Угорщина чи Литва – за даними Міжнародного валютного фонду це 17,7 тис. американських доларів.

Україна зі своїми 7,6 тис. на особу виглядає в цій статистиці зовсім бідною, все ж, коли йдеться про загальну якість життя, показується, що середньостатистичному українцеві, нібито двічі більшому злидареві ніж громадянин РФ, живеться насправді краще від своїх російських сусідів!

Адже за даними для 2010 року, знайденими на сайті [internationaliving.com](http://internationalliving.com), загальний показник якості життя для України дорівнював 62 балам й був все ж таки ближчий найкращому (82 бали – Франція), ніж показник для «багатої» Росії та «стабільної» Білорусі – вони, зі своїми 54 балами, були ближчі до низу списку, який з 30 балами зайняло Сомалі (для порівняння: Польща – 71 балів). У детальних показниках Україна поступалася Росії у категоріях «економіка» (42:53; Польща – 52), «дозвілля і культура» (61:67; Польща – 74) та «здоров'я» (68:71; Польща – 80). Однак Україна Росію обганяла у категоріях «кошт життя» (49:29; Польща – 51), «довкілля» (74:71; Польща – 72), «свобода» (75:42; Польща – 100), «інфраструктура» (60:48; Польща – 64), «ризик і безпека» (71:57; Польща – 86) та «клімат» (78:64; Польща – 76).

Виходить, що для «середньостатистичного» (або «простого») українця життя було не лише вільнішим, але й безпечнішим та вигіднішим ніж у росіян, а противагою для гірших економічних показників, отже й меншої можливості доброго заробітку, були нижчі кошти життя (нижчі ціни й комунальні та інші оплати). До речі, жертвою оманливості номінально високих (у перерахунку на гривні) російських прибутків стали мешканці Криму, зокрема пенсіонери, які при українській владі користувалися широкою палітрою пільг – в місце омріяних російських пенсій отримали вони свої українські пенсії, перераховані на рублі по офіційному курсі, а до того у одному пакеті зі стрибком цін і комунальних оплат в сторону російського рівня.

Звісно, Москва й «наближені до влади» в РФ багатші ніж Київ та олігархи українського промислово-сировинного Лівобережжя, адже й можливості тут непорівнювальні. Все ж «решта Росії» – як у територіальному, так і демографічному сенсі – це практично об'єкт колоніальної експлуатації «московським центром». Але, так як переконував колись Леонід Кучма, що «Україна не Росія» (й самі українці своєю поведінкою показали, що це правда), незаперечним фактом є й те, що «Росія не Україна». Передусім тому, що – як визнають самі тверезо мислячі росіяни – Російська Федерація це не новітня держава громадян, але імітуюча демократичний Захід держава влади, отже, держава без критичної маси громадянського суспільства, яке могло б цю владу хоч с'як-так контролювати. Тому, хоч із завданням реального економічного розвитку й забезпечення загалу росіян гідною долею участі у сировинному багатстві кремлівська влада фактично не справилася, немає тут кому зробити з нею те, що зроблено з Януковичем і його «регіоналами» у Києві. Більше – можливим є далі перетворення Російської Федерації у державу з авторитарною, ні від кого незалежною владою, яка хоч не в силі зробити Росію одним із фактичних полюсів світу, то може імітувати свою «могутність» та паскудити сусідам – звісно цим меншим, з т.зв. пострадянського простору, бо «натівську» Європу чи хоч би Китай їй таким хамським способом не вкусити.

З іншого боку – можливість розпоряджатися без суспільного контролю величезними грішми дозволяє, методами підкупу в сфері бізнесу й політики, монтувати в західних країнах своєрідний блок друзів.

* * *

В імперській «Росії необнятій» імітування було повсякденністю у всій її історії – як у добу «царську», так і «комісарську», тобто «радянської влади». Імітований характер «неперевершеної могутності» царської Росії показала Перша світова війна. Відтак виявилось, що такою самою бульбашкою була могутність чергового її втілення – Радянського Союзу, хоч цей озброївся не лише традиційним

Весна 2014 року. Зразок російської «антифашистської» пропаганди, якою заохочували мешканців Криму, щоб підтримали його окупацію та анексію. Внизу: Поганий діагноз для «путінолюбців України» – мешканець Одеси з плакатом, який попереджував про відсутність політичних прав у громадян Росії, чим незабаром «ощасливлені» були й мешканці захоплених у 2014 році теренів України (все, до речі, як і в описуваній Шевченком Росії середини XIX ст., в якій «Од молдованина до фіна//На всіх язиках все мовчить» – поема «Кавказ»).

імперським шовінізмом, але й ідегемами світової комуністичної революції та батьківщини світового пролетаріату. Причина цих провалів зовсім не особлива. Це просто наслідки цього, що, як царська, так і «совіцька» імперія (Підляшшя, до речі, мало справу з обома, у 1807-1915 та 1939-1941 роках) розвивалися не всередині, а назовні – грабуючи що тільки було можна: у своїх безпосередніх сусідів – землі, а у більш розвинутих держав – технології. Це, в поєднанні з можливістю нічим не обмеженої мобілізації людських ресурсів – у довгостроковій перспективі винищуючої та злочинної – робило можливим грандіозні, але все ж таки інцидентні успіхи, як хоч би перемога у боротьбі з нацистською Німеччиною (*фашистской силой тёмною*), а відтак перетворення

частини Європи у сателітський «табір народної демократії», потім залякування світу ядерною зброєю, решті – польоти в космос.

Звісно – співучасть у перемозі над III Райхом була можлива завдяки величезним людським втратам, ніяк не співмірним з німецькими (по суті був це черговий сталінський злочин на «радянських людях»). Але також завдяки допомозі, отримуваній від західних альянтів – як сировиною й технікою, так і харчами. Символічно, що саме з США поставлялась добре відома з фільмів та літератури «свиня тушонка», що її советські солдати їли в окопах, а також вантажівки, на яких монтувались не менш відомі «катюші» (реактивні системи залпового вогню).

Закінчення на 40 стор.

ик-агіограф, чернець Києво-Печерського монастиря. Св. Рівноапостольний **Володимир Великий** (хрещене ім'я – **Олександр** 869–907) – княгиня київська, у сучасній історії очолює перелік найвідоміших та сучасної України. Володимир Великий (хрещене ім'я – **Олександр** 869–907) – великий князь Русі. Святитель Кирило Туровський (1053–1088) – перший русин мислитель та всієї Русі, оратор та поет. Святитель Петро Могила (1581–1647) – політичний і церковний діяч, митрополит провів реформу православної церкви в Україні (канонізований у 1686). **Тарас Шевченко** (1814–1861) – класик української літератури,

мислитель, художник. Національний герой і символ України. **Дмитро «Байда» Вишневецький** (?-1563/1564) – козацький ватажок князівського роду, збудований ним замок на острові Мала Хортиця вважається прототипом Запорозької Січі. **Богдан Хмельницький** (1595–1657) – творець Української козацької держави та її перший гетьман. **Михайло Грушевський** (1866–1934) – історик, громадський та політичний діяч, голова Центральної Ради Української Народної Республіки. **Соломія Крушельницька** (1872–1952) – оперна співачка, одна із найвидатніших у світі. **Борис Грінченко** (1863–1910) – письменник та українознавець, лексикограф. **Петро Конашевич-Сагайдачний** (1570–1622) – гетьман ре-

єстрового козацтва та Війська Запорозького, організатор успішних походів проти Кримського ханства, Османської імперії та Московського царства. **Іван Франко** (1856–1916) – один із найвидатніших українських письменників, вчений і громадський та політичний діяч. **Григорій Сковорода** (1722–1794) – філософ-містик, богослов та поет. **Олександр Довженко** (1894–1956) – класик світового кінематографа. **Володимир Вернадський** (1863–1945) – науковець та філософ, засновник геохімії, біогеохімії та радіогеології, вчення про біосферу, ноосферу, космізм. **Іван Огієнко** – митрополит Іларіон (1882–1972) – філолог і церковний діяч. **Іван Стешенко** (1873–1918) – літературознавець і письмен-

ник, член перших українських політичних партій, міністр уряду Української Народної Республіки. **Олександр Духнович** (1803–1865) – закарпатський письменник і культурний діяч. **Анатолій Солов'яненко** (1932–1999) – всевітньо відомий український співак (лірико-драматичний тенор).

Артур Орлюнов – головний художник студії Українського батального мистецтва. Народився в Ташкенті у 1973 р. У 1992 р. закінчив Ташкентське художнє училище ім. П.П. Бенькова, у 1999 р. – Українську академію мистецтв, у 2003 р. – аспірантуру (батальне мистецтво).

Піліп, Ксеня і газети ❖ Pilip, Ksenia i hazety

Продовжинє з попереднього номера

Сенька стала пудглядати, коли то до Піліпа хвори, або і пораняни приходят, і вона тогди заходила до його. Штось там часом Піліпові помогла або потримала, як вуон зшивав рану. Пациєнти тоже билі спокуйнієши, бо менш болило, коли Сенька до їх усміхалась. Приходила всьо частієй і частієй. Піліпові тоє сподобалось, не бив протів. То ж як я бив у вуойську – думав собі – то там ні куонські, ні людські дохтор ніколи саміє не займались хворимі, все хтось їм помагав. А хворих било буольш і буольш. З далєких суюл приїжджали люде, коб полічитись. Всіє знали, што в нашум селіє є хлопец, котори лієчит не гуорш дохтора і мнуого таниєй. Піліпова слава била уже не менша чим вурлянської шептухі. Сенька уже і на штодень била у шпіхієрикові. Досуюл Піліп лієчив пувдармо, а як хтось бив вельмі бієдни, то зусієм гроши не брав. Сенька пільновала, коб платілі всіє.

Прийшов і такій час, што Піліп лієчив, а грушмі од хворих займалась Сенька. І цієли час заговорувала Піліпа. Заговорувала не так, як шептуха заговорує хворого, а так як дієвчина хлопця. Уже Сенька у Піліпа сидієла й коли хворих не било. Ніби то хтось там з села бачив, што вони уже разом і в луожку лежали. Певно то і правда била, бо не за довгі час батюшка, читаючи заповіді в церкві, сказав, што на Покрову Корнілув Піліп буде женітись з Палажчиною Ксенюю. Нікого тоє в селіє не здіовало. Закрунула дієвчина хлопцьом, от і всьо.

Весієле било як то весієле, оно ніхто не побівся. Певно тієм, што тие, котори мієлі охоту дати собіє по зубах – здержалися. Бо ж молодий займався тогди Сенькою і не мієв би часу їх лієчити.

Не мінуло і два мієсеці по весієлі, як всьо начало мінятієся. Уже Сенька перестала помагати Піліпові рани шиті, хоч гроши далієй лічила. Піліп так і перестав бачити тие гроши, што вуон їх заробів. За тоє Сенька розпанієла. Як Жиди, чи то Йомко чи Ідаль, приїжджали до нашого села свуй товар продавати, то спочатку йшли до Піліпа. Вони знали, што вуон і так нічого не купіт. Пиходілі, коб похваліті Сеньку, Піліпову жуонку. Говорилі не раз, што попала йому найхоруоща жуонка в цієлум Бієльськум повієті. Приємно било Піліпові тоє чуті. Казалі, што про їїє треба дбаті, бо ще втече до когось іншого і з кім же тогди Піліп останеться. Знали, што говорилі. Жиди-гендляріє найбуольш дбалі про своїє повни кішеніє. Нахваливши Сеньку перед Піліпом, зараз ішли до їїє. Продавалі ююй всьо, а найбуольш бабської одежи. Уже тепер вона не торговалась так муоцно, як колісь, коли купляла за материни гроши. Піліп жуонці гроши не шкодовав. Купляла, што хотієла. Піліпові остали газети.

Тие варшавські газети, што билі у їх у хаті, переглядала і Сенька. Читаті вона не читала, слабо ююй тоє йшло. За тоє переглядала всякі фотографії і малюнки. Дівілась,

Prodożynie z poprednioho nomera

Сієнка стала пудhladati, коли то до Pilipa chwory, або і poraniany prychodiat, i wona tohdy zachodiła do joho. Sztoś tam czasom Pilipowi pomohła або potrymała, jak wuon zsywaw ranu. Pacijenty toże byli spokujniєszy, bo mєnsh boliło, коли Sieńka do jich usmichałaś. Prychodiła wsio czastiєj i czastiєj. Pilipowi toje spodobałoś, ne byw protiv. To ż jak ja byw u wuojsku – dumaw sobiє – to tam ni kuonški, ni ludški dohctor nikoli samyje ne zajmaliś chworymi, wse chtoś jim pomahaw. A chworych było buolsz i buolsz. Z dalєkich siuoł pryjždźali lude, kob poliєczytiś. Wsiє znali, szto w naszum seliє je chłopeć, kotory liєczyt ne huorsz dohctora i mnuoho taniєj. Pilipowa sława była uže ne mensza czym wurlanskoji szeptuchi. Sieńka uže i na sztođen była u szpichiєrykowi. Dosiuoł Pilip liєczyw puwdarmo, a jak chtoś byw welmi biєdny, to zusiєm hroszy ne braw. Sieńka pilnowała, kob płatili wsiє.

Pryszow i takij czas, szto Pilip liєczyw, a hruszmi od chworych zajmalaś Sieńka. I ciєly czas zahoworuwała Pilipa. Zahoworuwała ne tak, jak szeptucha zahowuruje chworoה, a tak jak diєwczyna chłopcia. Uže Sieńka u Pilipa sidiєla j koli chworych ne było. Niby to chtoś tam z seła baczYW, szto wony uže razem i w łuożku ležali. Pevno to i prawda była, bo ne za dowhi czas batiuszka, czytajuczY zapowedi w cerkwi, skazaw, szto na Pokrowu Korniluw Pilip bude ženitiś z Pałazczynoju Ksenioju. Nikoho toje w seliє ne zdiwovalo. Zakrunuła diєwczyna chłopciom, ot i wsio.

Wesiєle było jak to wesiєle, ono nichto ne pobiwsia. Pevno tiєm, szto tyje, kotory miєli ochotu dati sobiє po zubach – zderżalisia. Bo ż mołodYj zajmawsia tohdy Sieńkoju i ne miєw bi czasu jich liєczyti.

Ne minuło i dwa miєseci po wesiєli, jak wsio naczalo mi-niatisia. Uže Sieńka perestala pomahati Pilipowi rany szyti, choc hroszy daliєj liczyła. Pilip tak i perestaw baczYti tyje hroszy, szto wuon jich zarobiw. Za toje Sieńka rozpaniєła. Jak Żydy, czy to Jomko czy Gdal, pryjždźali do naszoho seła swuoy towar prodawati, to spoczatku jszli do Pilipa. Wony znali, szto wuon i tak niczoho ne kupit. Pychodili, kob pochwaliті Sieńku, Pilipowu жуонку. Howoryli ne raz, szto popala jomu najchoruoszcza жуонка w ciєlum Biєlśkum powiєti. Pryjemno było Pilipowi toje czuti. Kazali, szto pro jijiє treba dbati, bo szcze wtece do kohoś inszoho i z kim że tohdy Pilip ostanet'sia. Znali, szto howoryli. Żydy-hendlaryє najbuolsz dbali pro swojjiє powny kiszeniє. Nachwaliw-szy Sieńku pered Pilipom, zaraz iszli do jijiє. Prodawali juoj wsio, a najbuolsz babškoji odeży. Uže тепер wona ne torhowałaś tak muocno, jak kolіś, коли kuplała za materyny hroszy. Pilip жуонци hroszy ne szkodowaw. Kuplała, szto chotiєła. Pilipowi ostali hazety.

Tyje warszawski hazety, szto byli u jich u chati, perehla-dała i Sieńka. Czytati wona ne czytała, słabo juoj toje jszło. Za toje perehlađala wsiaki fotehrafiyi i malunki. Diwiłaś, jak

як то поодягани варшавські акторкі. Тоже хотіла бити так одягняна. І заказувала у Жидуов всяку одежу, коб тоже так выглядати. Замовляла тоже всякі парфуми і разни бабські мазідла. Дівілась Сенька в газетах, як то причесани акторкі і тоже так хотіла. Найгуорш, што ніхто в селі не умієв, так як в газетах показували. Баби в селі чesались гребенюм, заплітали волоси в коси, от і всьо. Прийшла тоже тогди мода на кручани волоси. Крутіньом волюос бабам займався в селі коваль. Брав вуон кусок грубого дрота, нагривав в розжаранум угльові, послі трохи холодів і навівав на його бабські волоси. Не все добре виходило. Як друот бив за зімни, волоси не крутілись, як за жешкі, могли загоритись. Коб не било якоїсь біди у коваля, як накручував бабам волоси, все пуд рукою било відро з водою. Сенька не хотіла до коваля. Помоглі Жиди – возілі її до фризіера, до Більська. Чи то в неділю, чи в якоє небудь свято, як оно Піліп з Сенькою приходілі до церкви, всі на їх дівілись. Дівчєнята і молодіє баби завідували Сеньці, за тоє старіє говорілі між собою, што вона як якоєсь чучало виглядає. Мужчини по тіху пудсміхалісь з Сенькі і Піліпа, але нічого голосно не говорілі. Бо може ще прийдеться лічитись – думалі собі.

Господаркою ні Сенька, ні Піліп зусім не займалісь. У його часу не хватало, жуонці не хотілось. Покуоль жив ще Піліпув батько, якось поле засівав, як умер, запушчане заросло всякім зільом. Міналі літа, уже берузкі на полі рослі і певно велікі ліс там би вирус, коб не газета.

Хоч Сеньці тяжко било читати, то приуважила у газеті веліку рекляму. Там заохвочувалі людї з села, коб тие продавалі господаркі і приїжджалі до Варшави жити. Якоєсь бюро продавало таньо хати в Варшаві. Хати билі маленькі, але саме важне, што нови і недорогіє. Не кажучи нічого Піліпові, начала Сенька випитувати Жидуов, за куолькі то можна било б їхню господарку продати. Жиди як то Жиди, зараз знюхалі, што можна тут добре заробіти. Крутілі носом, што за господарку мнуого ніхто не дасть, бо вона зільом заруосша, але про справу не забилі. Што і раз приїжджавши до нашого села, не забивалі зайті до Сенькі і про господарку запитати. Виходило, што продавши господарку, можна било б в столиці хату купіти. Начала Сенька Піліпа дурити, коб переїхати до Варшави. Піліп опірався як муог, то ж йому в нашум селі добре било. Тут його шановалі, гроши якієсь там билі, то і пошто до Варшави їхати. Так думав Піліп, жуонці било друге в голові – Варшава і Варшава.

Сенька знов така добра зробілась, як то колісь било, покуоль ще не поженілісь. Уже не говорила до свого чоловіка Піліпе, а оно Піліпку і дорогій Піліпку. Знов помагала в шпихірикові при хворих. Заказала у орленських

to poodiahany warszawski aktorci. Toze chotila byti tak odiahniana. I zakazuwala u Zyduow wsiaku odezu, kob toze tak wyhladati. Zamowlala toze wsiaki perfumy i razny babski mazidla. Diwilas Sienka w hazetach, jak to pryclesany aktorci i toze tak chotila. Najhuorsz, szto nictwo w seli nie umiew, tak jak w hazetach pokazowali. Baby w seli czesalis hrebeniom, zaplitali wolosy w kosy, ot i wsio. Pryszla toze tohdy moda na kruczany wolosy. Krutiniom wołos babam zajmawsia w seli kowal. Braw wuon kusok grubo-

ho drota, nahrywaw w rozzaranum uhlowi, posli trochi chołodiw i nawiwaw na joho babski wolosy. Ne vse dobre wychodilo. Jak druot

byw za zimny, wolosy nie krutilis, jak

za zeszki, mohli zahorytis. Kob nie

bylo jakois bida u kowala, jak na-

kruczuwaw babam wolosy, vse

pud rukoju bylo widro z wodou-

ju. Sienka nie chotila do ko-

wala. Pomohli Zydy – wozili

jiji do fryzjera, do Biłska.

Czy to w nedilu, czy w ja-

koje nebud swjato, jak ono

Pilip z Sienkoju prychodili

do cerkwy, wsi na jich di-

wilis. Diwczeniata i molody-

je baby zawiduwali Sienki, za

toje staryje howoryli miż sobo-

ju, szto wona jak jakojes czuczalo

wyhladaje. Mużczy ny po tichu pud-

smichalis z Sienki i Pilipa, ale niczoho

hołosno nie howoryli. Bo może szcze przy-

det'sia liczytis – dumali sobi.

Hospodarkoju ni Sienka, ni Pilip zusiem nie zajmalis. U joho czasu nie chwatalo, zuonci nie chotilos. Pokuol żyw szcze Pili-puw bat'ko, jakoś pole zasiwaw, jak умер, zapuszczane zarosło wsiakim ziłom. Minali lita, uže beruzki na poli rosli i pewno weliki liś tam by wyrus, ko b ne hazeta.

Chocz Sienki tiażko bylo czytati, to pryuwazyła u hazeti weliku reklamu. Tam zaochwoczuwali ludi z sela, kob tyje prodawali hospodarki i przyjezdźzali do Warszawy żyti. Jakojes biuro prodawalo tanio chaty w Warszawie. Chaty byli maleńki, ale same ważne, szto nowy i nedorohije. Ne kazucz niczoho Pilipowi, naczala Sienka wypytuwati Zyduow, za kuolki to można bylo b jichniu hospodarku prodati. Zydy jak to Zydy, zaraz zniuchali, szto można тут добре zarobiti. Krutili nosom, szto za hospodarku mnuoho nictwo nie dast', bo wona ziłom zaruossza, ale pro sprawu nie zabyli. Szto i raz przyjezdźzawszy do naszoho sela, nie zabywali zajti do Sienki i pro hospodarku zapytati. Wychodilo, szto prodawszy hospodarku, można bylo b w stolici chatu kupiti. Naczala Sienka Pilipa duryti, kob perejichati do Warszawy. Pilip opirawsia jak muoh, to z jomu w naszum seli dobre bylo. Tut joho szanowali, hroszy jakijes tam byli, to i poszto do Warszawy jichati. Tak dumaw Pilip, zuonci bylo druhie w hołowi – Warszawa i Warszawa.

Sienka znow takaja dobra zrobilas, jak to kolis bylo, pokuol szcze ne pozenilis. Uže ne howoryła do swojoho czolowička Pilipe, a ono Pilipku i dorohij Pilipku. Znow pomagala w szpichirykowi pry chwo-rych. Zakazala u orlenskich

Жидуов нови костюм для Піліпа, бо той, в которум вуон ходів ще од їхнього весі'ля, зусі'м дирави зробівся. І в той час Жиди ще муцні'ї зачали перед Піліпом вихвалювати Сеньку. Добру маю жуонку – думав Піліп – треба юой догодіти. Згодівся пої'хати до Варшави хати оглядати. Коли'сь бив там у вуойську, то і цікаво було йому знов столі'цю побачити.

Жид Йомко завюоз Піліпа з жуонкою до Бі'льська, а стуоль пої'здом до Варшави. Піліп у Варшаві вже бив і знав, што і як там є. За тоє Сеньці очи всюди розбігались. Вона мі'ста буольшого чим Бі'льськ досюоль і не бачила. А тут, у Варшаві, повно люди, самоходи і трамваї на гулі'цях і де не гланеш – склепи. Не такіє, як у Жидуов у Вуорлі. Великі, елеганцькі, товару в їх повно. Тут просто заходиш до skleпу і всьо, што захочеш, можеш зразу купіти, не треба у Жиди заказувати і ждати, покуоль той привезе. На гулі'ці люде одягняни, як тие з фотографій у газетах. Правда, їм тоже нічого не бракло. Піліп пої'хав у новум костюмі, туом, што Сенька недавно заказала, як зачала думати про Варшаву. На Сеньці оно што куп'яне платте, пракуовці на пальцях, волоси накручани, а ще і капелюш на голові'є.

Заходят Піліп з Сенькою до того бюра, што продают хати в Варшаві, а там уже всьо знають – хто вони і пошто приї'хали. Жид Йомко рані'ї подзвонів і всьо сказав. В бюри двох молодих мужчин в новеньких костюмах, волоси у їх гоже пристрижани і прилізани, як у тих акторув з газети. І такіє вони приємни. Знають, што купці'є приї'хали і треба про їх дбати. Посаділі Піліпа з Сенькою на м'якіх фотелях, ще і запиталі, чи може хочут чогось зї'сти або випіти, бо певно змучани дорогою. До Сенькі все говорат – „проше пані” і „проше пані”, а часом то і „проше шановней пані”. Ніколи ще так до її'є ніхто не говорив. Почулась вона як варшавська пані. Хоч Сенька добре одягняна, то по-пуольську ледво говорит. А тих двох з бюра зусі'м на тоє не дів'яться і з великою пошаною до її'є зворочуються. Сенька сиді'ла б і сиді'ла б в туом фотельові і певно заказала б у тих молодих добри обі'д, оно што Піліп хоті'є в хучі'ї тую хату обачити.

Оглядати хату пої'хали самоходом. Ні Піліп, ні Сенька ще досюоль самоходом не ї'хали. Сеньці то і двери в самоході шофер одчиняв. Дбают тут про люди, просто варшавська культура – думала собі'є Сенька – і дівила'сь на ці'лу гулі'цю невеликіх домуов, котори ще будовалі. То там моглі б жити, як би продали господарку на селі'є. Тие мужчини з бюра сталі говорити, што хоч будова ще не скуончана, то чуть не всі'є хати уже продани. Ще оно дві'є остало'є. Треба хутко сказати, так чи ні'є, бо послі'є уже такої okazji певно і не буде. Ну што ж – всі'є хочут у Варшаві жити.

Сенька то уже і зразу сказала б, котору хату хоче купіти, а може уже і не ворочалася б зусі'м на село. Піліп мовчав. Чого ж до тої Варшави, то ж на селі'є маю хату і зусі'м некепсько мні'є живеться, так собі'є думав. А з другої сторони приганулись йому слова Жиди Йомка – захоті'єлось гожу жуонку мі'ти, то мусі'єш юой догоджувати, бо до другого втече.

Далі'єй буде в наступних номерах

Юрій ПЛЕВА

Żyduow nowy kostium dla Pilipa, bo toj, w ktorum wuon chodiw szcze od jichnioho wesi'la, zusi'm dyrawy zrobiwsia. I w toj czas Żydy szcze mucni'j zaczali pered Pilipom wychwaluwati Sieńku. Dobru maju żuonku – dumaw Pilip – treba juoj dohoditi. Zhodiwsia poji'chati do Warszawy chaty ohladati. Koliś byw tam u wuojsku, to i cikawo było jomu znow stolicu pobaczyti.

Żyd Jomko zawiuoz Pilipa z żuonkoju do Bi'łska, a stuol pojizdom do Warszawy. Pilip u Warszawi wże byw i znaw, szto i jak tam je. Za toje Sieńci oczy wsiudy rozbihaliś. Wona mi'sta buolszoho czym Bi'łsk dosiuol i ne baczyła. A tut, u Warszawi, powno ludi, samochody i tramwaji na huliciach i de ne hlanesz – sklepy. Ne takije, jak u Żyduow u Wuorli. Weliki, elegancki, towaru w jich powno. Tut prosto zachodisz do sklepu i wsio, szto zachociesz, możesz zразу kupiti, ne treba u Żyda zakazuwati i żdati, pokuol toj pryweze. Na hulici lude odiahniani, jak tyje z fohografij u hazetach. Prawda, jim toże niczoho ne brakło. Pilip poji'chaw u nowum kostiumi, tuom, szto Sieńka nedawno zakazała, jak zaczała dumati pro Warszawu. Na Sieńci ono szto kupjane plattie, prakuowci na palciach, wołosy nakruczany, a szcze i kapelus na hołowi'є.

Zachodiat Pilip z Sieńkoju do toho bjura, szto prodajut chaty w Warszawi, a tam uže wsio znajut – chto wony i poszto pryji'chali. Żyd Jomko rani'j podzwoniw i wsio skazaw. W bjury dwoch mołodych mužczyn w nowenkich kostiumach, wołosy u jich hoże prystryżany i prylyzany, jak u tych aktoruw z hazety. I takije wony pryjemny. Znajut, szto kupci'є pryji'chali i treba pro jich dhati. Posadili Pilipa z Sieńkoju na mjakich fotelach, szcze i zapytali, czy może хочut czohoś zji'sti abo wypiti, bo pewno zmuczany dorohoju. Do Sieńki wse howorat – „proszę panі” i „proszę panі”, a czasom to i „proszę szanownej panі”. Nikoli szcze tak do jiji'є nichto ne howoryw. Poczulaś wona jak warszawska panі. Chocz Sieńka dobre odiahniana, to po-puolsku ledwo howoryt. A tych dwoch z biura zusi'm na toje ne diwja'tsia i z welikoju poszanoju do jiji'є zworoczujut'sia. Sieńka sidi'ła b i sidi'ła b w tuom fotelowi i pewno zakazała b u tych mołodych dobry obid, ono szto Pilip choti'є w chucz'ej tuju chatu obaczyti.

Ohladati chatu poji'chali samochodom. Ni Pilip, ni Sieńka szcze dosiuol samochodom ne ji'chali. Sieńci to i dwery w samochodi szofer odczyniaw. Dbajut tut pro ludi, prosto warszawska kultura – dumala sobi'є Sieńka – i diwilaś na ci'lu huliciu newelikich domuow, kotory szcze budowali. To tam mohli b żyti, jak by prodali gospodaruku na seli'є. Tyje mužczyny z biura stali howoryti, szto chocz budowa szcze ne skuonczana, to czut' ne wsi'є chaty uže prodany. Szcze ono dwi'є ostaloś. Treba chutko skazati, tak czy ni'є, bo posli'є uže takoji okaziji pewno i ne bude. Nu szto ż – wsi'є хочut u Warszawi żyti.

Sieńka to uže i zразу skazała b, ktoru chatu chce kupiti, a może uže i ne woroczalasia b zusi'm na seło. Pilip mowczaw. Czoho ż do toji Warszawy, to ż na seli'є maju chatu i zusi'm nekiepsko mni'є żywet'sia, tak sobi'є dumaw. A z druhoji storony pryhanuliś jomu słowa Żyda Jomka – zachoti'єło'є hožu żuonku mi'ti, to musisz juoj dohodżuwati, bo do druhoho wtece.

Dalі'єj bude w nastupnych numerach

Jurij PLEWA

«Біда сама до хати пришла»

Усім нам ще не так давно здавалося, што живемо у туой часті світа, де нема ні вуйни, ні масового мородованя людї, ні голоду, ні епидемїй. Маєм хати, самоходи, гроши, телевізори, Інтернет, повну льодуовку їдла, літом волочимся по світі, а зимою сідімо в теплих хатах. Одним словом – живем розкуошно. А до того ніякі фуліган не приходїт до нас з вінтуовкою і не забїває наших руодних. Но вишло, што той наш – здавалося б спокуойни – світ не такїй знов спокуойни. Уперуч з'явівся коронавірус, а тепер до дври наших братуов і сеструв з України загрукотала зусїм незрозумїла для нормального чоловіка вуйна. Бачимо, як на наших очах розвалюється понятїє про світ, котори до сіх пуор зналї. Бачимо, як вуйська бандитської Росїї забївають невінних людї, дітї, бомб'ят хати, шпіталї, школи. А в сітї, тяжкі для України час трудно пісатї про штось весьоле. Тоже колї йдеться про нашу мову.

До нашого Пудляша вуйна (ще!) не пришла і не містїтьсє нам у голові, што которогось дня приде. Привиклі ми до доброго жицї, алї колї заглянем в історїю, то вийде, што наш сільські народ того доброго жицї так направду ніколї не мів. Ми вже про тое забилї, бо повміралї колїсні люде – наши прапрадіди і діди, котори помнілї епидемїї, біду, вуйну, беженство, голод, холод. Уже й мало серед живих тих, котори пережилї Другу світовую вуйну. Разом з тим позабївалї ми мнуого слувов, котори опїсуют колїсне нельогке жице наших дідуов-прадідув.

Найбуольшим нещастєм наших людї все била вуйна. Через землі, на которих живем, вікамі проходїлї якісь вуйська – вони палїлї наши сьола, граблї, забївалї невінних людї і приносїлї з собою хвороби і епидемїї. Усьо тое знашло своуй слїд у мовї.

Вуйна то, передусїм, *нещастє*, *біда*, *зло*, *горе*, *ліхо*, *жаль*, *смуток*, *досада* (пуольською – *przeżycie*), *пlach*,

сльози, *тревога*. А як приходїт, то людом остається оно *гороватї*, *бїдоватї*, *терпїтї*, *ридатї*, *плататї наричучи*, *нарикатї*. Популарни в нас тоже форми з *попо-*: *попогороватї*, *попобїдоватї*, *попотерпїтї*, *попоридатї*, *попоплататї*, *попонарикатї*. Колї гора вже так мнуого, што й слюоз не хватає, то можна *виплататї очи*.

Біда сама до хати пришла – кажут до сіх пуор на наших сьолах, колї з'являється нещастє, на которе не маємо впливу. Найгуорш то мают прости люде: *Бїдному все віт'бор у вуочи*. Алє все буольш болїт не чїєсь, но своє горе: *Чужую біду пальцьом розведу, а до своєї ума не представлю*.

Вуйна значит смерть, про якую колїсні люде з наших сьоол говорилі тоже – *кунчина*. Солдати забївалї, знучалїся над народом (*знучатїсє* = знущатїсє), граблї сьола (*грабїтї*, *ограбїтї*), алє тоже нахалїлї бабуов – старїйши люде, котори бачилї, як руські вуйська визвалїлї Германїю, нераз говорилі, што солдати нахалїлї німецькіх бабуов. Нініка вже забилї тое пудляське слово *нахалїтї*, *знахалїтї* – літературною *твалтуватї*, *зтвалтуватї*, пуольською – *gwałcić*, *zwałcić*. Його етимольогїя певно й звезана з *нагальний* (літературною) чи *nachalny* (пуольською), хотя й значит нініка што інное.

Вуйська, котори ішлї через наши сьола, часто приносїлї з собою всякі епидемїї і хвороби – *муор*, *заразу*, *холеру* / *халеру*. Тоже *тіф* і *ліхорадку* (по-пуольські – *febra*).

Вуйна значила й голод, а люде *голодовалї*. *Як бракує їдла, голодуют люде* – кажут у сьолах пуд Гайнувкою. А голод на наших сьолах колїсь не бив чимсь рїдкїм.

Для наших дідуов-прадідув вуйна била бідою тоже й тому, што мнуого наших хлопцї мусїло ітї служитї в армію. Колїсь служба в царськум вуойську била до кунця жицї, царица Катерина II скоротїла ії до 25 літ, а цар Міколай I у 1834 роковї – до 20-тї. Од 1874 року в Росїї, до якої належа-

лі тоже наши землі, вуйськова служба стала обов'язковою для всіех мужчин. Тогди до царської армії бралі на сім літ, а на початку ХХ віку – на п'ять (оно!).

Разом із службою в армії до словніка нашої мови вуйшлї такїї слова, як: *рекрут*, *новобранець*, *вербунок*, *прїйом* (*Заплакалї хлопцї молодїє, стоявши у прїйомї* – співається у піснї з Тїневїч), а тоже мнуого мнуого інакших. Наши хлопцї ішлї войоватї і бивало часто, што не ворочалїсь, бо по їх слїд *простив* (пуольською – *ślad zaginał*). Тяжка доля тих, які мусїлі покїдатї свої сьола і ітї войоватї за «власть имущїє», опїсана в рекрутських і солдатських піснях, котори ще помнят наши старїйши співакі.

Мнуого нових слувов, звезаних з вуйною, пришло вже по Другуй світовуй вуйні разом з хлопцїма, котори войовалї в Чирвонуй армії. Хватїт заглянутї до *Словніка храбодуовської мови* Міколай Врублевського з 1967 р., а знайдем там мнуужиць нє лексїкї, котора не наша, алє взята з руської (значїтьсє російської) мови. Серед ії тоже такої, што опїсує вуйну. Ще до сіх пуор учуєм од колїснїх комбатантув, хоч їх уже вельмі мало, такїї слова, як: *бомбїтї*, *розвїдка*, *освободїтї* і всякі інакши.

Вуйна все несе ліхо і горе, алє часто не для тих, котори ії зачинають, бо вони собїє сідят у теплих палацах або бункрах, оно для простих невінних людї. Не думалї дожїтї тих часув, про котори розказувалї наши діди і баби – ми тогди дїवलїся на тое як на штось далеке, бо вірилї, што зла вуйни вже ніколї не буде. *А, там, бабо, дїду, то бїло колїсь, тепер світ інакши* – говорилі старїйшим. А тепер бачимо, што світ не інакши – колї б ми не жилї, все знайдутьсє бандити, через которих люде будут гороватї і бїдоватї.

Людмила ЛАБОВИЧ

Авторка дотримуетьсє у записї ортоепїчних особливостей говїрки с. Збуч

Zagadka Mi^eśko^ho Li^esa, czyli skąd się wzięła wieś Pasieczniki Duże i przysiółek Siemiwołoki

Jest niedaleko od Hajnówki wieś, której nazwa w dokumentach urzędowych i na mapach była zapisywana jako Pasieczniki, Pasieczniki Wielkie, potem Pasieczniki Duże (od 2002 roku ta ostatnia nazwa jest zatwierdzona urzędowo). Położone przy szosie do Kleszczel *Pasocznyki* lub *Pasicznyki*, bo tak tę nazwę wymówią jej ukraińskojęzyczni autochtoni, są wsią dla naszych okolic dość niezwykłą. Nie jest to bowiem typowa ulicówka, lecz szereg niewielkich, liczących po kilka gospodarstw osiedli, położonych głównie w południowej i północnej części obrębu geodezyjnego. Przed każdym z tych osiedli stoją tablice z tą samą nazwą „Pasieczniki Duże”, przez co osoba, która trafi tu po raz pierwszy, może być mniej lub bardziej zdezorientowana, zwłaszcza gdy przyjdzie jej znaleźć jakiś konkretny adres. Oczywiście przyczyn takiej osobliwej topografii trzeba szukać w historii.

Bielsk pod wielkim lasem

Są podobno osoby próbujące przekonywać, że nazwa Bielsk Podlaski powstała od frazy „Bielsk pod laskiem”, co jest oczywistą bzdurą. Jednak jeszcze pięć wieków temu Bielsk (przymiotnik Podlaski przyczepiono miastu w okresie międzywojennym) rzeczywiście leżał, oczywiście nie pod laskiem, ale pod wielkimi obszarami leśnymi w dorzeczach Leśnej i Narwi, z których do dziś uchowała się Puszcza Białowieska i niewielka, mało komu znana Puszcza Ladzka.

Puszcza Ladzka, której nazwa pochodzi od wsi Lady, gdzie niegdyś była siedziba leśnictwa bielskiego, jest skromną pozostałością dość rozległej Puszczy Bielskiej, która jako jednostka gospodarcza zaistniała w drugiej połowie XV w. Jak pisał Jerzy Wiśniewski,

PASIECZNIKI DUŻE, wś, pow. hajn., gr. Orzeszkowo: *Pasieczniki Wielkie* 1921 Skor 1924; *Pasieczniki* SG XV II 433; *Пасечники* 89; uroczysko *Pasiecznikow*, Jahodnik z *Pasiecznikami* 1775–1789 Rkps DA–11630; gw. *kraśk'i* (-lou). — N. służ. oznaczająca pierwotnie ludzi (pszczałarzy), których głównym obowiązkiem był nadzór i opieka nad pasiekami, hodowla pszczół oraz dostarczanie miodu i wosku na dwór pański lub miasta. Por. ukr. *pasiecznyk*, *pasisznyk* ‘pszczałarz; człowiek doglądający, dozorujący pasiekę’, *pasiecz(sz)nykuwaty* ‘zajmować się pszczałarstwem’ Hrinecz III 99. Z rewizji mta Bielska w r. 1779 wiadomo, że dawniej „mieszkańcy lasu miejskiego” (nadanego Bielsku w 1580 r. WiśnArch), tj. dzisiejszych wsi *Pasieczniki*, płacili daninę burmistrzom bielskim miodem i woskiem, zob. OWPB IV 102. Człon wyróżn.: *Duże* jest n. top. Ludowe n. cz. wsi *Pasieczniki Duże* brzmią: *Kraśk'i* (-lou), *Holonk'i* (-lok), *Měski L'és* (-oho-a). Dwie pierwsze są n. rod. od nazw. *Kraśko* i *Holonko*, rodów do dziś tu mieszkających. Nazwa pozostała jest dzierz. — top., o znaczeniu ‘miejski las’.

Poświęcony Pasiecznikom Dużym fragment monografii Michała Kondratiuka „Nazwy miejscowe południowo-wschodniej Białostoczczyzny” (1974), w którym autor wyjaśnia pochodzenie nazwy miejscowości („Hrinecz III” to trzeci tom ułożonego przez Borysa Hrinecenkę słownika języka ukraińskiego – «Словарь української мови», Kijów 1907-1909). W ukraińskiej wymowie nazw ‘Kraśki’ i ‘Holonki’ akcent pada na ostatnią sylabę, stąd też w tej drugiej z nich następuje zwężenie wymowy ‘o’ do ‘u’, a więc ‘Holonki’ (cechę tę widzimy też w XVIII-wiecznych metrykach, gdzie nazwisko mieszkańców ‘miejskiego lasu’ często zapisywano w formie ‘Holunka’).

badacz dziejów osadnictwa na terenie tzw. wschodniej Białostoczczyzny, w tym czasie: „Ziemie nadbużańskie, nadnar-

wiańskie i nadbiebrzańskie oddzielał od jądra państwa litewskiego i ziem nad Niemnem ogromny pas puszczy, ciągną-

Bielsk, jego wsie-przedmieścia i Miński Liś na mapie „Topographisch-Militaerische Karte vom vormaligen Neu Ostpreussen oder dem jetziger Nördlichen Theil des Herzogthums Warschau nebst dem Russischen District...”. Zgodnie z arkuszem tytułowym mapa została wydana w Berlinie w 1808 r., lecz Johann Christoph von Textor opracował ją w 1806 roku, stąd też przedstawia ona granice państwowe i administracyjne z okresu, gdy północna część historycznego woj. podlaskiego należała do Królestwa Prus (departament białostocki prowincji Prusy Nowo-Wschodnie). Jak widać z błędnego umiejscowienia osady Kraški i poprzekniętych nazw miejscowości, nie jest to jeszcze dzieło w pełni dokładne. Poniżej: Wybieranie miodu z leśnej barci (Jan Piotr Norblin, 1817)

cych się od bagien poleskich po dawne puszcze jaćwieskie. Wykorzystywany na skraju przez grody i dwory władców litewskich i ich poddanych został pomiędzy 1469 a 1476 r. podzielony na części zwane puszciami, podległe poszczególnym zamkom i dworom panującego. Część przylegająca do błot poleskich nad rz. Leśną do źródeł Narewki i Narwi przedzielono do zamku Kamieniec. Zwana ona była początkowo Puszcza Kamieniecką, lecz z czasem przyjęła się nazwa Puszcza Białowieska, od dworu gospodarskiego [wielkksiążęcego] w Białowieży, położonego w jej centrum. Sąsiadującą z nią od zachodu puszcza przydzielono do grodu Bielsk i nazwano Puszcza Bielską. Zaczynała się ona od źródeł Nurca i między rz. Białą z jednej strony a Leśną i Narewką z drugiej, pochodziła do Narwi i Narewki”.

Zasoby leśne Puszczy Bielskiej były własnością monarszą, lecz mogli je na swoje potrzeby wykorzystywać też mieszkańcy Bielska, co potwierdzał m.in. gospodarski przywilej na prawo magdeburskie z 1495 roku, mówiący o „wolności, nadanej od przodków [chodzi o przodków wielkiego księcia Aleksandra], wywożenia drzewa i dyłów na budowę miasta”. W 1554 roku teren ten ograniczono do liczącego 120 włók (ok. 2 600 ha) obszaru leśnego pomiędzy rz. Łoknicą i Narwią, lecz niebawem i ten las miastu odebrano – w czasie reformy zwanej pomiara włóczną (1561 r.). Ostatecznie w 1581 r. Bielsk otrzymał leśny skrawek, który liczył już tylko ok. 650 ha – jak pisze Jerzy Zieleniewski: „Na prośby mieszczan Anna Jagiellonka w 1581 r. nadała miastu około 30 włók lasu, »który poprzednio dla siebie zostawiła na to-

wary leśne, a teraz daje mieszczanom, ponieważ tam jest drzewa mało». Las ten leżał po zachodniej stronie drogi Kleszczole – Białowieża i na wschód od »ściany wsi Istok i Jahodnik«. Użytkowali go mieszczanie do końca XVIII wieku wraz ze znajdującą się w pobliżu niego »między Jahodnikiem i Korinim« łąką »Siedmiowlóka«?».

Mieszkańcy miododajnego Miśkoho Liśa i Semiwołok

Wiedza ta pozwala nam ustalić pochodzenie innej nazwy tego terenu, nadal używanej przez miejscowych i okolicznych mieszkańców – *Miśki Liś* (czyli Miejski Las), a w wymowie zgodnej z dążącą do redukcji dyftongów normą literackiej ukraińszczyzny

– *Miśkyj lis* (*Міський ліс*). Przymiotnik *miśki/miśkyj* powstał od słownych wiekach zapisywanego jak 'мѣсто' i miał pierwotnie formę 'мѣстский', stąd też w pisanych po rusku dokumentach XVI-wiecznych znajdziemy określenia „мѣстский писарь”, „судья

Децо з «медоточивого» минулого

Історія бджільництва (бджолярства, пасічництва) своїм корінням сягає сивої давнини, адже до появи цукру мед був єдиним солодким продуктом доступним нашим предкам. В українців ця галузь сільського господарства має історію, що сягає доби Київської Русі (була вона й раніше, але немає з цієї доби письмових свідчень). Бджільництвом у княжу добу займалися майже всі селяни, а мед і віск відігравали велику роль в торгівлі з іншими країнами.

Історичним попередником бджільництва було **бортництво** – лісове бджільництво. Назва від слова **бортъ** – спочатку було це штучно зроблене в ростучому дереві дупло, пізніше бортю стали називати також дуплянку – видовбану колоду, прикріплену на дереві. Для захисту бортей і дуплянок від ведмедів підвішували важку колоду – залізи на дерево, ведмідь намагався відштовхнути її від себе, але від удару падав з дерева.

Перші **бортники** лише збирали мед диких бджіл, що оселялися в дуплах дерев – спершу забирали увесь мед, знищуючи сім'ю, а потім почали забирати лише частину, зберігаючи бджолиний рій. Пізніше, для надійності та зручності збирання меду, бортники почали вирубувати борти та зносити їх в одне місце, відтак самі стали виготовляти такі колоди та поселяти туди бджіл. Так, ближче до XVII ст., з'явилися перші вулики-борти та перші **пасіки** – назва виникла від того, що місце в лісі, де мали бути розміщені колоди, треба було підготувати – «сікти» дерева та кущі. Бортництво в лісах Волині, північної Чернігівщини та північної Київщини дожило до початку XX століття. У Біловезькій пущі було заборонене 1888 року, у зв'язку з її перетворенням на приватний мисливський заповідник царської родини.

Перший **вулик** (діалектне також **вулій, улій, вулень**, рідко **улик**), це була дерев'яна колода, яку зверху вкривали корою, листям, соломкою тощо. Винахідником рамкового вулика та всієї сучасної (раціональної) системи бджільництва був **Петро Прокопович** (1775-1850), який жив на Чернігівщині.

Moneta poświęcona Piotrowi Prokopowiczowi (1775-1850), ukraińskiemu pszczelarzowi, pionierowi hodowli pszczół opartej na racjonalnych zasadach – jego pomysły przyczyniły się do postępu w pszczelarstwie (skonstruował jeden z pierwszych uli ramowych). U dołu – pomnik na mogile pszczelarza. ❖ Moneta присвячена українському бджоляреві Петрові Прокоповичеві (1775-1850), основоположникові раціонального рамкового бджільництва. Внизу – пам'ятник, встановлений на могилі бджоляра біля с. Пальчики (Бахмацький район, Чернігівська область).

Народився він поблизу Батурина в сім'ї дворянина-священника козацького роду, навчався у Києво-Могилянській Академії, деякий час служив у Переяславському кінно-егерському полку та після відставки почав займатися бджільництвом. У 1814 рокові створив перший у світі розбірний рамко-

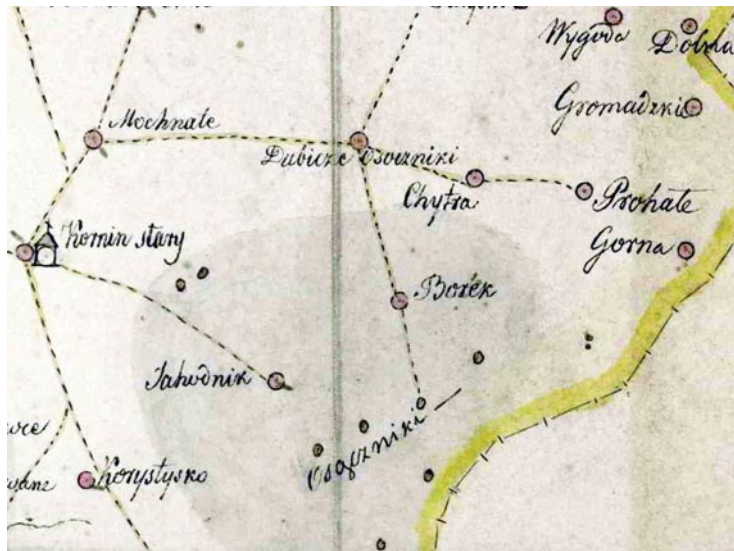
вий вулик, у якому стало можливим вільно оглянути бджолину сім'ю й активно впливати на хід її розвитку. Вулик Прокоповича дозволив вилучати мед, не винищуючи димом бджіл, як це тоді практикувалося. Ще один визначний винахід Прокоповича – дерев'яна перегородка з отворами, через які проходять тільки робочі бджоли, що дає можливість отримувати чистий мед у рамках. Прокопович створив також єдину тоді в Європі школу пасічників. Спершу вона містилася в рідному селі пасічника у Конотопському повіті, а з 1830 року – на хуторі Пальчики, купленому спеціально для цієї мети. За 53 роки існування школи з неї вийшло понад 700 кваліфікованих пасічників (у 1843 році школу відвідав Тарас Шевченко). Інший відомий український бджоляр це **Микола Вітвицький** (1764-1853) – автор фундаментальних посібників з бджільництва та винахідник розбірного, дзвоноподібного вулика, який максимально відповідає біології розвитку бджолиної сім'ї.

Сьогодні. У Польщі зараз споживання меду невелике – децо більше ніж 0,6 кг на рік. В Україні це 1,2 кг на рік, що є одним з найвищих показників у світі. Україна належить також до кола світових лідерів виробництва меду, адже з 2008 року займала перше місце серед країн Європи (з валовим збором до 75 тис. тонн) і четверте у світі (після Китаю, Туреччини і Аргентини). Світове виробництво меду становить 1,5 млн тонн на рік, і на частку України припадає 5%, а людей, які тут займаються розведенням бджіл і виробництвом меду, близько 700 тис. – півтора відсотка населення країни.

Як інформує PortalSpozywczy.pl «ефект важкої праці українських бджіл» потрапляє також у Польщу – у 2018 році було це 48% всього польського імпорту меду. У самій же Польщі виробляється орієнтовно 20 тис. тонн на рік (у 2015-2019 рр. було це від 15 до 24 тис. тонн, залежно від погоди в даному році). А хто хоче поспробувати меду з *лудляської пасіки*, то без більших проблем знайде його на ринковій у Більську (хоч то певно не *мід з Міського ліса*).

Ред.

Mieszkańcy Puszczy Białowieskiej w pierwszej połowie XIX w. (grafika Jana Nepomucena Lewickiego, 1841 r.). Fragment rękopiśmiennej mapy pow. bielskiego (1839 r.).

Królestwa Prus. Zaznaczono na niej kilka osad, których nazwy nawiązują do wspomnianych wyżej osób. A więc pomiędzy wsiami „Alt [Stary] Kornin” i „Jahodnik” mamy toponim „Kornilo”, pochodzący zapewne od imienia mieszkańca siedmiowlóckich łąk Kornila Iwaniuka. „Konstantynik” – pomiędzy wsiami „Jahodnik” i „Orzechowo (sic!)” (Ori^oszkowo) – to zapewne miejsce zamieszkania Konstantina Holonki. Od nazwisk wymienionych w lustracji pochodzą toponimy „Holonki” i „Krasko” – ze sposobu ich zaznaczenia na mapie wynika, że były to osady liczące już po kilka gospodarstw. Poza tym znajdujemy tu toponimy „Pawluk”, a więc od imienia ‘Paweł’ i „Surete (sic!)”. Ta druga nazwa to bez wątpienia przekręcone ‘Surele’, czyli osiedle gospodarzy noszących nazwisko Surel, więc chyba przysiółek Jahodnika. Źródłostwem nazwiska jest zapewne ‘surela’, czyli tradycyjna ukraińska nazwa kości goleniowej (w obecnej terminologii naukowej to ‘великогомілка кістка’).

Natomiast na odręcznie rysowanej w 1839 r. mapie powiatu bielskiego na terenie odpowiadającym „Siedmiwłókom” mamy zaznaczone dwa bezimienne punkty, a więc zapewne dwa pojedyncze gospodarstwa, oraz sześć punktów opisanych jako „Osączniki” (Osoczniki), które możemy identyfikować jako osiedla „ludzi w puszczy miejskiej mieszkających i teje puszczy pilnujących”, albowiem ‘osocznik’ (‘осочник’ lub ‘сочник’) to właśnie osoba strzegąca terenu leśnego.

Warto tu wspomnieć, że bielski las miejski i jeden z jego mieszkańców trafili na stronie stylizowanego na pamiętnik dzieła literackiego, wydanego w 1918 roku pod tytułem „Łyki i kołtuny». Pamiętnik mieszczanina podlaskiego (1790-1816)”. Owym mieszczaninem miał być bielszczanin stanu szlacheckiego Roch Sikorski, który w czasach panowania pruskiego razem z prawosławnym mieszkańcem podbielskiego Jagusztowa o imieniu Petro zajmował się szmuglowaniem koni sprzedawanych kawalerii pruskiej. Miejscem uskuteczniania kontrabandy miał być Mi^oski Li^os, przylegający do ówczesnej granicy prusko-rosyjskiej, za którą rozciągała się Puszcza Białowieska. Oddajmy głos autorowi tego apokryfu, którym był prawdopodobnie bielszczanin Józef Tokarzewicz: „W roku 1795, po ostatnim rozbiore Polski, Bielsk ze znaczną częścią Podlasia dostał się pod panowanie pruskie, a prawie o dwie mil dalej już była granica prowincji litewskich, wcielonych do cesarstwa rosyjskiego.

Zdawało się z początku, że to rozgraniczenie zrobi nam wielką szkodę materialną, ale poprzednie stosunki z mieszkańcami, odciętymi granicą, która ciągnęła się ponad sławną Puszcza Białowieską, ułatwiły porozumienie się z kozakami strzegącymi granic. Pomogły nam do tego i inne okoliczności: mnie znajomość ich języka, nabyta w niewoli, a Petrowi wspólność religijna, bo był greckiego wyznania. Tak więc, co nam zdawało się przeszkodą w interesach, stało się źródłem naszej pomyślności;

nieraz bowiem, kiedy przy pieczonych rydzach i krupniku śpiewaliśmy i płąsy wyprawiali z uradowaniem kozactwem, w tym że czasie nasz milczący i potulny Sobolewski przemyczał konie niedozwolone do przeprowadzenia przez granicę i które, tanio nabyte, a zdatne do kawalerii, zbywaliśmy w pruskim wówczas kraju z dobrym zyskiem.

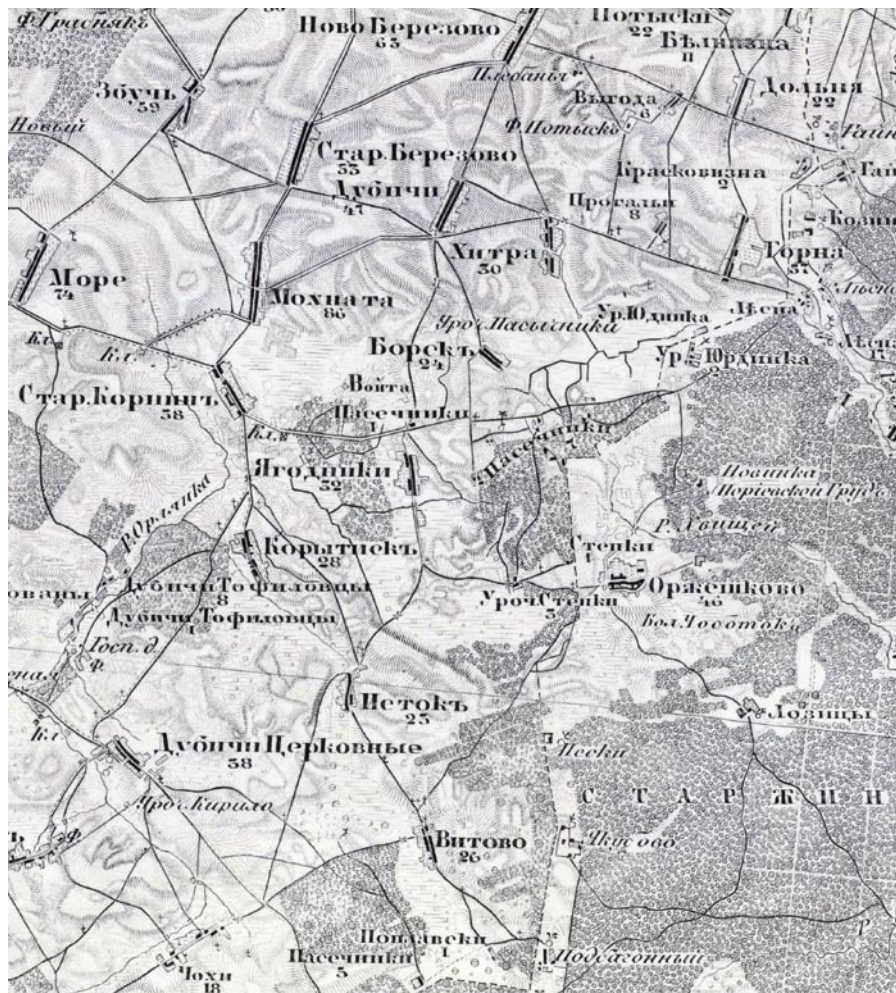
Najbardziej nam pomagali dawni nasi współuczestnicy biesiad młodzieńczych, strażnicy w Puszczy Białowieskiej i leśniczy straży bielskiej Iwan Holonko. Bielsk bowiem miał nadaną sobie znaczną przestrzeń lasu, którego osada składała się z kilku włościan wolnych, których przełożonym był wspomniany Holonko, bardzo zamożny i słynny ze swego krupniku, to jest wódki pod szpontem ugotowanej z miodem i pieprzem [pod szpontem – tzn. pod pokrywką przyklepioną do garnka ciastem lub gliną – JH]. Tak sformowany oddzielny trunek, jako narodo- wy więcej nam smakował niż poncz, którym delektowali się oficerowie huzarów pruskich, konsystujący w Bielsku, jako też całe biuro landrata Melerskiego, który swoją słodyczą i tolerancją na rozmaite dokuczania Niemcom, pozostawił miłe wspomnienie po ustaniu rządów pruskich. Ten krupnik Holonki miał wielkich zwolenników w kozakach i biesiady nasze bardzo często się powtarzały, a kiedyśmy się podochocili, śpiewaliśmy zupełnie miejscową pieśń:

Ja Iwan, ja pan.

Nasza wolka [wuolka], nasza wola – i dalej już nie pamiętam”.

Bohater pamiętnika miał przyjaźnić się z Holonką także w okresie późniejszym, gdy po zawarciu francusko-rosyjskiego traktatu w Tylży (1807 r.) ta część historycznego Podlasia znalazła się w granicach Cesarstwa Rosyjskiego, co otworzyło jego mieszkańcom drogę do nauki na uniwersytecie w Wilnie: „Mo- jem to staraniem włościanin z miejskiej straży leśnej Holonko wysłał syna do szkół i do uniwersytetu wileńskiego”.

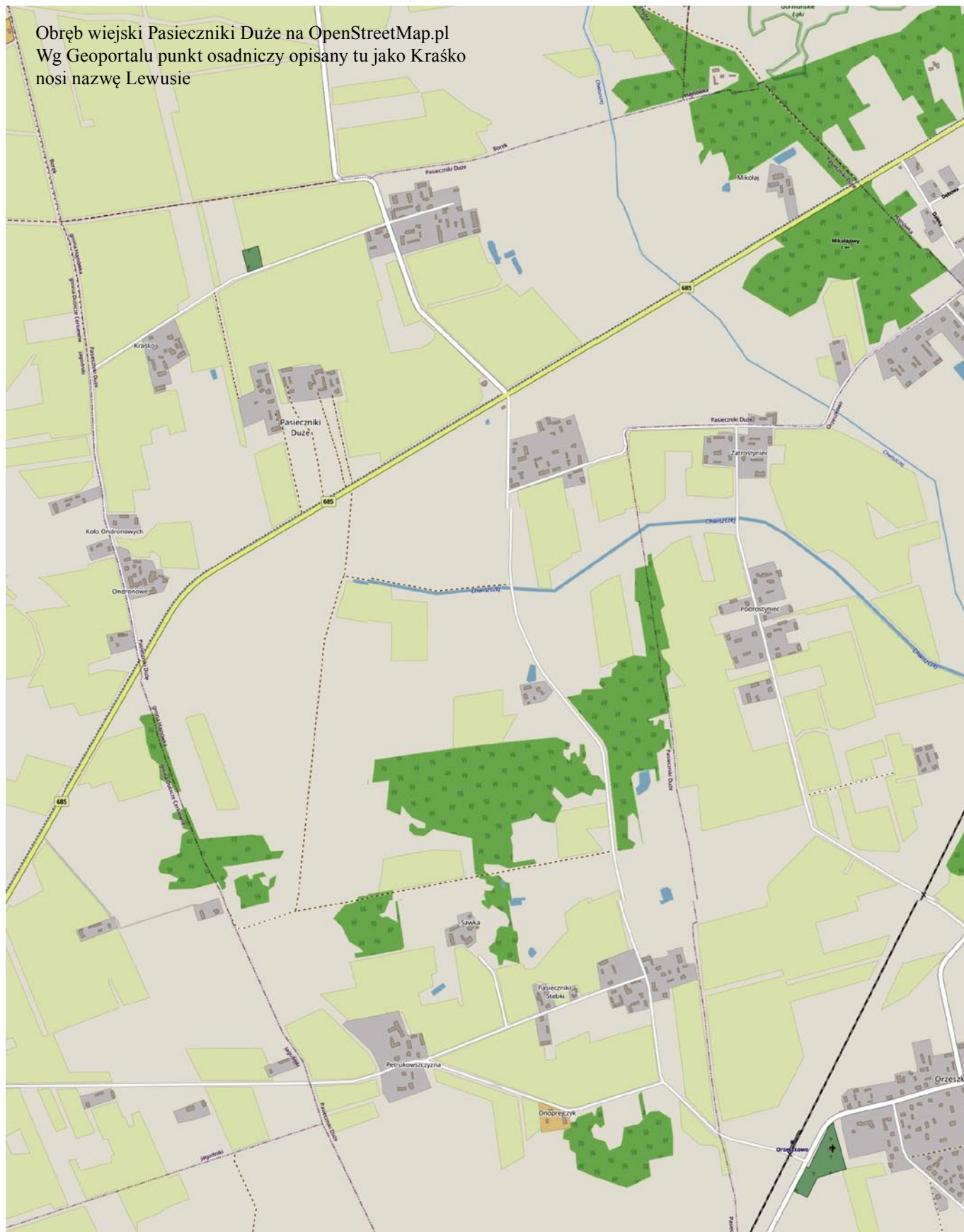
Ile w tym rzekomym pamiętniku prawdy, a ile fantazji trudno orzec. W każdym razie nazwa ‘Las Miejski’ jako toponim nie pojawia się na znanych nam mapach z pierwszej połowy XIX w. Natomiast na mapach z drugiej połowy XIX w. i późniejszych, które na podstawie dokładnych geodezyjnych zdjęć terenu tworzyli kartografowie rosyjscy, a potem polscy, pojawia się nazwa Pasiczniki. Takie właśnie nazwy zawiera najstarsza z map „Wojenno-topograficzna mapa Imperium Rosyjskiego” (skala 1:126 tys.) – identycznym toponimem Pasiczniki (Пасечники) opisano zarówno północną część „lasu miejskiego” (7 gospodarstw), jak i „Siedmiowlóki” (1 gospodarstwo), poza tym w części południowej mamy jeszcze Uroczysko Stepki (Уроч. Степки; 3 gospodarstwa) i Stepki (Степки; 1 gospodarstwo).

Teren Miśkoho Liśa na mapie z 1866 roku. Ufundowany w 1904 roku przez mieszkańców uroczyska Stepki kamienny pomnik, nieopodal którego miała niegdyś znajdować się karczma (dalej widoczna część wsi nazywana Petrukowszczyzną).

Obręb wiejski Pasieczniki Duże na OpenStreetMap.pl
Wg Geoportalu punkt osadniczy opisany tu jako Kraśko
nosi nazwę Lewusie

Na wszystkich mapach sprzed I wojny światowej nazwa Pasieczniki występuje bez dodatkowego przymiotnika, stąd też szukając informacji w źródłach, trzeba zwracać uwagę na przynależność do gminy wiejskiej, albowiem kilka kilometrów na południe

znajduje się inna wieś Pasieczniki – wówczas w gminie Orla (obecnie to Pasieczniki Małe – przysiółek wsi Witowo w gminie Dubicze Cerkiewne).

„Nasze” Pasieczniki, a więc na terenie bielskiego lasu miejskiego, należały wówczas do gminy wiejskiej

w Nowym Berezowie i wg danych zdobytych przez anonimowego autora hasła w „Słowniku geograficznym Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich” (t. XV, cz. 2, Warszawa 1902) ich mieszkańcy posiadali 176 dziesięcin gruntów (192,4 ha).

Co ciekawe w udostępnionym przez Jerzego Plewę zestawieniu wyników spisu powszechnego, który został przeprowadzony w 1897 roku („Списокъ населенныхъ мѣстъ”), nie znajdujemy nazwy Pasieczniki, lecz leśną stróżówkę Bielski Las Miejski („Бѣльскій городской лѣсъ, лѣс. сторожка”) – 1 gospodarstwo z 9 mieszkańcami, a także uroczyska Stepki I. (Степки I-е – *первые*) – 5 gospodarstw i 41 mieszkańców, Stepki II. (Степки II-е – *вторыя*) – 4 gospodarstwa i 25 mieszkańców oraz Siemiwołoki – 2 gospodarstwa i 13 mieszkańców. Natomiast skorowidz miejscowości wydany w 1905 roku przez Grodzieński Gubernialny Komitet Statystyczny („Указатель населеннымъ мѣстностямъ Гродненской губернии, съ относящимися къ нимъ необходимыми свѣдѣніями”) wymienia uroczyska Las Miejski („Мѣстскій Лѣсъ”) – 105 mieszkańców, Stepki – 62 mieszkańców, Siemiwołoki – 30 mieszkańców. W obu źródłach wymienione jest też uroczysko Lewosiuki/Lewoszuki w gm. nowoberezowskiej – możliwe, że chodzi tu o Lewusie, będące obecnie częścią Pasieczników Dużych (1897 r.: 3 gospodarstwa i 17 mieszkańców; 1905 r.: 17 mieszkańców). W każdym razie uroczysko to znajdowało się, jak i pozostałe części Pasieczników, na terenie parafii z cerkwią w Starym Korninie – spis miejscowości należących do tej parafii ok. 1900 r. wymienia dobrze nam znane obecnie wsie i części wsi, jak Staryj Kornyn, Wytowo, More (Morze), Istok, Korytycki, Mochnate, Jahudnyki, Semiwołoki, Stepki. Ale wymieniono też uroczyska, których położenie jest dla nas zagadką – Wyhałki, Denisiuki, Dolina, Chwoina, Szymotianka i wspomniane już Lewosiuki. Są one wymienione też w zestawieniu wyników spisu w 1897 roku, ale czy są wśród nich zapomniane nazwy osad na terenie dawnego lasu bielskiego, trudno jest w tej chwili osądzić.

Nazwa Pasieczniki Wielkie, odróżniająca je od Pasieczników na południe od Witowa, które zaczęto zwać Małymi, pojawia się w okresie międzywojennym, np. w publikacji wyników spisu powszechnego, przeprowadzonego w 1921 roku („Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej...”, t. V, Warszawa 1924). Tutaj wymieniono już tylko Pasieczniki Wielkie (wówczas w gm.

Cmentarz, na którym spoczywają pokolenia mieszkańców Mi^śkoho Li^śa

Orla), gdzie naliczono 117 mieszkańców (70 mężczyzn i 47 kobiet), przebywających w 23 budynkach „z przeznaczenia mieszkalnych” i jednym „innym zamieszkałym”. Wszyscy byli prawosławni i wszystkim przypisano narodowość polską. Nazwa Pasieczniki Wielkie pojawia się też na mapach z lat 30., przy czym znajdziemy na nich też Pasieczniki-Stepki oraz Pasieczniki-Siemiwołoki. Tak więc mimo używania przez mieszkańców tego terenu, a także sąsiednich miejscowości nazwy *Mi^ś-ki Li^ś*, w terminologii urzędowej od tego czasu funkcjonuje już tylko sołecka wieś Pasieczniki Wielkie/Duże. Natomiast dawne „Siedmiwołoki”, przez kilkadziesiąt lat określane jako Pasieczniki-Siemiwołoki, obecne są przysiółkiem wsi Jagodniki i noszą oficjalną nazwę Siemiwołoki, zaś w ukraińskiej wymowie mieszkańców to Semiwołoki.

Osadniczy archipelag

Mimo wprowadzenia ogólnej nazwy Pasieczniki Duże, każde z osiedli *Mi^ś-koho Li^śa* zostało uwzględnione w ustanowionym w 2012 roku wykazie urzędowych nazw miejscowości i ich części, gdzie otrzymało oficjalny status „części wsi” lub „przysiółka”, a także cyfrowy identyfikator:

- 0030018 Koło Ondronowych (część wsi)
- 0030024 Lewusie (część wsi)
- 0030030 Mikołaj (część wsi)
- 0030099 Mikołajowy Las (przysiółek)
- 0030047 Ondronowe (część wsi)
- 0030053 Onoprejczyk (część wsi)
- 0030107 Pasieczniki-Stebki (przysiółek)
- 0030060 Petrukowszczyzna (część wsi)
- 0030076 Sawka (część wsi)
- 0030082 Stebki (część wsi)

Pasieczniki Wielkie, Pasieczniki-Stepki i Pasieczniki Siemiwołoki na mapie Wojskowego Instytutu Geograficznego (Warszawa 1931)

Możliwe że Petrukowszczyzna (właściwie Petrukuowszczyzna), a więc pierwsze osiedle przy drodze Jahudnyki – Oriśzkowo, to miejsce, gdzie w drugiej połowie XVIII w. mieszkał Petro (Piotr) Holonka i jego spadkobiercy. Od imion dawnych właścicieli pochodzą też nazwy Ondronowe (Androsij → Ondron), Lewusie (Lew → Lewuś), Onoprejczyk (Onufrij → Onoprij), Sawka (Sawa), a także Stebki, a właściwie Stepki (od Stefan → Stepan → Stepko).

Jak widzimy, znanych z mapy z 1806 roku i z publikacji Michała Kondratiuka nazw Holonki i Kraśki w tym spisie nie ma. Pierwsza z nich była odnośzona do południowej części obecnych Pasieczników, natomiast nazwa Kraśki związana jest z osadą na północy, po drugiej stronie szosy Hajnówka – Kleszczele, a więc na drodze, która prowadzi do wsi Borek. Gdy z tej drogi skręcimy w lewo, w stronę Lewusiów, trafimy na mohiłki, czyli wiejski cmentarz. Większość tu spoczywających to Holonki i Kraśki, ale są też Wawrynowiczy/Lawrynowiczy, Kozakiewiczzy, Kupteli (dawniejsi Koptyli).

Nazwiska Holonko i Kraśko nosiła też większość starostów Pasiecznikowskiego Mieszczańskiego Zarządu Gromadzkiego – tak zapewne powinno się tłumaczyć rosyjską nazwę Пасѣчниковское Мѣщанское Общественное Управление, określającą instytucję samorządową, która tu istniała przed I wojną światową. Takie zarządy mieszczańskie działały we wsiach, których mieszkańcy mieli status mieszczan, uzyskany dzięki temu, że od czasu pomiarów włócznej należały one do Bielska, formalnie stanowiąc jego przedmieścia – Jagusztowo, Parciowo, Spiczki, Stryki, Szastały, Widowo. Jak widać, zasada ta została rozciągnięta też na mieszkańców dawnej „puszczy miejskiej”.

W corocznych urzędowych wydawnictwach noszących nazwę „Pamiętna książka Grodzieńskiej gubernii”, a od 1911 r. „Adries-kalendar i sprawocznaja książka Grodzieńskiej gubernii” (wydawcą był Grodzieński Komitet Statystyczny) możemy znaleźć też nazwiska starostów zarządów mieszczańskich. Pierwszym znanym starostą zarządu pasiecznikowskiego był Ondrij Holon-

ko (syn Harasyma), wymieniany w publikacjach drukowanych w latach 1888 – 1891, z lat 1892 – 1896 mamy „brak danych”, dalej zaś starostowali Julijan Kraśko, syn Iwana (1897 – 1898), Ondrij Kraśko, syn Adama (1899 – 1904), Semen Hałaszewicz, syn Charlampija (1905 – 1907), Wasyl Ławrynowicz, syn Ontonija (1908 – 1909), Terentij Holonko, syn Ondrija (1910), Matwił Holonko, syn Hryhoryja (1911 – 1913) i ostatnim przed bieżącym 1915 roku – Roman Holonko, syn Mychajła.

Oczywiście w okresie międzywojennym, gdy pow. bielski w jego szerokich granicach znalazł się w granicach państwa polskiego, podział społeczeństwa na stany już nie obowiązywał (w samej Rosji upadł wraz z carskim samodziem – na skutek rewolucji 1917 roku). Dzisiaj mieszkańcy poszczególnych części Pasieczników już zapewne zapomnieli o swoim dawnym mieszczańskim statusie, ale od tego są historycy, aby przypominać ciekawe fakty z minionych epok.

Jurij HAWRYLUK
Fot. autora artykułu

Куди піде наш підляський «руській мір»?

Гайнівка, початок березня, від декількох днів російські літаки, артилерія і ракети нищать українські міста та інфраструктуру, вбивають беззахисних людей, спричиняють масовий біженський екзодус, перш за все жінок та дітей, які тікаючи перед загрозою смерті, покидають свої домівки і шукають притулку в західних областях України або за її кордонами.

У Гайнівці, подібно як у Більську та Черемсі, Союз українців Підляшшя спільно з владою міста та повіту проводять демонстрацію «Солідарні з Україною». Перед будинком міського управління та повіту є кілька десят осіб, які засуджують російську агресію проти України, політику Путіна, висловлюють співчуття і підтримку українському народові. В цьому всьому звертає увагу досить потужна, як на невелике віче, присутність поліції. На паркінгу стоїть декілька поліцейських автовок, а функціонери слідкують за ходом демонстрації.

Перша думка – може це наслідок цього, що паркують тут поліцейні автомобілі, які їздять на кордон, а якщо вже є тут багато функціонерів, які приїжджають з цілої Польщі, тоді при нагоді забезпечують маніфестацію. Не все однак так. Опісля віча довідуюсь, що поліція була тут з уваги на те, що серед місцевих є багато проросійсько налаштованих, які до України відносяться негативно, отже є загроза сутички чи провокації. Віче відбувається, лунають на ньому зворушливі промови, особливо тих, що вже особисто відчули трагізм ситуації, до якої довела Росія, бо приймали біженців – дітей, якими заопікувались влада і мешканці Гайнівщини.

Але пізніше дізнаюсь, що однак не обійшлося без провокації. Під час зібрання – в певну мить за плечами демонструючих було чути музику. виявилось, що одна жінка провокативно відімкнула на мобільному телефоні мабуть якусь російську патріотичну пісню, але після швидкої реакції демонструючих віддалилася.

У цьому випадку світогляд перетворився в маленький, нікчемний чин. А скільки таких «жіночок» та «мужиків» ходить по підляській землі? Боюсь відповісти на таке запитання. Деякі є в злості, бо з місцевого кабельного телебачення забрали їх улюблені російські канали, в яких ідеологію «рускава міра» просочувано під виглядом невинних серіалів чи трансляції православних богослужінь. А ввечері був Соловйов і вся нечисть, яку пропагандисти Кремля виливали на Україну.

До речі, російські канали зникли з програми телебачення щойно після інтервенції Союзу українців Підляшшя. Однак проблема ірраціональної любові православних україномовних на Підляшші до імперіальної Росії набагато глибша. З одного боку є паралель з «думанням телебаченням», тобто шуканням простих відповідей на питання, які ставляє перед нами сучасний світ. Ці прості відповіді за певноє пропаганда, яка пливе з телебачення, пости псевдоавторитетів на інтернетних сторінках, цього що скаже священник. Це також успадкування років життя в наближеній до радянської системі Польської Народної Республіки, яка будувала міф як братнього радянського народу, так і великої російської культури, принижуючи одночасно українську культурну спадщину, а що ще гірше – пропагуючи негативний стереотип українця. Більшість людей, які сьогодні з такою охотою підтримують злочинні діяння росіян в Україні, ментально формувалась саме під комуністичною системою, де, як сам пам'ятаю, всі учні в школі мусили бути членами Товариства друзів радянського союзу. Хоч з другого боку – багато є й молодих, які сприяють діянням Путіна. Тут часто відіграє роль також ірраціональне приписування всіх негараздів у світі політиці Сполучених Штатів Америки.

Туга за Советським Союзом, подив для «великої Росії», де панує «глибока духовність і людяність», чи

міфічна «святая Русь» – це лише деякі з «москаликів», які сидять у головах багатьох «наших людей». Причин цього стану з певністю багато і це матеріал на величезне історико-соціологічне дослідження – від церковної політики, яку почала ще царська влада, коли після ліквідації унії ввели чужі синодальні звичаї, по через пропаганду часів так званої комуні, коли створено псевдонаціональну організацію білоруської меншини, яка по суті пропагувала культуру «советського человека», радянське телебачення та багато іншого.

А чи можна від цього лікувати? Важке питання. Бо любов ця фантастично-фанатична. Не дивує, що побіч окреслення покійним американським політиком сенатором Маккейном – «Росія це мафійна бензоколонка, замаскована під країну», є ще інше, що це просто «імеріальна секта». Як видно, її членів знайдемо й поза кордонами Росії.

Згадується історія однієї знайомої особи, яка на короткий час лікувалась від любові до советської Росії. У Польщі дуже хвалила все що «руське», начебто – «наше». Але трапилося їй кілька разів поїхати саме в суто російську «глубінку» (далеку провінцію). Це, що там бачила, шокувало – злидарський рівень життя, жадливі взаємини між людьми. Одним словом – ординські звичаї. Після повернення було вже не захоплення, але критика радянської бідоти і гнилоты.

То може нам би таку едукативну програму на зразок Еразмуса – всім любителям «рускава міра» організувати кількомісячне перебування на російській периферії, щоб відчутти всі блага цієї системи і життя в ній тамтешніх людей. Чи задіє? Питання відкрите, бо згадувана мною людина після місяця – двох забувала про всі російські негаразди і ставала на бік «єдиної неділімай». Ось що...

Славомир САВЧУК

Україна – бій за свободу. Росія – боротьба проти неминучого майбутнього

Закінчення з 23 стор.

Також успіхи у розвитку ядерного й конвенціонального озброєння та космічних ракет були наслідком не лише мобілізації радянських сил та умів, але й постійного використання технічних досягнень Заходу – спочатку через перехоплення напрацювань німецьких інженерів, які намагалися сконструювати для Гітлера Wunderwaffe, пізніше шляхом шпionажу й крадіжок технології у Західній Європі та Америці. Все це не дало суспільству благополуччя, але у «радянській людині» будувало почуття гордості й переконання у могутності та величчї їхньої «советської батьківщини».

Утверджував це й культ «Перемоги у Великій Вітчизняній Війні», якого настирливість ставала тим більшою, чим більш недосяжно виявлялася обіцянка Хрущова, що «доженемо й обженемо Америку» (зрештою, щораз то даліше ставало й до переможеної Німеччини, зрозуміло – Західної). Зараз цей культ надалі процвітає у Росії, й у зв'язку з цим, що неособливо чим гордитися, набирає щораз більш агресивних форм – складається враження, що російська влада намагається перетворити своїх співвітчизників у якусь цивільну секту поклонників божества-ідола на ймення Великая Пабєда. Та ще й загнати в неї українців – переконуючи їх при цьому, що український вклад у боротьбу з III Райхом, вимірюваний мільйонами військових і цивільних жертв, нічого не вартий. Бо всі заслуги в «перемозі над фашизмом» належать тут виключно Росії! А хто знає – може й самому Путіну?

Думаю, що більшість з Вас, прочитавши ці слова, зробить про мене висновок: «Якщо не здурів, то жартуйте!». На жаль, це не зовсім жарт. Це сумна констатація факту, що однією з основних причин кровопролиття у кількох областях східної і південної України було намагання путінських пропагандистів повторити «російську перемогу над фашизмом». Звісно, у 1940-ві роки повернутися не

вдасться. Але чому б не назвати «фашистами/нацистами» й блискуче не перемогти цих українців, які не шанують дутої величчї «русского мира», які колись не хотіли «реінтегруватися з Росією» в ЄЄП*-і, а зараз у Митному (рос. – Таможенном) союзі. А ще насміхаються, що він «мутний» або «тайожний» і заявляють, що єдиний вартий уваги союз – Європейський та й готові за цей свій вибір боротися, щоб жити в нормальній державі. Державі, яка буде служити всім громадянам, а не жменьці знахабнілих скоробагатків, часто з кримінальним минулим, які до своїх статків назагал прийшли невідь-яким шляхом. На сторінці 16-й числа 3/2014 прочитайте історію Віктора Чміленка, загиблого від кулі снайпера хлібороба з Кіровоградської області – думаю, вона найкраще показує, хто і з чим боровся на Майдані. Також найкраще показує, ким є не лише ці, хто до них казав стріляти, але й ці, хто лив на них бруд...

Адресований не лише Росії, але й українському «Юго-Востоку» крик московського телебачення про київську «хунту», білборди перед кримським «референдумом», на яких «аргументом» проти України була нацистська свастика чи плакати з лозунгом «Фашизм не пройде!» на барикадах «сепаратистів» у Донбасі – для нас це звичайне хамство й *бред сумасшедшего*. Розповсюдження такого «продукту» показує однак, що є «покупці», які готові це сприйняти як правду й нормальність. Отже – хтось хіба справді з глузду з'їхав, але це не я з Вами. І як думаю – також не Путін. Хоч з другого боку – нормальною людиною його назвати також не можна, бо нормальні люди ХХІ сторіччя такого не роблять...

Якщо глянути з перспективи «Бога та історії», президент РФ це ще один невдаха, що поспробував записатися в анналах людства, а принаймні російства, золотими буквами, але без

*Єдиний Економічний Простір – інтеграційне економічно-політичне об'єднання пост-советських країн з авторитарною формою правління (Росія, Білорусь, Казахстан).

всякого сумніву потрапить у чорний список. Це й не дивно, бо ж як кажуть – чого за молоду наберешся... Що ж – офіційний батько під час Другої світової «воював в НКВД» (що це було за воювання у цих т.зв. органах – пояснювати не треба), сам же Владимир Владимирович у «органах» (тоді діючих вже під назвою КГБ СРСР) став працювати 25-річним юнаком, що було пов'язане з низкою професійних навчань. Там, звісно, не вчили, як бути порядною людиною й шанованим державним діячем (чи хоч би чесним політиком), бо вчили, як нищити незалежних і самостійно думаючих людей, яких есесерівська влада уважала своїми найбільшими ворогами. Або принаймні їм шкодити й заважати спокійно жити. Так він і весь час поводить – власних громадян має за підневільних дурнів (бо ж він – «начальник»), а чужих, які словом і ділом показують, що не дурні, старається залякати, або принаймні шукає нагоди, щоб «нагадати їм у горі»...

Забава у, здавалося б, легку «перемогу над фашизмом» показала не такою ж успішною. Уряди ентузіастів «антифашистського дурдому» далися заманити лише кримчани й частина донбасців. Попри всю багатоповорху брехню почерез російські ЗМІ й величезні зусилля з участю «туристів», які призвели до загибелі десятків людей, «русская весна», яка мала якщо не повалити владу у Києві, то принаймні лишити її впливу на східні і південні області, не вибухнула.

Гадка про «Новоросію» – «російський Юго-Восток» з Харковом, Дніпропетровськом та Одесою, який лише чекає, щоб вирватися з «українських кайданів», показала звичайним міфом. Вірою в цей міф пошився у дурні й сам Путін, якого більшість українського Сходу і Півдня, зокрема молодь, сприйняла зовсім не як безстрашного борця з «українським фашизмом». Хватить сказати, що присівка футбольних вболівальників «Путін – хуйло!», що стала вже народною, відтак причиною дипломатичного скандалу, який її спопуля-

ризував у світі, була вперше документально зафіксована 30 березня 2014 р. саме в Харкові, під час спільного маршу фанатів місцевого «Металіста» та донецького «Шахтаря».

* * *

Російська Федерація розміром велика, сировиною багата. Технологічно однак відстала, адже, як стверджують експерти, навіть обладнання для добування нафти й газу це зараз імпортує із Заходу. Та навіть новітню зброю Росія сама поки що не спроможна продукувати самостійно – лише в кооперації з Україною (тут уклін Дніпропетровській і Харківській областям).

Не мігши якимось новим здобутком похвалитися перед населенням (надприбуток з продажі нафти-газу-діамантів потрапляє у кишені не так то й багатьох), Кремль вирішив перетворити загальний росіян у секту плекаючу культ Пабеди, а зараз пішов навіть ще далі – спробував імітувати чергову «пабеду над фашизмом», розраховуючи на те, що влада, яка замінить Януковича, та яку назветься фашистською хунтою, не зуміє оборонитися перед російською агентурою, що розмахує гаслами в стилі «Фашизм не пройде».

3 записки «на маргінесі»

Історики повинні бути патріотами, тобто людьми задивленими не в історію, але в майбутнє – адже патріотизм це перш за все почуття відповідальності не перед минулим (яке вже за нами і нічого в ньому не змінимо), але перед майбутнім, бо у ньому будемо жити ми та наші діти і онуки.

* * *

«Невеселі роздуми під 9 травня, тобто: Кров гниюча у полові пропагандистської брехні» – Саме таке, дещо може навіть вульгарне, порівняння спадає на думку, коли дивлюся на це, що кремлівські, колись радянські, а зараз російські, «владні чинники» і пропагандисти витворюють при нагоді чергових роковин підписання акту капітуляції нацистського III Райху, з меншим чи більшим успіхом втягаючи у це й українську владу...

Все це наслідок факту, що після Першої світової війни й краху «царської імперії», не був повністю шанс

Факт – потопаючий фашизму хвтається! Бо справді – політична модель, яку змайстрував Путін зі своїм кагебістськими (модно ще казати – чекістськими) побратимами, позбавивши будь-яких політичних прав самих росіян, не така знов далека від фашизму, в тому числі й гітлерівського нацизму, лише боротьбу «за чисту расу» замінено тут на боротьбу за «русский мир» (та з «ворожим Заходом», який у всьому заважає).

Однак розрахунок на «русский мир», тобто етнічних росіян та мовно і ментально русифікованих/соєвтизованих українців, виправдав себе лише у випадку мешканців Криму та промислових районів Донецької і Луганської областей. Але й захоплення Криму, внаслідок рішучої позиції кримських татар, які успішно протидіяли місцевому «активі», мусив відбутися силами російських солдатів переодягнених за нібито «местную самооборону», які захопили будинок парламенту Автономної Республіки Крим та блокували українські військові частини.

Спроби створити у східних областях дієздатні центри своєрідного політичного аналогу «культу карго» – «сепаратистських» тусовок, які мали

піти власною дорогою – Україна увійшла на політичну карту, але залишилася несамостійною, розшматованою, а її більша частина знов опинилася у державі, яка була для своїх громадян постійною катастрофою.

Звісно, слово «громадяни» треба тут вважати натяжкою, адже бути громадянином то мати свої права, які нас захищають перед насильством інших, в тому числі й влади, а інших захищають перед нами, навіть якщо то ми «влада». У державі, якою був Радянський Союз, не можна було бути захищеним правом громадянина – лише жертвою або опричник-наглядачем над жертвами – вже репресованими та ще потенційними, – бо ж навіть «прагматична» позиція пасивного і слухняного спостерігача не гарантувала, що при якійсь наглій потребі не перетворять такого тихого слухняника у кричущу жертву – призначену до розстрілу або до ролі рабської робочої сили на черговій новобудові соціалізму.

призивати прибуття «оборонця-Путіна», також не були дуже успішними, тому «повстання на Донбасі» мусили почати російські військові диверсанти, які у захоплених містах залучали до воєнної авантюри вже більш місцеві сили, все ж таки підкріплені різного роду пройдисвітами з Росії та артилерійськими обстрілами українських позицій через кордон.

* * *

У листопаді 2013 р. почалися в Україні події, які були причиною й супроводом втечі Віктора Януковича з президентського посту. Відтак обрано президентом України Петра Порошенка, який 27 червня 2014 р. склав у Брюсселі фінальний підпис на Угоді про асоціацію між Україною та ЄС. В цій новій ситуації питання, чи Янукович від запланованого на 21 листопада 2013 року підписання Угоди про асоціацію відмовився під тиском Росії, чи його євроінтеграційний запал, яким він загорівся весною 2013 року, був тільки блефом, щоб видурити якнайбільше «бабла» (і якомога більше з цих сум перекинути до своєї кишені), хоч інтригуюче зійшло на другий план. На коні зараз інше запитання – чому Україна стала об'єктом «братньої» агресії.

Зрозуміло – у Кремлі не зізнаються, що Україна російська влада боїться не з причини «антиросійськості» та «нацизму» українців чи Ющенко, якого президентству не вдалося завадити у 2004 році, але з приводу цього, що Україна показує зовсім інший шлях політичного розвитку ніж очолювана кагебістами путінська «суверенна демократія».

Єдиним способом, щоб приховати зло й насильство, є брехня. Тому «владна Росія» про Україну й українців (як і про все інше) брехала завжди – й коли була царською імперією, і коли була Советським Союзом і бреше сьогодні, може ще навіть більш, бо чим слабша вона у відношенні до світу, який постійно її обганяє у суспільному й технічному розвитку, тим потужнішою мусить бути камінь брехні у пропагандистській «праці» (зараз у телевізорів, який українці іронічно звуть «зомбоящиком»).

Юрій ГАВРИЛЮК
Більськ, весна – літо 2014 року
Ілюстрації з відкритих джерел

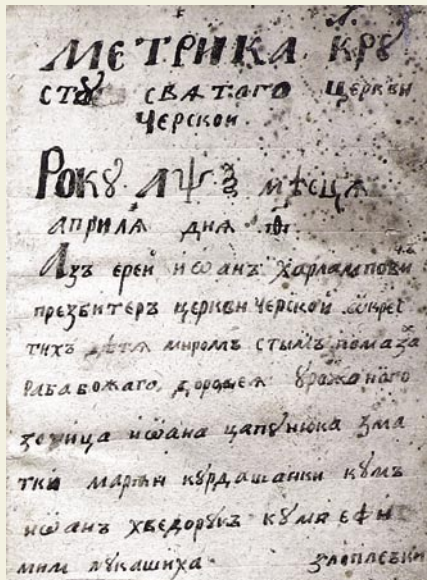
Charłampowicze z ziemi brzeskiej

Przed 90 laty, 21 marca 1932 roku w Kijowie zmarł Konstanty Charłampowicz – historyk Cerkwi i oświaty związanej z ruchem brackim w XVI-XVIII w., w 1919 roku wybrany na członka Ukraińskiej Akademii Nauk (od 1921 r. – Wszechukraińska AN). O uczonym, urodzonym 18 (30) lipca 1870 roku w rodzinie proboszcza prawosławnej cerkwi Narodzenia Bogurodzicy we wsi Rohaczi (Rogacze) w ówczesnym pow. brzeskim (dzisiaj w pow. siemiatyckim, gm. Milejczyce), pisaliśmy na naszych łamach już wielokrotnie (ostatni raz w numerze 6/2021), podobnie jak o jednym z jego braci Stefanie, autorze bezcennych zdjęć o charakterze etnograficznym. Znaczne zasługi dla szeroko pojętego ukrainoznawstwa miał też Paweł – założyciel i pierwszy dyrektor muzeum w Perwomajsku nad Bohem, zwanego też Bugiem Południowym (na północ od atakowanego obecnie przez rosyjskich najeźdźców Mikołajowa) oraz badacz pradziejów tego nadczarnomorskiego regionu.

Do dziejów rodziny powracamy za sprawą Olgi Fotinicz, mieszkającej obecnie w USA wnuczki Eugenii, jednej z dwóch córek rohackiego proboszcza, o. Wasyla Charłampowicza. Z nekrologu o. Wasyla wynika, że jego ojciec Grzegorz Charłampowicz był cerkiewnym organistą, co obecnie brzmi kuriozalnie, lecz w XVIII – na początku XIX w. organy, a więc instrument typowy raczej dla rzymskokatolickich łacińskich kościołów, można było spotkać już w wielu greckich cerkwiach unickich. Nazwy miejscowości, w której znajdowała się owa cerkiew, nie podano, lecz z innych źródeł znany jest dość liczny zastęp duchownych noszących nazwisko Charłampowicz, którzy byli związani z ziemią brzeską, tworząc swego rodzaju duszpasterską dynastię. W tomach archiwaliów wydanych przez Wileńską Komisję Badań Akt Dawnych, które zawierają dokumenty wniesione do ksiąg sądu ziemskiego w Brześciu, wzmianki o duchownych z tego rodu spotykamy od drugiej połowy XVII w.: Grzegorz Charłampowicz (1677 r., w Czersku), Andrzej Charłampowicz (1690 r., w Małorycie), Bazyl Charłampowicz (1783 r., w Chocisławiu), Józef Charłampowicz – były proboszcz, Stefan Charłampowicz – nowy proboszcz (1790, w Małorycie), Mikołaj Charłampowicz (1791, w Dokudowie), Jan Charłampowicz – proboszcz i jego syn Piotr Charłampowicz – koadiutor, czyli wikary (1793 r. w Korczówce). Dorota Wereda, badaczka dziejów brzeskiego kryłosu grecko-unickiej diecezji włodzimiersko-brzeskiej, wymienia, ale bez podania dat rocznych, dziewiętnastu duchownych o nazwisku Charłampowicz, którzy w XVIII w. służyli w tej części diecezji, obecnie podzielonej wzdłuż linii Bugu pomiędzy Białoruś (cerkwie we wsiach Charsy, Czersk, Kamień Szlachecki, Małoryta, Orzechów, Rogożna, Zamszany) i Polskę (Bezwola, Czolołyje, Hołowno, Hola, Korczówka, Motwica).

Najwybitniejszy z Charłampowiczów – historyk Konstanty (1870-1932). U dołu: Zapis metrykalny, sporządzony przez parocha cerkwi w Czersku Ioana Charłampowicza 9 kwietnia 1760 roku.

Wymienionym w tym spisie unickim parochem (proboszczem) w Rohaczach, które należały do dekanatu kamienieckiego, był Jan Charłampowicz. Urodzony w 1839 r. Wasyl Charłampowicz, od którego pani Olga Fotinicz rozpoczyna swoją rodzinną sagę, mógł być wnukiem o. Jana lub któregoś z pozostałych duchownych noszących to nazwisko. Kwestia ta wymaga jednak dalszych kwerend w archiwach.

Olga Fotinicz jest wnuczką urodzonej w 1886 r. Eugenii Charłampowicz, która po otrzymaniu średniego wykształcenia pracowała jako nauczycielka w szkołach wiejskich w Zubaczach, a potem w Semychoczach (Siemichocze). W 1914 r. Eugenia wyszła za mąż za urodzonego w Prochodach koło Kamieńca Iwana Zajcia, który razem z bratem Wasylem swoje chłopskie nazwisko rodowe zmienił na bardziej eleganckie i z rosyjska brzmiące Fieodosjew.

Olga Fotinicz: Jestem prawnuczką o. Wasyla Charłampowicza, wnuczką jego najmłodszej córki Eugenii, po mężu Fieodosjewej. Urodziłam się w Moskwie w czasie wojny. Rodzice to Wsiewołod Fieodosjew i Zoja Mickiewicz. Mama pochodziła z centralnej Białorusi, a jej ojciec Adam Mickiewicz, który pochodził z Mikołajewszczyzny w obwodzie mińskim, był znanym wykładowcą Uniwersytetu Mińskiego, autorem kilku książek. Szczegółowy artykuł napisała o nim Wiera Mickiewicz, wnuczka pisarza Jakuba Kołasa (taki pseudonim literacki przyjął Konstantyn Mickiewicz). Przez wiele lat mieszkałam w Moskwie, gdzie studiowałam i pracowałam. Obecnie mieszkam w Los Angeles w Kalifornii. Jestem zamężna, mamy dwóch synów i czworo wnuków.

W następnym roku młode małżeństwo zasmakowało gorzkiej doli bieżenców, docierając do rosyjskiej Kaługi, gdzie w 1916 r. urodził się ich starszy syn Wsiewołod. W okresie międzywojennym rodzina ostatecznie osiadła w podmorskim miasteczku Łosinoostrowskij (potocznie Łosinka, obecnie w granicach Moskwy). Wsiewołod Fieodosjew (1916-1991), który ukończył Moskiewski Państwowy Uniwersytet Techniczny im. N.E. Baumana i pracował naukowo w dziedzinie wytrzymałości strukturalnej i mechaniki układów odkształcalnych (członek korespondent Akademii ZSRR), to właśnie ojciec autorki publikowanego tu artykułu o potomkach Wasyla i Marii Charłampowiczów. Urodzona w 1943 roku Olga Fieodosjewa, po mężu Fotinicz, która od 1991 roku mieszka w USA, jest też autorką wspomnień o swoim życiu w Nowym Świecie „Lekki chleb Ameryki. Doświadczenie emigracji” (w języku rosyjskim i angielskim), a także genealogii swoich przodków ze strony matki – pochodzącej z zasłużonego dla Białorusi rodu Mickiewiczów. (JH)

Publikacje o Konstantym Charłampowiczu można znaleźć w następujących numerach «Над Бугом і Нарвою» z lat ubiegłych: 2000, nr 4, str. 29-30; 2013, nr 5, str. 23-28; 2021, № 6, str. 17-18 oraz 35-40. O Stefanie Charłampowiczu: 2012, nr 4, str. 21-23; 2014, nr 2, str. 23-29.

Charłampowicze – rodzinna historia, zaczęta koło cerkwi w Rohaczach

Tu są moje korzenie. Tu jest moja ziemia. Słowa znane z dzieciństwa – Grodno, Warszawa, Brześć... I oczywiście Rohaczi (pol. – Rogacze). A obok cerkwi w Rohaczach – grób mojego pradziadka Wasyla Charłampowicza, ojca mojej babci Eugenii (po mężu – Fiedosjewej).

Z dzieciństwa o rodzinie babci pamiętam niewiele. Przede wszystkim nie wspomniano, że jej ojciec był duchownym. Dowiedziałam się tego znacznie później z notatek ojca, Wsiewołoda Fiedosjewa, który napisał krótkie wspomnienia o swoich przodkach. Lecz on sam też niewiele wiedział o swoim dziadku i babci, w każdym razie nie wspomniał ani o cerkwi w Rohaczach, ani o znajdującym się koło niej grobie.

Kilka lat temu fragmenty notatek ojca umieściłam na mojej stronie w LiveJournal. Natrafił na nie Siergiej Basow, nauczyciel z Brześcia – wyszuki-

wał w sieci nazwisko „Charłampowicz”, ponieważ zbierał materiały o Stefanie (Stepanie) Charłampowiczu. Interesowała go przeszłość wsi Wołczyn, leżącej w obecnych granicach Białorusi (obwód brzeski, rejon kamieniecki), nie tak daleko od Rohacz. Przodkowie Siergieja mieszkali w Wołczynie przez wiele lat, stąd Siergiej zainteresował się Stefanem Charłampowiczem, który na początku XX wieku był psalmistą w cerkwi wołyńskiej. Podzieliłam się z Siergiejem swoją wiedzą, wymienialiśmy się listami i zdjęciami, on zaś przekazał mi wiele informacji o życiu o. Wasilija Charłampowicza, m.in. nekrolog opublikowany w cerkiewnym czasopiśmie „Литовскія Епархіальныя Вѣдомости”, materiały z archiwum w Grodnie, szereg fotografii zrobionych przez Stepana, a także kopie artykułów o Pawle i Konstantynie Charłampowiczach.

Wasyl Charłampowicz

Wasyl urodził się 15 (27) czerwca 1839 r., kształcił się w Litewskim Seminarium Duchownym, a po jego zakończeniu przez ćwierć wieku, w latach 1865-1890, służył w cerkwi w Rohaczach. W 1865 r. ożenił się z Marią Taranowicz, córką duchownego Józefa Taranowicza. Jak niedawno dowiedziałam się od Doroteusza Fionika, Józef służył w cerkwi św. Eliasza we wsi Pudbi^ole (Podbiele) koło Bielska Podlaskiego – także był absolwentem Litewskiego Seminarium Duchownego w Wilnie, które ukończył w 1841 r. Na liście absolwentów tego seminarium doliczyłam się kilku Taranowiczów (Józef, Stefan, Aleksander, Tomasz, Augustyn) i Charłampowiczów (Iwan, Józef, Pantelejmon, ponownie Józef, Wincenty, Antoni, Paweł...). Nie wiem, czy byli spokrewnieni, czy tylko mieli identyczne nazwiska.

Srebrna patera, подарowana Wasylowi i Marii na srebrne gody (ze zbiorów Eugenii Czynninnoj). Data „8 września” wskazuje, że małżeństwo zostało zawarte w dniu święta parafialnego w rohackiej cerkwi.

O. Wasyl Charłampowicz z żoną Marią (ok. 1865 r.) i jej rodzice: o. Józef Taranowicz z żoną

Wasyl – *otiec Wasilij* – był zwyczajnym wiejskim duchownym, nie gonił za karierą, po prostu rzetelnie wypełniał powinności pasterza dla mieszkańców Rohacz i innych wiosek należących do parafii: Medweżyky (Miedwieżyki), Mykulyczi (Mikulicze), Hruzka (Gruzka), Borowyky (Borowiki)... Ogółem pod jego opieką duszpasterską było około 1220 parafian. Otrzymał kilka nagród – nabiedrzec (набедренникъ) w 1869 roku i aksamitną skufię w 1879 roku; był też delegatem na zjazdach cerkiewnych. Walczył z pijaństwem, uczył parafian ogrodnictwa i pszczelarstwa – sam był doskonałym pszczelarzem. Był skromny, cierpliwy, łagodny i uprzejmy. Dbał o cerkiew, upiększał ją najlepiej jak potrafił, a gdy w 1882 roku świątynia w Rohaczach spłonęła, dołożył wszelkich

starań, aby wznieść nową, która stoi do dziś. Ku mojemu zdziwieniu, pomimo wszystkich strasznych wydarzeń, które jak fala morska przetoczyły się przez tę nieszczęsną ziemię, cerkiew pozostała nienaruszona. Nienaruszona jest też mogiła Wasyla Charłampowicza u jej ścian.

Wasyl z Marią przeżyli wspólnie 25 lat. Do dziś moja kuzynka Eugenia przechowuje srebrną paterę do ciast, подарowaną im z okazji srebrnego wesela. Wasyl zmarł wkrótce po rocznicy – 20 listopada (2 grudnia) 1890 roku.

Maria żyła jeszcze długo, zmarła w 1915 roku i, jak mówiono, również została pochowana w pobliżu cerkwi. Przeżyła swoje życie w dość spokojnym okresie (poza oczywiście wojnę rosyjsko-japońską, rewolucją 1905 roku i I wojną światową, która dopiero się

rozpoczęła). Lecz jej dzieciom sądzone było przejść przez wszystkie próby, które zgotował XX wiek.

Dzieci było ośmioro. Zachowała się fotografia Marii z jej dziećmi: Pawłem, Konstantym, Eugenią, Marią, synem Marii – Kolą, Józefem, Michałem, Stefanem (Stepanem). Brakuje tylko jednego – Mikołaja.

Pierworodny młodej pary – Mikołaj Charłampowicz

Mikołaj urodził się w 1866 roku. Nie wiele o nim wiadomo. Mówiono, że był trudny w pożyciu i kłótlivy; nie bez powodu w domu mojego dziadka słyszałam czasem wyrażenie: „Cóż, szalony Charłampowicz!” – wydaje się, że odnosiło się to do jednego z synów Eugenii, ale pierwotnie najwyraźniej dotyczyło Mi-

Grób jereja Wasilija Charłampowicza przy ołtarzu cerkwi Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy w Rohaczach. Na zdjęciu po prawej widzimy też usytuowany nieco dalej grób jego zięcia i następcy Lwa Smolskiego. Fot. Ju. Hawryluka (2007 r.).

Rodzina Charłampowiczów (18 czerwca 1910 r., Wołeczyn). W centrum Maria Charłampowicz, od lewej: Paweł, Konstanty, Eugenia, Maria, Józef, syn Marii Mikołaj, Michał, Stefan.

kołaja. Może nawet nie ma go na zdjęciu, ponieważ nie miał ochoty sfotografować się ze wszystkimi. Nic nie wiadomo o jego wykształceniu (w przeciwieństwie do innych dzieci); prawdopodobnie miał nie tylko trudny charakter, ale żywił też niechęć do nauki. Z dokumentów, które przechowuje Narodowe Archiwum Historyczne Białorusi w Grodnie, wiemy o nim, że w 1900 r. (miał wtedy 34 lata) „zajmuje stanowisko służbowe w Święcianach” (to małe miasteczko w guberni wileńskiej). Nie ma jasności, co to była za służba. A w 1903 r. (znowu według źródeł archiwalnych) pracował jako sprzedawca w sklepie z winami, co najwyraźniej nie wymagało specjalnego wykształcenia. Według mojego ojca Mikołaj w latach 30. pracował w Moskwie jako palacz w szkole na Sokolnikach. Jego życie zakończyło się tragicznie – zginął pod kołami tramwaju na początku lat 30. w Moskwie. Ojciec napisał też, że jego najstarszy syn Wasyl utonął w rzece Moskwie w 1928 r., gdy miał 20 lat. Losy młodszego syna Aleksandra pozostają nieznane.

Wujek Osip – Józef Charłampowicz

Józef (Osip), który urodził się w 1868 r., w 1900 r. pracował jako pomocnik wychowawcy w progimnazjum męskim w Zamościu. Zginął podczas wojny w Kijowie. Był ojcem chrzestnym mojego ojca, lecz ten nic o wujku Osipie nie pamiętał.

Maria – kolejna „matuszka” w Rohaczach

Maria Charłampowicz urodziła się 15 (27) września 1873 r. Wyszła za mąż za księdza Lwa Smolskiego, który urodził się w 1868 r. we wsi Klepaczy (w 1890 r. ukończył Litewskie Seminarium Duchowne, zaś po śmierci teścia objął w 1891 r. parafię w Rohaczach). Właśnie z nimi mieszkała w Rohaczach wdowa po o. Wasylu – moja prababka Maria Charłampowicz. Smolscy mieli syna Mikołaja, który w 1903 roku został uczniem progimnazjum w Zamościu.

Lew Smolski zmarł wcześniej – 15 (28) kwietnia 1904 r. – i tak samo jak o. Wasyl został pochowany przy cerkwi w Rohaczach (grób też się zachował). Maria wkrótce ponownie wyszła za mąż. Ostatnie lata swojego życia spędziła w Leningradzie, gdzie zginęła podczas blokady. Jej syn Mikołaj zmarł w 1919 r. na gruźlicę, w wieku 26 lat.

„Chaj żywe Ridna Ukrajina!” – Michał Charłampowicz

Michał Charłampowicz urodził się w 1880 roku. Jako dziecko chorował na gruźlicę kości i przez całe życie chodził o kulach. W dokumentach cerkiewnych z 1890 r. mamy zapis: „inwalida, mieszka z matką” (miał wtedy 10 lat). To samo zapisano pod rokiem 1900.

Nie mówi się nic o jego wykształceniu, możliwe że z powodu niepełnosprawności nie chodził do szkoły lub kształcił

się w domu. Nauczył się jednak rzemiosła introligatorskiego – w grodzieńskim archiwum jest dokument „Sprawa pozwolenia na zachowanie przez Michała Charłampowicza czcionek”. Jest też prośba napisana przez Michała: „Zajmując się introligatorstwem i potrzebując czcionek do wyłaczania tytułów książek, mam zaszczyt pokornie prosić Waszą Ekscelencję o wystawienie mi zaświadczenia o prawie do zakupu i posiadania wskazanych czcionek w ilości 4 egzemplarzy. Jednocześnie dołączane są dwa znaczki o wartości 80 kopiejek każdy. M. Charłampowicz, stały mieszkaniec wsi Rogacze”. Z dokumentów archiwalnych wynika, że najpierw potajemnie zbierano o nim informacje, a dopiero po tym otrzymał zgodę na przechowywanie czcionek, którą pokwitował: „Ja, niżej podpisany syn duchownego M. W. Charłampowicz zobowiązuję się, że w przypadku użycia czcionek w innym celu niż wskazany w wydany mi przez pana gubernatora grodzieńskiego zaświadczeniu nr 2419, zobowiązuję się zwrócić wspomniane zaświadczenie na żądanie administracji, tracąc prawo do dalszego posiadania czcionek. 29 marca 1897 r. M. Charłampowicz”. Oświadczenie to potwierdził urzędnik policyjny powiatu brzeskiego.

Dobrze pamiętam wujka Miszę, jak nazywaliśmy go my, dzieci, który mieszkał z nami w podmoskiewskiej Łosince (o Łosince opowiem dalej), razem z babcią Żenią. Tata wspomina, że był nawet żonaty, ale to było zapewne przed wojną. Według mnie jego była żona czasem przychodziła do nas, utrzymywała stosunki z moimi dziadkami. Pamiętam, że dała mi w prezencie dzieła zebrane Jacka Londona, 6 szarych tomów – to była moja pierwsza znajomość z pisarzem i mój pierwszy nim zachwyty.

Pomimo niepełnosprawności wujek Misza pracował – pamiętam go w mundurze kolejowym, w którym jeździł do Moskwy. Pamiętam też, jak my – dzieci – latem chodziliśmy witać go na dworcu, kiedy wracał z pracy. Pamiętam, jak wykrzykiwaliśmy do niego pozdrowienie: „Chaj żywe ridna Ukrajina!”. Potem nasi rodzice nieco stłumili nasz ukraiński entuzjazm – takie okrzyki mogły z łatwością stać się pretekstem do oskarżenia o jakąś „nacjonalistyczną propagandę”.

Cdn.

Olga FOTINICZ
Do druku opracował JH

Союз українців Підляшшя

Позиція українського середовища Підляшшя щодо дій Російської Федерації

22 лютого представники українського середовища Підляшшя – Союзу українців Підляшшя, Підляського наукового інституту та Українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» – видали спільну «Позицію українського середовища Підляшшя щодо дій Російської Федерації», в якій висловило обурення та протест проти дій Росії та її президента Володимира Путіна. Це, між іншими, реакція на зосередження понад 150 тисяч російських солдатів при кордоні України, а також «визнання» так званих Луганської та Донецької народної республік як «незалежних держав».

Позицію було видано за два дні до російського вторгнення в Україну. Цілий текст доступний на сайтах Союзу українців Підляшшя, Підляського наукового інституту та Українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою».

Демонстрації на підтримку України в Більську

25 лютого, наступного дня після агресії військ Російської Федерації на територію України, коло ратуші у Більську Союз українців Підляшшя зорганізував демонстрацію «Солідарні з Україною» (на фото внизу). На зустрічі були присутні представники Союзу українців Підляшшя, бургомістр міста Ярослав Боровський, ві-

цестароста Пйотр Божко та всі, хто хотів висловити свою підтримку Україні – жителі Більська, місцева молодь та перші біженці. Учасники українського ансамблю «Ранок» та гурту «Fart», що діє при Більському будинку культури, заспівали «Молитву за Україну» – духовний гімн зі словами Олександра Кониського та музикою Миколи Лисенка. Зі словом до присутніх зверталися представники місцевого самоврядування та української організації, у першу чергу Марія Рижик, голова СУП, молодь та жителі Більська. Усі однозначно назвали дії Російської Федерації злочином і варварством.

27 лютого біля міської ратуші у Більську відбулася друга демонстрація на підтримку України, проведена Союзом українців Підляшшя (на фото вгорі).

Акція допомоги Союзу українців Підляшшя

26 лютого в офісі української організації у Більську при вулиці Кринична 14 почалася акція матеріальної допомоги біженцям з України та іншим постраждалим в результаті війни. Члени Союзу при допомозі волонтерів почали приймати та переказувати українцям найнеобхідніші продукти – передусім харчі, засоби особистої гігієни, одяг, продукти для дітей та інші.

Акція весь час продовжується. Поточну інформацію про допомогу та про те, в яких годинах працює офіс Союзу, можна знайти на сайті організації – zur.org.pl.

Більше про форми підтримки та допомоги, які проводить Союз українців Підляшшя, можна прочитати в інтерв'ю з Марією Рижик, головою організації, на 20 сторінці «НБІН».

Заняття «До джерел»

2 березня учні українського класу ША Початкової школи № 4 ім. А. Міцкевича в Більську брали участь у майстер-класах в Музею Обох Націй у Більську. Темою музейної лекції були обробка льону та виготовлення крайок. Того ж **2 березня** Музей Обох Націй у Більську відвідали також учні VA більської четвірки. Взяли вони участь у музейному уроці «Підляський народний рушник» та в майстер-класах, під час яких розмальовували лялі торбинки. **9 березня** в майстер-класах виготовлення крайок взяли участь діти з українського класу VIA. **16 березня** українські учні Початкової школи № 4 у Більську побували в Історичному музею в Білостоці.

Усі заняття пройшли в рамках проекту Союзу українців Підляшшя «Майстер-класи української культури для дітей та молоді «До джерел» завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Чергові акції

«Солідарні з Україною»

3 березня 2022 р. на площі перед Міським управлінням у Гайнівці Союз українців Підляшшя зорганізував демонстрацію «Солідарні з Україною». Узяли в ній участь мешканці міста, представники міської та повітової влади. Присутні засудили російську агресію проти України та вимагали якнайшвидшого припинення війни. Багато учасників тримали прапори України та листівки з написом «Солідарні з Україною».

6 березня така ж акція відбулася в Черемсі. Протестувати проти війни прийшли жителі місцевості, біженці, які мешкають у Черемсі, а також учасники українського фольклорного колективу «Гілочка» та їхні батьки.

Майстер-класи для дітей з України

8 березня в Більському будинку культури з ініціативи Союзу українців Підляшшя почалися пластичні та му-

зичні майстер-класи для дітей з України, які опинилися у Більську та в околичних селах після російської збройної агресії Російської Федерації на Україну.

Спільна українсько-білоруська акція

19 березня коло Генерального консульства Білорусі в Білостоці відбулася демонстрація Союзу українців Підляшшя, Білоруської діаспори Білостока та Фонду Тутака – «Ми з Україною. Проти війни» (на фото). Це була одна з нечисленних, проте дуже важливих спільних українсько-білоруських акцій на Підляшші.

Проти війни та загрози вклучення у воєнні дії білоруської армії спільно протестувало кількадесят осіб, пе-

редусім білорусів та українців, але також поляків. Учасники мали з собою українські синьо-жовті та історичні білоруські біло-червонобілі прапори, а також плакати проти війни та проти Лукашенка. З гучномовця лунали українські пісні, демонстранти скандували лозунги як українською, так і білоруською мовами: «Слава Україні!», «Героям слава», «Слава нації», «Жыве Беларусь», «Смерць варагам» та інші.

30 років діяльності Союзу українців Підляшшя

22 березня Союз українців Підляшшя відзначав свій 30-річний ювілей. Саме 30 років раніше, **22 березня 1992 року**, під час зборів у Більську було покликано

до життя першу українську самостійну організацію на Підляшші. Продовжувала вона діяльність Підляського відділу Об'єднання українців у Польщі, який виник **23 грудня 1990 р.** Раніше в регіоні діяли гуртки Українського громадсько-культурного товариства.

Як головне статутне завдання члени Союзу українців Підляшшя поставили розвиток української національної свідомості серед українськомовного населення регіону, діяльність спрямовану на збереження і розвиток місцевої української культури та ведення діяльності з метою здійснення громадянських прав української національної меншини у Польщі.

Першим головою Союзу став тодішній вїт гміни Більськ, Юрій Ігнатюк, на його заступників було обрано Григорія Купріяновича та Івана Киризока. Організацію зареєстровано у суді **2 червня 1992 року**. Від 30 років це головний ініціатор української культурної та освітньої діяльності на Підляшші.

У рамках відзначень 30-ліття організації на її сайті zur.org.pl твориться галерея з фотографіями, які ілюструють не лише 30-річчя Союзу українців Підляшшя, але й ширше – історію формування українського руху на Підляшші. Це дасть змогу широко спопуляризувати українську організацію та діяльність, яку вона проводить від 1992 року. Досі на сайті розміщено кільканадцять галерей, які показують ініціативи 1980-х років (рейди «Підляшшя», діяльність гуртка УСКТ у Кузаві/Черемсі), перші українські заходи 1990-х років, пізніші культурні події та ініціативи, пов'язані з навчанням української мови.

Творення галереї відбувається у рамках завдання «Поточне функціонування Інтернет-порталу Союзу українців Підляшшя» завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Підляський науковий інститут

Нове приміщення Підляського наукового інституту

З початком нового 2022 року Підляський науковий інститут має нове приміщення та нову адресу. Зараз осідок Інституту знаходиться на поверсі будинку біля торгу в Більську в центрі міста за адресою: вул. Кринична, 14. У цьому місці, крім офісних приміщень, розміщено також Підляський архів та бібліотеку.

Винаєм приміщення можливий завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

«Іменні традиції підляського села XVIII-XX ст.»

У 2022 році Підляський науковий інститут почав реалізацію нового дослідно-

го проєкту «Іменні традиції підляського села XVIII-XX століть». Його метою є зібрання та представлення багатой антропонімічної спадщини Підляшшя на прикладі вибраних сіл із чотирьох парафій Гайнівського повіту: Кленики, Чижі, Курашево та Нове Березово. Проєкт реалізується завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП.

Директор ПНІ взяв участь у засіданні Комітету Сенату з питань науки, освіти та спорту

5 січня 2022 р. директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович – як співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин та представник української меншини у цій комісії – взяв участь у засіданні сенатського Ко-

мітету з питань науки, освіти і спорту. Засідання було присвячене роботі над проєктом державного бюджету на 2022 рік.

Директор ПНІ на Новорічній зустрічі Президентської пари

18 січня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович – як

співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин та представник меншин – взяв участь у новорічній зустрічі Президента Республіки Польща Анджея Дуди та Дружини з представниками церков та релігійних об'єднань, присутніми в Польщі та представниками Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин.

Товариство Спадщина Підляшшя

Висока оцінка проєкту Товариства

У березні Міністерство культури і національної спадщини подало до відома інформацію про розподіл дотацій на проєкти на 2022 рік у рамках програми «Народна та традиційна культура». Фінансову підтримку отримав, серед інших, проєкт Товариства Спадщина Підляшшя «Малинницька му-

зична традиція – пісні Віри Ничипорук». Він був дуже високо оцінений та знайшовся на другому місці серед 29-ти проєктів, які отримують дотацію в 2022 році в рамках завдання «Майстер традиції».

Початок реалізації проєкту – у травні. Завершення – в середині грудня.

(ред.)

Фото Л. Лабович,
Ю. Гаврилук

Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» Ukraińskie Pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”

Виходить шість разів у рік ❖ Ukazuje się sześć razy w roku
PL ISSN 1230-2759

ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77
nadbuhom.pl nadbuhom@nadbuhom.pl (+48) 502 565 547

Редакція: Юрій Гаврилук (головний редактор), Вікторія Гаць, Андрій Єкатеринчук, Людмила Лабович (секретар), Анна Паб'ян, Юрій Плева.

Redakcja: Wiktorija Gać, Jurij Hawryluk (Jerzy Gawryluk – red. nacz.), Andrzej Jekaterynczuk, Ludmiła Łabowicz (sekretarz), Anna Pabjan, Jerzy Plewa.

Видавець/Wydawca: Союз українців Підляшшя / Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77 E-mail: biuro@zup.org.pl WWW: zup.org.pl

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji RP ❖ Зреалізовано завдяки дотації Міністра внутрішніх справ і адміністрації РП

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji ❖ Публікація виражає лише погляди автора/ів і не може ототожнюватися з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації.

Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погляди редакції. ❖ Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyrażają poglądy redakcji.

Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право редагувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам та оголошень редакція не відповідає. ❖ Materiałów nie zamówionych redakcja nie zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redakcja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.

Andare Studio Grafiki i Reklamy, ul. Senatorska 40/91, 00-095 Warszawa. Nakład: 1200 egz.

KOLPORTER

На Підляшші наш часопис можна купувати у кіосках і всіх інших пунктах продажу преси фірми „Kolporter” на терені Більського, Гайнівського і Сім'ятицького повітів та міста Білостока (для прикладу у крамницях Arhelan, PSS Spółem), а також у Центрі православної культури у Білостоці.

Na Podlasiu nasze pismo można kupować w kioskach i innych punktach sprzedaży prasy firmy „Kolporter” na terenie powiatu bielskiego, hajnowskiego, siemiatyckiego oraz miasta Białegostoku (np. w sklepach Arhelan, PSS Spółem), a także w Centrum Kultury Prawosławnej w Białymstoku.

Пудляші / Пудляшане — берімося за писанє!

Говорити по-своєму (по-нашому) – славно і хвално! Все ж, коб розвивалась наша культура – треба ще й писати. Саме по тоє Товариство «Пудляські наукови інститут», разом зо своїм партнером – Союзом українців Пудляша, проголосило **Пудляські літературни конкурс «Пішемо по-своєму»**. Як читаємо на сайті www.pninstytut.org, літературни конкурс має заохотити люди, котори знають і використовують пудляські варіанти української мови, до того, коб почали писати літературни твори рідною мовою. Коб узяти у конкурсі участь, треба прислати власни твур, написани українською пудляською говуркою.

Podlaski Konkurs Literacki „Piszemo po swojomu”

Celem Podlaskiego Konkursu Literackiego „Piszemo po swojomu” jest zachęcenie osób znających i używających ukraińskich gwar Podlasia do twórczości literackiej we własnym języku. Warunkiem uczestnictwa jest nadesłanie jako pracy konkursowej co najmniej jednego oryginalnego utworu literackiego napisanego ukraińską gwara Podlasia.

Do konkursu można będzie zgłaszać różnego rodzaju utwory, np. utwory poetyckie, utwory prozatorskie (opowiadania, nowele, powieści), wspomnienia (własne lub spisane wspomnienia innej osoby), bajki, opowieści (własne lub spisane opowieści innej osoby), utwory reportażowe, utwory publicystyczne, a także inne utwory mające charakter literacki w szerokim tego znaczeniu. Wybór gatunku literackiego zostanie pozostawiony uczestnikom, aby pobudzić ich kreatywność w poszukiwaniu formy wyra-

zu literackiego. Nie ma ograniczeń związanych z objętością utworu literackiego. Można przysłać prace pisane zarówno cyrylicą, jak i alfabetem łacińskim.

Prace z dopiskiem „Konkurs literacki” można przysłać do 31 grudnia 2022 r. na adres: Stowarzyszenie „Podlaski Instytut Naukowy” skr. poczt. 26 17-100 Bielsk Podlaski lub na adres mailowy konkursu:

poswojomu@gmail.com

Każdy uczestnik ma prawo nadesłać na konkurs nie więcej niż trzy utwory literackie (w tym stanowiące całość cykle wierszy, poematy, cykle opowiadań itp.). Każdy z utworów (cykli) będzie oceniany oddzielnie.

Elementem łączącym się ściśle z promocją konkursu, zachęcającym i przygotowującym do udziału w nim, będą warsztaty literackie dla potencjalnych uczestników konkursu – osób piszących utwory literackie gwarami języka

Роботи на конкурс можна зголошувати до **31 грудня 2022 року**. Будут вони переказани комісії, в якій знайдуться спеціалісти, котори знаються на літературній творчості і на українських говурках Пудляша. Комісія буде працювати од 1 січня 2023 р. до 30 квітня 2023 року. Результати будут публічно подани у травньові – червньові 2023 року. Лауреати і учасніки конкурсу отримають нагороди і бони, на котори призначається 10 тисяч зл.

Елémentом, тісно звезаним з промоцією конкурсу, котори має заохотити і пришиковати до участі, будут літературни майстер-кляси для тих, котори пишут говурками української мови й українською літературною мовою.

ukraińskiego oraz ukraińskim językiem literackim. Warsztaty prowadzić będą uznani pisarze oraz filologowie, specjalizujący się w problematyce ukraińskich gwar Podlasia. Odbędą się warsztaty o różnorodnej problematyce, ich tematyka obejmować będzie w szczególności zagadnienia związane z ukraińskimi gwarami Podlasia oraz techniką pisania utworów literackich.

Organizatorem Podlaskiego Konkursu Literackiego „Piszemo po swojomu” jest Stowarzyszenie „Podlaski Instytut Naukowy” z siedzibą w Bielsku Podlaskim. Partnerem przy organizacji konkursu jest Związek Ukraińców Podlasia.

Konkurs odbywa się jako jedno z trzech zadań publicznego „Promocja języka i kultury ukraińskiej Podlasia”, finansowanego przez Narodowy Instytut Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego ze środków Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030.

Sfinansowano ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030

ПЕРЕДПЛАТА – 2022 – PRENUMERATA

Річна передплата на території Польщі коштує 60,00 злотих (PLN). (6 номерів). При замовленні передплати за короткий період число номерів треба помножити через 12,00 злотих. Архівні номери – 3 зл. (один номер) + витрати на доставку. **Річна передплата** в Україну та Білорусь – 100,00 PLN. **Річна передплата** у інші держави – 40 EUR або \$50,00, або їхня рівновартість (авіапошта).

Банківський рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (у назві платежу просимо вказати ім'я, прізвище і точну адресу для висилки та період, якого стосується платіж).

Формат номера для перерахунків з-за кордону:

PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Вплати з-за кордону просимо виконувати лише безпосередньо на банківський рахунок. Про інші варіанти, будь ласка, заздалегідь домовляйтеся з Видавцем.

Організації, парафії та інші колективи можуть робити замовлення потрібної кількості примірників за окремою домовленістю про умови пересилки і оплати. З усіма запитаннями звертайтеся на е-адресу nadbuhom@nadbuhom.pl, номери телефонів (+48) 502 565 547 або 609 048 496, або пишіть листи на адресу Видавця.

Roczna prenumerata krajowa kosztuje 60,00 zł (PLN). W przypadku prenumeraty na okres krótszy liczbę numerów należy pomnożyć przez 12,00 zł. Numery archiwalne – 3 zł (sztuka) + koszt wysyłki.

Roczna prenumerata Ukraina i Białoruś – 100,00 PLN.

Roczna prenumerata do pozostałych krajów – 40 EUR lub 50 USD (poczta lotnicza).

Rachunek bankowy wydawcy: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (w tytule wpłaty prosimy podać imię, nazwisko i adres, na który ma być wysłana prenumerata oraz okres, którego dotyczy wpłata).

Format rachunku bankowego dla wpłat z zagranicy: PKOP-PLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402. Wpłat z zagranicy prosimy dokonywać wyłącznie na rachunek bankowy. Inne formy należy uzgadniać z Wydawcą.

Z pytaniami w sprawie prenumeraty indywidualnej, zamówień grupowych oraz pomocy w rozpowszechnianiu prosimy zwracać się na adres e-mail nadbuhom@nadbuhom.pl, numery telefonów (+48) 502 565 547 lub 609 048 496, a także listownie.

